

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET PROGRAMI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DEĞİŞEN AİLE YAPISINDA AİLE SORUNLARININ VE
AİLE AİDİYETİNİN İNCELENMESİ (CİZRE ÖRNEĞİ)

Yakup AYBERK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN

İSTANBUL-2020

**T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET PROGRAMI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DEĞİŞEN AİLE YAPISINDA AİLE SORUNLARININ VE
AİLE AİDİYETİNİN İNCELENMESİ (CİZRE ÖRNEĞİ)**

Yakup AYBERK

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN**

İSTANBUL-2020

ÖZET

DEĞİŞEN AİLE YAPISINDA AİLE SORUNLARININ VE AİLE AİDİYETİNİN İNCELENMESİ (CİZRE ÖRNEĞİ)

Bu araştırma, aile yapısının değişmesiyle çeşitlenen aile sorunlarını, aile üyelerinin aile aidiyet düzeyini açığa çıkarmak, bu kavramlara etki eden faktörleri belirlemek ve söz konusu sorunların aile aidiyetiyle ilişkisini belirlemek üzere tasarlanmış açıklayıcı nicel bir araştırmadır. Söz konusu araştırma, aile kurumu için hayati derecede önemli olan aile aidiyeti ve aile sorunlarının saptanması, açıklanması ve bu konuda literatüre katkı sunması açısından önemlidir. Araştırmanın çalışma evrenini 2019 yılında Şırnak Cizre’de ikamet eden evli aile üyeleri oluşturmaktadır. Örneklemine ise, rastgele yöntemle yapılan ev ziyaretleri sonucunda gönüllülük esasına göre seçilen 173 kadın ve 117 erkek (sayı=290) evli katılımcı oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında “Aile Aidiyeti Ölçeği”, ile birlikte kişisel bilgilere ve aile sorunlarına yönelik oluşturulan “Anket Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS programı kullanılarak yapılmış, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis, Spearman Korelasyon ve Çoklu Doğrusal Regresyon testleri kullanılarak yapılmıştır.

Bulgulara göre, anlaşarak evlenen aile üyelerinin aile aidiyet düzeyleri, kaçarak evlenenlerinkinden daha yüksek bulunmuştur. Sık sık aldatılma durumu gerçekleşen ailelerde aile üyelerinin aile aidiyet düzeyi asla aldatılma durumu olmayan aile üyelerine göre oldukça düşük bulunmuştur. Sık sık fiziksel şiddete maruz kalan aile üyelerinin hiçbir zaman fiziksel şiddete maruz kalmayan aile üyelerine göre daha düşük aile aidiyeti olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca sözel şiddete daha fazla maruz kalan aile üyelerinin aile aidiyetleri, daha az sözel şiddete maruz kalanlardan ve hiçbir zaman şiddete maruz kalmayanlardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sık sık geçimsizliğin yaşandığı ailelerde aile üyelerinin aile aidiyeti, ara sıra geçimsizlik yaşayan veya hiçbir zaman geçimsizlik yaşamayanlara göre daha düşük çıkmıştır. Ekonomik yoksun bırakılma arttıkça aile üyelerinin aile aidiyeti hiçbir zaman ekonomik yoksun bırakılma yaşamayan aile üyelerine nazaran anlamlı şekilde daha düşüktür. Aile içi sorunlarla karşılaşma sıklığı arttıkça, aile aidiyetinin anlamlı şekilde düştüğünü ve erkeklerin kadınlara oranla daha fazla aile aidiyeti hissettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile Yapısı, Aile Aidiyeti, Aile İçi Sorunlar

ABSTRACT

INVESTIGATION OF FAMILY PROBLEMS AND FAMILY BELONGING IN CHANGING FAMILY STRUCTURE (EXAMPLE OF CİZRE)

This research is a descriptive quantitative study designed to reveal the family problems that are differentiated by changing of the family structure, to reveal the family belonging level of the family members, to determine the factors affecting these concepts and to determine the relationship between these problems and family belonging. This research is important in terms of determining and explaining family belonging and family problems that are vital for the family institution and contributing to the literature about this subject. The population of the study consists of married family members living in Şırnak, Cizre in 2019. On the other hand, sample consists of 173 female and 117 male (number = 290) married participants who were selected on a voluntary basis as a result of random home visits. "Family Belonging Scale" was used with "Questionnaire Form" which was created for personal information and family problems in the data collection. Data were analyzed by using SPSS program on computer, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis, Spearman Correlation and Multiple Linear Regression tests were performed.

According to the findings, the family belonging levels of the family members who got married by agreement were found higher than those who got married by eloping. Family belonging level of the family members in families where deception often occurs was found as quite lower than families where deception never occurs. It was found that family members who are frequently exposed to physical violence have lower family belonging than family members who are never exposed to physical violence. In addition, it was concluded that family belonging of the family members who are exposed to more verbal violence were less than those who are less exposed and never exposed to verbal violence. The family belonging of the family members in families who frequently have a conflict were lower than the family belonging of the family members who have rarely conflict or who never have any conflict. With increasing economic deprivation, family belonging of the family members is significantly lower than family members who have never experienced economic deprivation. As the frequency of encountering family problems increased, it was found that family belonging decreased significantly and men felt more family belonging than women.

Keywords: Family, Family Structure, Family Belonging, Family Problems

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőtirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaőan gerek akademik gerekse manevi anlamda büyük bir sabırla danıőmanlık yapan, kıymetli hocam Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN' a teşekkür ediyorum. Çalıőmamda konu, kaynak taraması açısından zamanını ayırıp, yardımcı olan değerli abim Halil AYBERK'e süreç boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemediği için teşekkür ederim. Beni bugüne kadar sevgi, saygı, azim, baőarı ve kararlılık çerçevesinde yetiőtiren ve hayatımın her anında benden desteğini esirgemeyen babam ve anneme sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

BEYAN FORMU

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, tarafımdan üretildiğini ve Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim

10.05.2020

Yakup AYBERK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
TEŞEKKÜR	III
BEYAN FORMU	IV
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ	IX
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	8
2.1. Aile, Yapısı ve İşlevleri.....	8
2.1.1. Ailenin Tanımı	8
2.1.2. Ailenin Yapısı	9
2.1.3. Ailenin İşlevleri.....	14
2.2. Sanayi Devrimi ve Sonrasında Aile Kurumu	16
2.2.1. Ailenin Tarihçesi	16
2.2.2. Aile Kurumunun Sanayi Toplumu ve Sonrasındaki Görünümü	18
2.2.3. Değişen Yapısıyla Günümüz Ailesi	20
2.3. Aile İçi Sorunlar.....	23
2.3.1. Genel Olarak Aile İçi Sorunlar.....	23
2.3.2. Türkiye’de Aile İçi Sorunlar	24
2.4. Aile Aidiyeti	52
2.4.1. Aile Aidiyeti Tanımı.....	52
2.4.2. Aile Aidiyetini Etkileyen Faktörler	53
3. GEREÇ VE YÖNTEM	57
3.1. Araştırma Modeli	57
3.2. Araştırma Soruları ve Hipotezler	57
3.2.1. Araştırma Soruları	57
3.2.2. Hipotezler.....	57
3.3. Evren ve Örneklem	58
3.4. Veri Toplama Araçları	58
3.4.1. Anket Formu	58
3.4.2. Aile Aidiyeti Ölçeği.....	59

3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	60
3.6. Araştırmanın Etik Yönü	60
4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	61
4.1. Ankete Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	61
4.1.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri	61
4.1.3. Katılımcıların Medya Ürünlerini Takip Etme Süreleri.....	62
4.2. Aile Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	64
4.2.1. Evlilik Özellikleri	64
4.2.2. Aile Yapısı ve Özellikleri	66
4.2.3. Eşler Arası İlişkiler	69
4.3. Aile Sorunlarına İlişkin Bulgular.....	71
4.3.1. Eşler Arası Sorunlar.....	71
4.3.2. Aile Üyelerinin Birbirlerine Karşı Eylemleri.....	72
4.4. Aile Aidiyetine İlişkin Bulgular	75
4.4.1. Aile Aidiyetine İlişkin Betimleyici Bulgular	75
4.4.2. Aile Aidiyetine İlişkin Hipotez Testleri.....	77
4.4.3. Aile İçi Sorunlar ve Aile Aidiyeti İlişkisi	84
4.5. Genel Değerlendirme ve Bulgularının Özeti.....	87
5.TARTIŞMA.....	92
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
6.1. Sonuçlar.....	97
6.2. Öneriler.....	99
KAYNAKLAR.....	101
EKLER.....	112
Ek-1. Anket Formu	112
Ek-2. Aile aidiyet ölçeği	114
EK-3. Özgeçmiş.....	115

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	61
Tablo 2: Katılımcıların Medya Takip Etme Süreleri.....	62
Tablo 3: Evlilik Özellikleri	64
Tablo 4: İlk Evlilik Yaşı	65
Tablo 5: Aile Özellikleri	66
Tablo 6: Hanehalkı Sayısı.....	67
Tablo 7: Hanedeki Çocuk Sayısının Ortalaması	67
Tablo 8: Eşler Arası İlişkiler	69
Tablo 9: Ailede Eşler Arası Sorunlar	71
Tablo 10: Aile Üyelerinin Birbirlerine Karşı Eylemleri.....	72
Tablo 11: Aile Aidiyeti Ölçeğinin Frekans, Aritmetik Ortalama ve Yüzde Tablosu	75
Tablo 12: Aile Aidiyet Puanının Evlenme Şekline Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları	77
Tablo 13: Aile Aidiyet Puanının Eşle Akrabalık Durumuna Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	78
Tablo 14: Aile Aidiyet Puanının Evlenme Yılına/süresine Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	78
Tablo 15: Aile Aidiyet Puanının Çocuk Sayısına Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları .	79
Tablo 16: Aile Aidiyet Puanının Aldatma/Aldatılma Durumuna Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları	79
Tablo 17: Aile Aidiyet Puanının Fiziksel Şiddete Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları	79
Tablo 18: Aile Aidiyet Puanının Psikolojik Şiddete Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları	80
Tablo 19: Aile Aidiyet Puanının Aile İçi Geçimsizliğe Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	80
Tablo 20: Aile Aidiyet Puanının Ekonomik Yoksun Bırakılma Durumuna Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları	80
Tablo 21: Aile İçi Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı ve Aile Aidiyeti Korelasyon Tablosu	81
Tablo 22: Aile Aidiyet Puanının Cinsiyete Göre Mann Whitney u Testi Sonuçları.....	83
Tablo 23: Aile Aidiyet Puanının Medya Takip Durumuna Göre Regresyon Testi Sonuçları.....	83
Tablo 24: Aile Aidiyet Puanının Medya Takip Durumuna Göre Regresyon Testi Katsayılar Tablosu.....	83
Tablo 25: Aile Aidiyeti ve Aile İçi Sorunlar Arası Regresyon Analizi Model Özeti	84
Tablo 26: Aile Aidiyeti ve Aile İçi Sorunlar Arası Regresyon Analizi Sonuçları	84
Tablo 27: Aile Aidiyeti ve Aile İçi Sorunlar Arası Regresyon Analizi Katsayılar Tablosu	84
Tablo 28: Aile Aidiyeti ve Şiddet Türleri Arası Regresyon Analizi Model Özeti.....	85
Tablo 29: Aile Aidiyeti ve Şiddet Türleri Arası Regresyon Analizi Sonuçları	85
Tablo 30: Aile Aidiyeti ve Şiddet Türleri Arası Regresyon Analizi Katsayılar Tablosu	85

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Evlilik Süreleri ve Boşanma Oranları Daire Grafiği (TÜİK, 2019)	40
Şekil 2: TÜİK, Evlenme İstatistikleri, (2019)	65
Şekil 3:TÜİK, Türkiye'nin Aile İstatistikleri, (2019).....	68
Şekil 4: Aile Aidiyet Puanı Dağılımını Gösteren Histogram Grafiği.....	76
Şekil 5: Aile Aidiyet Puanı Dağılımını Gösteren Kutu Bıyık Grafiği	77

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
A.B.D.	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
AÖF	: Açık Öğretim Fakültesi
ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
s.	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TV	: Televizyon
Vb.	: Ve benzerleri
Vd.	: Ve diğerleri
P	: Farkın Anlamlılık Düzeyi
SPSS	: İstatistik Paket Programı
Ss	: Standart Sapma
%	: Yüzde
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

TDK aileyi; “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde resmî kurumlar aileyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Doğum, evlilik, evlatlık edinme veya tercih yoluyla bir ilişkisi olan ve bir hanede birlikte yaşayan iki veya daha fazla kişinin oluşturduğu kümedir” (Canatan, 2013: 61). Aile kurumu yapı ve işlev itibarıyla farklı olsa da dünya üzerinde tüm toplumlarda görülmektedir. Toplumsal yapıda meydana gelen sıçramalar ve değişiklikler aile kurumunun da durağan olmasını engelleyerek sürekli olarak değişim içerisinde olmasını sağlamıştır. İlk toplumsallaşmanın görülmeye başlanmasından günümüze doğru bu gerçeklik göze çarpmaktadır. Özellikle sanayi devrimiyle birlikte kentleşmenin başlayarak nüfusun, kırdan kentlere akın etmesi geleneksel aile dediğimiz ‘geniş aile’ yapısının yerini modern aile olarak adlandırdığımız ‘çekirdek aile’ yapısına bırakmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda aile kurumunun rol ve işlevleri değişerek geleneksel aile kurumunun fonksiyonları dönüşerek modern aile yapısının yeni fonksiyonları ortaya çıkmıştır. Kent yaşamı, gerek yeni üretim alanları ve biçimleriyle gerekse de imkân ve zorluklarıyla aile kurumu üzerinde ciddi değişim ve dönüşümlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu yeni şartlar aile ilişkilerini de temelden etkilemiştir. Kırsal kültürün ilişki düzeylerinin hüküm sürdüğü geleneksel aile içindeki kadın ve erkek rolleri ve pozisyonları değişmiştir. Hiyerarşik düzen yeniden düzenlenmiş, kadın ailenin ekonomisine gelir getiren bir üye olarak modern toplumda yerini almıştır.

Ayrıca modernleşme ailenin değerlerini dönüşüme uğrattığı gibi ailenin mahrem kimliğini de dönüştürmüştür. Modernleşmeyle birlikte okullar, kreşler, oyun bahçeleri, ofisler, turistik geziler, spor oyunları, kafeler, sinema, tiyatro vb. faaliyetler; ailenin kendine has ev, avlu, sokak ve mahalle ile çevrili alanlarını yok etmiştir. Aile üyelerinin zamanlarının büyük bölümünü ev dışında harcaması, aile ile ilgili “mahrem” konularının medya organlarında konuşulması ve tartışılması, aile kurumunun, özel ve özgün yapısını kamusal kimliğe kavuşturmuştur (Can,2014b: 81-82).

Modernleşme, aile kurumunun değişmesini sağladığı gibi kendisiyle birlikte aile kurumunu diğer dönemlere oranla daha çok ve farklı farklı sorunlarla yüzleşmesini de sonuç vermiştir. Öncelikle aileye dönük algıların değişimi, ortaya çıkan sosyal kurumların, ailenin değişmesine ve aile içi sorunların tetiklenmesine neden olması, aile

kurumunun karşı karşıya kaldığı problemleri anlamak açısından önem arz etmektedir. Aile bir sistem olmasından dolayı ailenin yaşadığı sorunlar hem aile sistemini etkilemekte hem de bu sistemden etkilenmektedir. Aile kurumu sorunları içten ve dıştan kaynaklanan sorunlar olarak kendini göstermektedir. Sosyal, ekonomik, psikolojik, kültürel, ideolojik ve politik pek çok faktör ailede sorunların ortaya çıkmasında neden olmaktadır. Bu sorunlardan bazılarını aile içi şiddet, iletişim sorunları, aldatılma, boşanma, kuşak çatışması oluşturmaktadır. Modernleşmenin toplumsal yapıyı bu denli hızlı bir değişim ve dönüşüme tabi tutması aile kurumunun bu değişimden yapısı itibarıyla en çok etkilenen kurum olmasına neden olmuştur. Aile kurumunun hızlı dönüşümü ve yaşanmakta olan sorunların da artmasından kaynaklı olarak aile üyelerinin aileye olan bağlılık hissi olumsuz etkilenmiş/etkilenmektedir.

Aile yapısının ve işlevlerinin bu minvalde dönüşmesi ve yeni sorunların ortaya çıkmasını sonuç vermesiyle aile kurumuna olan bağlılık hissi, mensubiyet olarak ifade edilen aidiyet duygusu da bu değişimden payını almış ve bu değişimden etkilenmiştir.

Ait olma hali, mensubiyet vb. kavramlarla ifade edilen aile aidiyeti, bireyin diğer bireyler tarafından tanınma, kabul görme, önemsenme, değerli olma ihtiyacı olarak belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle bir grubun üyesi olma ve bir gruba dahil olma, kendisini bir çevrenin veya sistemin ayrılmaz, vazgeçilmez, değerli bir üyesi olduğu hislerini taşımasıdır (Uslu, 2012: 3-5).

Aidiyet hissinin yüksek olması bireyin aile ve toplum içerisinde işlevselliğini etkileyerek aile üyelerinin dayanışma, yardımlaşma, paylaşma ve geleceğe umutla bakmalarını sağlayarak güven içerisinde yetişmelerine katkıda bulunur. Benlik saygısı olan, sosyal destekleri bulunan, özgüveni yüksek, sosyal ilişkileri güçlü bireylerin yetiştirilmesi böylece sağlanmış olur. Günümüzde bireyselleşmenin artmasıyla toplumdan kopma sanal ortamlara doğru eğilim, sorunları tetiklemiştir. Aidiyet duygusunun, bireylerin bu tür bir eğilimini engellemekle birlikte paylaşmanın, diğerleriyle birlikte var olmanın ve biz duygusunun gelişmesine katkıda bulunacağı muhakkaktır.

Sağlıklı ve işlevsel nesillerin yetiştirilmesinin yolu aile yapısının üzerine dikkat ve hassasiyetle eğilmek, başa çıkamadığı durumlarda aileyi desteklemek önem ifade etmektedir. Böylelikle sorunlarıyla başa çıkabilen topluma ve kendilerine yararlı, güçlü sosyal ilişkileri olan aile üyeleri yetiştirilebilecektir. Aile bir sistem olmasından dolayı

aile sorunları ile aileye bağıllık hissi olarak tanımlanan ‘aile aidiyeti’ arasında da anlamlı bir ilişkiden beklenilebilir. Araştırmamız bu bağlamdan hareketle Şırnak’ın Cizre ilçesinde aile yapısını incelemek bu aile yapısında ne gibi sorunların yaşandığını ve bu sorunların aile aidiyet düzeyiyle nasıl bir ilişkisinin olduğunu saptamayı hedef edinmiştir.

Sağlıklı işlevsel bir toplumun oluşturulması; işlevsel bireylerin yetiştirilmesine bağlıdır. Bireylerin işlevsel olması içinse ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Kendini gerçekleştirmek isteyen bireylerin öncelikle temel ihtiyaçlarının karşılanması olanağına kavuşması gerekir. Temel ihtiyaçların önemli bir kısmı aile kurumunda karşılanmaktadır. Ailenin, kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılaması, aile üyelerinin bireysel sorunlarının tüm ailenin ortak sorunları olarak görülmesi ve kolektif bir çözüm arayışının olması sosyal destek açısından önemlidir. Ailenin, her koşulda kendisine yardım edeceğine inanması; kişiyi hem psikolojik olarak rahatlatacak hem de kaygısız yaşamasını sağlayarak kişinin ailesi ve çevresiyle olan ilişkilerini en üst düzeye çıkaracaktır. Bunun sonucunda aile içinde üyelerin sorunlarının çözülmesi etkili bir iletişim ve etkileşim ağının hâkim olması aile üyelerinin aidiyet düzeylerini yükseltecektir.

1.1. Problem

Endüstrileşmeyle birlikte aile kurumu endüstrileşmenin beraberinde getirdiği sosyal değişimden en çok etkilenen toplumsal kurum olmuştur. Bu sosyal değişim aile kurumunun yapısı ve işlevleri itibariyle radikal bir şekilde dönüşmesine neden olmuştur. Üretim alanlarının çeşitlenmesi, makineleşmenin artması, yeni iş kollarının ortaya çıkması, kırdan sanayi kentlerine doğru göçleri hızlandırmıştır. Kırdan kentlere doğru hareket eden nüfusun geleneksel aile yapısı, kent yaşamının zorlukları karşısında kaçınılmaz olarak yapı ve işlev olarak değişime uğramıştır. Geleneksel ailede bulunan görev ve yükümlülükler dönüşüme uğramak durumunda kalmıştır. Geleneksel aile çözülmüş ve modern aile denilen çekirdek aile yapısı hâkim olmaya başlamıştır. Bu yeni aile yapısında aile içi ilişkiler ve otorite değişim göstermiştir. Örneğin; kadın ekonomik hayata girerek evin geçimini erkekle birlikte sağlamaya çalışmış böylelikle çekirdek ailede, evin otoritesi sadece erkek olmaktan çıkarak kadın ve erkeğin eşit olarak paylaştığı bir unsur olmuştur. Modern çağın beraberinde getirdiği bireyselleşmeyi de göz önünde bulundurursak ailenin daha önceki dönemlerde hiç tanık olmadığı aile içi sorunlar aileyi etkilemeye başlamışlardır. Aile içerisinde kuşak

çatışmaları, aile içi şiddet, boşanma ve sosyo-ekonomik sorunlar görülmeye başlanmıştır. Bu sorunlar karşısında yeterli sosyal destek ağlarına sahip olmayan aile kurumu, kimi zaman dağılmakla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum ise ikinci evliliğin denenmesi, tek ebeveynli aile yapısı veya birlikte yaşama gibi aile alternatiflerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Değişim süreci, aile sorunlarını (ailedeki otoriter baskıcı tutum, ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlık, anne-baba ilişkilerinde uyumsuzluk, sosyal etkinliklerde kısıtlılık, ev ortamındaki düzensizlik, ekonomik sorunlar, ilişkilerde sınırsızlık ve istismar, sağlık ve sosyal sorunlar) tetiklemektedir. Modern ailede bireyselleşmenin artması ve teknolojinin aşırı gelişmesi ve aile sorunlarının yaşanmasıyla birlikte aile üyelerinin aileye olan bağlılık hislerinin azalması söz konusu olmuştur.

Günümüzde yeni nesillerin gelişmiş teknoloji imkanlarına sahip olması ve kendilerine has sanal dünyalarının olmasından ötürü aile de var olan sosyal ilişkilere yeteri kadar değer vermediği görülmektedir. Bu şekilde kendilerini ailelerinden soyutlayabilmektedirler. Bu durum ebeveynler için de geçerlidir. Teknoloji her kişi için yeni sanal dünyalar yarattığından ebeveynlerde, bu durumun istisnası değildir. Günümüzde ailelerde eşler arası ve eşlerin çocuklarına, çocukların ebeveynlerine yani kısacası her aile üyesinin aile içindeki sosyal örüntülere gerektiği kadar zaman ayırmaması aile aidiyetini olumsuz etkileyerek aile kurumunun dağılmasına neden olabilmektedir. Aile aidiyeti, gelecekte aile yapısı için üzerinde önemle durulması gereken konulardan biri olacaktır.

Bu çalışmanın problemini, değişim sürecinde olan aile yapısının çeşitlenen aile sorunlarının neler olduğu ve söz konusu sorunların, aile üyelerinin aile aidiyet düzeyiyle nasıl bir ilişkisi olduğunu incelemektir.

1.2. Amaç

Endüstrileşme teknoloji ve modernitenin gelişmesiyle aile yapısı ve işlevleri değişime uğramaktadır. Bu doğrultuda değişen aile yapısının sorunları ve aile üyelerinin aileye olan aidiyet düzeyleri de değişmektedir. Dönüşen aile yapısında ve çağa adaptasyon süreci geçiren ailelerde, aile sorunları çeşitlenerek artmakta ve aile üyelerinin bağlılık/aidiyet düzeyleri bu durumdan etkilenebilmektedir. Artan aile sorunları ailenin çözülmesine ve dağılmasına kadar gidebilmektedir. Aile üyelerinin ne derece aidiyet hissettiğini saptamak, değişimle birlikte çeşitlenen sorunlarla başa çıkmak ve ailenin optimal gelişimini sağlamak adına çözümler geliştirmek elzemdir.

Bu çalışma; değişen aile yapısını ve değişen aile yapısının mevcut aile sorunlara ek olarak doğurduğu aile sorunlarını incelemek, aileye aidiyet düzeyini, aile sorunlarını açığa çıkarmak, aile sorunları ve aile aidiyeti arasında nasıl bir ilişki olduğunu açığa çıkarmak gibi hedefler taşımaktadır. Günümüzde hızla değişen aile yapısında bilinen aile sorunlarının haricinde ne gibi aile sorunlarının olduğunu tespit etmek, aile üyelerinin aile aidiyet düzeylerini ölçmek ve aile aidiyeti ile aile sorunları arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkarmak, bulguları değerlendirilerek literatüre katkıda bulunmak gibi hedefler barındırmaktadır.

Kısaca özetlenecek olursa bu çalışmada, geleneksel yapıdaki aileden modern dönemin ailesine geçiş sürecinde meydana gelen değişimler, bu değişimlerin oluşturduğu aile sorunları ile aile üyelerinin aile aidiyeti irdelenmiştir. Aile yapısında ve işlevlerinde değişimi ortaya çıkaran unsurların neler olduğu ele alınmıştır. Sanayinin, modernitenin, bilgi çağının aileye etkilerinin neler olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.3. Önem

Günümüz aile yapısında geleneksel aile yapısına kıyasla ailenin işlev ve yapısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Geleneksel ailedeki aile üyelerinin rolleri ve işlevleri değişmiştir. Sanayiyle birlikte kadın çalışma hayatına girmiş ve aile birçok işlevini sosyal kurumlara aktarmıştır. Modern aile olarak adlandırılan çekirdek ailede, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması ve hakkını arayabilmesi sonucu otorite sadece erkeğe bağlı olmaktan çıkmış eşit olarak dağılmaya başlamıştır. Ayrıca aile yapısının değişmesi ve ailedeki üyelerden beklentilerin yükselmesi beraberinde olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Tüm bu ve benzeri sebepler aile içinde birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Ailenin sorunları olarak iletişim eksikliği, sosyo-ekonomik sorunlar, aile içi şiddet ve son olarak boşanma hem bir sonuç hem de bir sorun olarak kendini göstermektedir. Aile aidiyeti ise aileye olan bağlılık ve aileden edinilen doyum olduğundan ailedeki sorunların dolaylı olarak aidiyet üzerinde de ciddi etkileri olabileceği düşünülmektedir. Aile, toplumu oluşturan en küçük yapı taşı olması itibariyle üzerinde ciddiyet ve önemle durulması gereken bir sosyal kurumdur. Ailelerin, sorunlarının neden-sonuç ve etkileriyle birlikte açığa çıkarılması, toplumun temeli olan ailenin devamlılığını sağlamak için ve aile kurumunun başa çıkmakta zorlandığı problemlerde desteklemek adına elzemdir. Toplumumuzu oluşturan kendini gerçekleştirme hedef edinmiş sağlıklı bireyler, sorunlarını çözebilen sağlıklı ve

fonksiyonel ailelerden çıkabilecektir. Bu sayılan neden ve sonuçlar göz önüne alındığında aile üzerinde incelemeler yaparak günümüz aile yapısının sorunlarını açığa çıkarmak ve ailenin işlevsel olmasını sağlamak için bilimsel araştırmalar önem kazanmaktadır. Bu araştırma ve aile üzerinde yapılan diğer çalışmalar bu noktada önem arz etmektedir.

1.4. Yöntem

Araştırma, aile sorunları ile aile aidiyetini ve bu iki kavram arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla oluşturulan Soru Formu ve bu formla birleştirilmiş olan Aile Aidiyet Ölçeğinin, 2019 yılının Ekim ve Kasım aylarında Şırnak'ın Cizre ilçe merkezinde rastgele olarak yapılan ev ziyaretleri sonucunda gönüllülük esasına bağlı kalınarak 173 kadın ve 117 erkek katılımcı olmak üzere toplam 290 evli kişiye uygulanmıştır. Anket tekniğiyle sahadan elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS istatistik programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, normallik dağılımları incelenmiş ve verilerin, normallik dağılımını karşılamadığı görüldüğünden nonparametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Çalışmada hipotezleri test etmek için iki bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için Mann Whitney U testi, ikiden fazla değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için Kruskal Wallis, Spearman Korelasyon ve Genel Doğrusal Regresyon analiz testleri uygulanarak bulgular elde edilmiştir. Hipotez testlerinin kullanılmadığı durumlarda da frekans tabloları aritmetik ortalama gibi betimleyici istatistikler kullanılmıştır.

1.5. Bölüm Tanıtımı

Çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları hakkında bilgi vermeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde; ailenin genel yapısı ve tarihçesi, aile türleri mevcut aile sorunları ve modernleşme süreciyle birlikte oluşan toplumsal değişimin ailenin yapısal-işlevsel dönüşümlerine bağlı olarak aile içinde yaşanan sorunların neden ve sonuçlarına, aile aidiyetine ve aile aidiyetini etkileyen faktörlere değinilmiştir. Üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, verilerin toplanmasında kullanılan ölçme araçlarına, araştırmanın hipotezlerine ve analizde hangi testlerin kullanılarak verilerin elde edildiğine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, araştırmanın bulguları olan katılımcıların demografik özelliklerine ve hipotezlerin testine yönelik analizlere ve yorumlara yer verilmiştir. Beşinci bölüm olan tartışma bölümünde ise çalışmadan elde edilen bulgular, diğer araştırmalarla karşılaştırılıp yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde bulgular özetlenmiş ilk

üç bölümdeki teorik araştırmalar ve son bölümdeki nicel veriler açıklanarak araştırma birleştirilip son değerlendirilmesi yapılmış ve öneriler kısmı ile araştırma tamamlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Aile, Yapısı ve İşlevleri

2.1.1. Ailenin Tanımı

Latince aile kelimesinin “famulus” yani evcil köle anlamında kullanıldığı bilinmektedir. Tek bir efendiye/sahibe bağlı bulunan kölelerin hepsine, verilen isim olarak “Familia” başka bir ifadeyle kandaş ve kayınların topluluğu anlamına gelmektedir (Hançerlioğlu, 1976: 34). TDK ise aileyi “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nde resmî kurumlar aileyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Doğum, evlilik, evlatlık edinme veya tercih yoluyla bir ilişkisi olan ve bir hanede birlikte yaşayan iki veya daha fazla kişinin oluşturduğu kümedir” (Akt. Canatan, 2013: 61). Hollanda Aile Konseyi ise aileyi, daha çok çocuk merkezli bir tanımla ele almıştır. Bu tanıma göre; aile bir veya birden fazla çocuğun yetiştirildiği bir yaşam ünitesi olarak görülmektedir (Canatan, 2013: 6).

Tüm bu tanımlarla birlikte aile kurumu, dünyanın çeşitli yerlerinde kültürün de etkisine uğrayarak farklılıklar gösterebilmektedir. Aile, evrenselliğini korumakla birlikte dünyadaki tüm aileleri yansıtacak veya içerisine alacak evrensel bir aile tanımını yapmak pek olası değildir. Bu durum, ailenin pek çok bakımdan (yapısı, üye sayısı, işlevi vb.) farklılık göstermesinden ve aralıksız değişim içerisinde olan dinamik bir yapı olmasından kaynaklanmaktadır (Eşsizöğlu, 2012, 9-12). Taylan (2003: 4) ise aile kavramının, evrensel bir tanımlamasının güç olduğunu çünkü aile kavramının geniş bir yelpazeye sahip olmasının yanında farklı perspektif ve konulara göre farklı tanımlarının olduğunu söylemektedir. Ailenin evrensel bir açıklamasını yapmanın güç olması onun her topluma göre farklılık göstermesindedir. Türk toplumunda aileyi Gökçe şöyle tarif etmektedir: “Anne-baba, çocuklar ve iki tarafın kan akrabalarından (aile biçiminin gereksinimlerinden) oluşmuş ekonomik ve toplumsal bir birliktir” (Gökçe, 1991: 207).

Aile kavramı, sosyal grup ile aile üyeleri arasındaki ilişkileri içeren kendine ait örf, adet ve göreneklere olan yani kültür unsurlarını da içine alan bir sosyal kurumun veya sosyal sistemin adıdır (Nirun, 1994: 16). Ayrıca yine Nirun’a göre: “Üyeleri arasındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup, sosyal ve ekonomik yönden bir birlik, sosyal yaşamın temel göstergelerinden biri olarak bir örgüt, üyelerinin ihtiyaçlarının

karşılanması ve yürütülmesinde sistematik kuralları bulunan en küçük sosyal yapıdır” (Günindi ve Giren, 2011: 351).

Ozankaya’ ya göre aile kurumu, insan türünün üretimini üstlenen ve bu kişileri topluma hazırlama sürecinin ilk ve etkili bir şekilde sürdürüldüğü, anne-baba çocuklar arasında samimi ve sıcak ilişkilerin kurulduğu bir ölçüde ekonomik etkinliklerin de mevcut olduğu bir toplumsal kurumdur (Ozankaya, 1976: 357).

Özgüven’e göre: “Evlilik bağıyla başlayan, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirlerine bağlanan, birçok role sahip, karşılıklı etkileşimde bulunan, genellikle aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, üyelerinin psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan bir birimdir” (Günindi ve Giren, 2011: 351). “Aile, içinde insan türünün belli biçimde üretilip, topluma kazanılma sürecinin belli ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve anne babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal kurumdur” (Ozankaya, 1979: 233). Ailenin tanımı birçok araştırmacı tarafından farklı bir şekilde açıklanmakla birlikte ailenin, toplumun esas birimi olması bakımından hemfikir oldukları görülmektedir (Günindi ve Giren, 2011: 351).

2.1.2. Ailenin Yapısı

Ailenin yapısına bakıldığında tarihsel gelişim içerisinde ilkel çağlarda ailenin ana etrafında şekillendiğini, kadın egemenliğine dayanan bir sistemin var olduğu karşımıza çıkmaktadır (Güler ve Ulutak, 1992: 55). Bu sistemin egemen olmasının sebeplerinden birisi de cinsel birleşimlerin serbest yaşanması ve herhangi bir sınırlamanın olmamasıdır. Babanın belli olmadığı üremelerin gerçekleşmesi sonucunda çocuğun bakımı ve sorumluluğunu üstlenme görevi anneye düşmektedir. Erkeklerin avcı olması ve çoğu zaman evden uzak olması sonucu geride söz sahibi olarak kadınlar kalmaktadır. Henüz aile olma bilincinin olmadığı bu çağda cinselliğin serbestçe yaşanması, sahiplenme ve ait olma bilincinin de oluşmasını engellemekteydi. Zaman içerisinde cinsel birleşmelerde toplum, yasakları ortaya çıkarmış ve aile olma kavramı boy göstermiştir. Tarım devrimiyle birlikte yerleşik yaşamın ortaya çıkmasıyla miras ve toprak paylaşımının babadan çocuklara geçmesi gerektiği anlaşılmış ve artık babaları bilinen çocukları doğurmak önem kazanmıştır. Bu durumun gelişmesiyle kadın egemenliğini yitirmiş yerine erkeğin egemen olduğu bir sistem olan ‘Paternal’ sistemi

kendisine yer bulmuştur (Güler ve Ulutak, 1992: 55). Ancak ailenin tarihsel gelişimine bakılırken anaerkil yapıdan babaerkil bir yapıya dönüştüğü hakkında kesin bilgilere sahip değiliz. Aile, evrimci bir bakış açısıyla ele alındığında tüm toplumlar için eşzamana ve öneme sahip olmadığından aileyi genellemek bazı toplumlar için problemlili bir hal almaktadır (Taylan, 2003: 8)

Briffault anaerkil dönemde ailenin ilk nüvelerinin görüldüğünü vurgulamış, zaman içerisinde ailenin değişime uğraması ve gelişmesi sonucu patriarkal bir değişim yaşamış ve günümüz çekirdek ailesinin aile tiplemesinin, 19. yüzyılda beliren en somut örneği olduğunu ifade etmiştir (Akt. Gökçe, 1976: 54). Görüldüğü üzere günümüz aile yapısı, tarihin ilk çağlarından bu yana sürekli bir şekilde değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Aile kurumu, sosyal bir sistem olduğundan değişim her zaman olmuş/olacak ve toplumdan topluma farklı şekillerde tarif edilmiş/edilecektir.

2.1.2.1. Geleneksel / Geniş Aile

Geniş aile; daha çok kırsal kesimlerde görülen, aynı çatı altında birçok evli çiftin yaşadığı, otorite olarak babanın egemenliğinin ve onun soy çizgisinde genişlemenin görüldüğü özellikle sanayi öncesi topluma özgü aile örneğidir. Bundan ötürü aile ile birlikte genellikle babanın akrabaları yaşarlar (Kongar, 1999: 586). Tarıma dayalı bir sisteme dayanan geleneksel aile yapısında erkeğin ailenin diğer üyeleri üzerinde mutlak bir otoritesi bulunmaktadır. Geleneksel geniş ailede otoritenin belirlenmesinde cinsiyet (erkek olma) ve yaş (en yaşlı üye) en önemli kriterlerdendir. Buradan eşitlikçi bir otorite dağılımının olmadığı göze çarpmaktadır (Karataş, 2001: 93). Bu aile yapısında birkaç kuşak aynı çatı altında oturur, aynı kazandan yemek yerler ve ortak mülkiyeti paylaşırlar. Ortak mülkiyet özelliği en geleneksel mülk olan toprakla birleştiğinden geniş aile “köysel aile, endüstri öncesi aile” olarak tanımlanmıştır (Erder, Keska, 1997: 20).

Geleneksel geniş ailenin kökeninde toprağa bağlılık, tüm aileye yeten ve üyelerini geçindirebilmeyi amaçlayan bir ekonomik düzen, geleneksel ve dinsel faktörler, ailenin bütünlüğünün devamının sağlanması ve bozulmasını önlemeyi amaçlayan bir yapısı vardır. Geniş ailede geleneksel toplum anlayışından gelen tartışmasız bir yardımlaşma ve dayanışma vardır. Toplumsal yaşamla ilgili sorumluluklar bireylere değil tüm aile üyelerine dağıldığından üyelerin bireysel sorumluluğu azalmaktadır. Aile içi kurallara uyma bakımından ise sorumlulukları artmakta, bireysel karar gücü sekteye uğramakta, davranış hürriyeti sınırlanmaktadır (Özgüven, 2001: 26).

Geniş ailede, kadın-erkek, anne-baba, ebeveyn-çocuk ve diğer akrabalarla ilişkiler kutsal değerlerle temellenerek anlam kazanmaktadır. Otoriteye bağlılık, aile büyüklerine saygı ve onlara bakma yükümlülüğü temel ilkeler arasında bulunmaktadır. Ayrıca bu aile türünde “mahremiyet” ve inanç güçlü bir şekilde kendini göstermektedir. Bu bağlamda aileye ait sorunlar veya sınırlar kamusal alana taşınmamaktadır (Can, 2014b: 76).

Geleneksel geniş ailenin bulunduğu toplumlarda ailenin fonksiyonlarında herhangi bir farklılaşma olmamakta üç kuşağın birlikte yaşadığı aile türünde, aile içi ilişkiler veya rollerin belirlenmesinde otoriter bir hiyerarşik yapı mevcuttur. Bu hiyerarşik yapıda; cinsiyet, yaş, evlilik durumu, sağlık ve doğurganlık gibi etkenler belirlemektedir. Kadın erkekten, bekar olan evli olandan, doğuramayan kadın doğurabilenden daha alt düzeydedir (Özbay, 1984: 37).

Geleneksel toplumlarda veya onun bir yansıması olarak geniş ailede ‘ben değil biz duygusu’ nun egemen olduğunu belirtmek gerekir. Geleneklere dayalı normları olan geniş aile, otorite ve hiyerarşik bir yapıyı bünyesinde barındırmaktadır.

Sanayileşmenin etkisi ve kadının iş yaşamına katılmasıyla aile işlevlerinde daralma ortaya çıkmıştır. Aile daha önceleri üstlendiği birçok işlevi aile dışı kurumlara devretmek durumunda kalmıştır. Üretime katılımın düşmesi, eğitimin aile dışı kurumlara devredilmesi gibi durumlar; endüstri/sanayi toplumlarında geniş ailenin kapsamının küçülmesi ve çekirdek aile tipine geçişi hızlandırmıştır. Zaman içerisinde geniş aile baskınlığını yitirmiş ve çekirdek aileye dönüşmüştür (Kapız, 2002: 144).

2.1.2.2. Modern / Çekirdek Aile

“Aile” kavramının tek başına belirsizlik barındırdığını belirten Murdock, çekirdek aile kavramını ilk defa ortaya atan kişidir. Çekirdek aileyi; anne-baba ve çocuklara ilaveten, bir veya birkaç kişinin eşlik edebileceği bir yapı olarak tanımlamıştır (Murdock, 1949: 1; Akt. Selman, 2017: 28-30). Karaca ise; çekirdek aileyi, anne-baba ve henüz evlenmemiş çocukların birlikte yaşadığı aile tipi olarak tanımlamıştır (Karaca, 2010: 23).

Çekirdek ailenin tanımına zaman içerisinde eklemeler yapılmıştır. Klasik tanımın dışında Giddens çekirdek aileyi, “bir evde kendi çocukları ya da evlat edinilmiş çocuklarıyla yaşanan anne ve babadan oluşan aile türüdür.” şeklinde açıklamaktadır (Giddens, 2000: 148-149). Karaca ise çekirdek aile ve geleneksel geniş ailenin

işlevlerinin farklı olduğunu öne sürmüştür. Cemaatsal yapılı olan geniş ailenin toplumsal destek ve yardım işlevinin çekirdek ailede olmadığını, çekirdek ailenin iki temel işlevinin çocuk yapma ve psikolojik doyum olduğunu belirtmiştir (Karaca, 2010: 24).

Modern çekirdek ailede aile içi ilişkiler ve rollerde radikal değişiklikler olmuştur. Kadının iş hayatına girmesi sonucunda kadın artık annelik fonksiyonlarını başka kurum veya kişilere devretmiştir. Ataerkil sistem yok olmuş, kadın evin geçimine ekonomik olarak katkıda bulunması sonucunda erkekle eşit statüye kavuşmuştur. Yaşanan bu değişim ve dönüşümler sadece erkekle kadın arasındaki dengeyi ve iletişimi değiştirmekle kalmayıp çocuklara da yansımıştır. Ortaya çıkan yeni aile biçimi evlenme yaşı ve eş seçiminden başlayarak ailenin kurulma şekli ile eş ilişkileri açısından geleneksel aileden farklılaşmaktadır (Gümüş, 1993: 89).

Daha önceki dönemlerde geniş ailenin üstlendiği üyelerin eğitimin, yaşanan toplumsal dönüşümle birlikte başka kurumlara aktarılmasıyla söz konusu kurumlar önemli işlevleri yerine getirerek aile üyelerinin; eğitilmesi, dini ve ahlaki alışkanlıkların kazandırılması gibi faaliyetleri üstlenmişlerdir. Değişen toplumsal koşullar, geçmiş dönemlerde orta sıklıkta görülen çekirdek aile tipinin günümüz modern toplumun yaygın ve baskın modeli olmasına sebep olmuştur (Bustan, 2015: 55).

Toplumsal dönüşümlerde bir yapı veya sistem yerini yenisine bırakırken birden ani bir şekilde bırakmamaktadır. Yumuşak ve sancısız bir geçişin olması için ara yapılar görülmektedir. Bu ara yapılar hem yeniye hem de eskiyi kendi bünyesinde barındırmaktadır. Aile yapıları da yeni yapıyı benimserken eskiyi hemen kestirip atamamıştır. Bundan dolayı geleneksel aile yapısından modern aile yapısına doğru değişim sürecini takip ederken geçişi kolaylaştırıcı bir aile yapısı olan geçiş aile yapısı ortaya çıkmıştır.

2.1.2.3. Geçiş Ailesi

Literatürde iki temel aile modeli kabul edilmekle birlikte bu ikisine ek olarak bir de “geçiş ailesi” mevcuttur. Geçiş ailesi, toplumların geleneksel aile yapısından modern çekirdek yapıya geçişte belli bir süre var olan aile türünü ifade etmektedir.

Bilindiği üzere toplumsal değişim ve dönüşümler genellikle bir süreç içerisinde gerçekleşirler. Bu süreç içerisinde tasfiye edilen eski yapıların yerine gelen yeni oluşumlar aniden ve keskin bir şekilde gerçekleşmeyip dönüşümü/değişimi

kolaylaştıran çok sayıda ara model tarafından yumuşatılarak gerçekleşir. Bu ara modeller toplumun adaptasyonunu sağlayacak ve yeniyle eski arasında ani değişimlerin yaratacağı sorunları bertaraf etme görevi görecektir. Bu şekilde modern değerlerin kanıksanmasında ve geleneksel değerlerden kopuşun sancısız olmasının sağlanmasında bir tampon görevi görecektir (Tolan, 1991a: 208).

Yıldırım (2013a: 73)'a göre geçiş aile modeli, günümüz şehirlerinde yaşayan hem geleneksel bağlarından tamamen kopamayan hem de modernitenin getirdiği yeniliklerden faydalanan geniş aileleri temsil etmektedir. Bu aile modeli birkaç çekirdek ailenin etkileşiminden oluşup güçlü akrabalık bağlarına sahip olduğu için “değişen geniş aile” olarak da tanımlanmaktadır.

Ekonomik, siyasi, sosyolojik, sağlık, eğitim vb. sebeplerden dolayı kır yaşamından kentlere göç eden geleneksel geniş ailelerin şehir hayatının gerekliliklerine uygun modern aileye geçişinde, takip ettiği değişim süreci içerisinde ortaya çıkan değişim ve dönüşüm sürecini kolaylaştıran “geçiş ailesi” hem geleneksel hem de modern değerleri bir arada yaşayan aile türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geçici geniş aile yapısı daha çok kasaba ve gecekonduların aile tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile içi ilişkileri ve özellikleri bakımından geniş aile içerisinde değerlendirilmekte fakat hane halkı sayısı ve genişliği açısından çekirdek ailenin özelliklerini göstermektedir. Yani yapısı itibariyle modern iken aile içi örüntüler bakımından geleneksel ailenin özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır (Taylan, 2009: 121).Şehirde yaşayıp geleneksel aile örüntüleri oldukça sıkı olan bu aile tipi özellikle büyük şehirlerde yaygın bir dağılım göstermektedir.

2.1.2.4. Değişen Aile Türleri ve Yeni Yaşam Biçimleri

Gelişmiş endüstri toplumlarında evlilik bilhassa gençler tarafından sorgulanmaya başlanmış ve yeni yaşam biçimlerinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Batı ülkelerinde bir çiftin evli olmadan da cinsel ilişki içerisinde beraber yaşaması, bu ülkelerin çoğunda evliliğe alternatif bir yaşam olup yaygın bir kültür halini almaktadır (Sprecher vd., 1998: 31; Akt. Aydın, Baran, 2010: 120-122).

Yapılan araştırmalar ABD’de her dört öğrenciden birisinin üniversite hayatlarının bir döneminde, cinsel ilişki yaşadıkları partnerleriyle birlikte yaşadıklarını göstermiştir (Giddens, 2000: 175-176). ABD’de ve Batı Avrupa ülkelerinde eşcinsel birliktelikler, eşcinsel evlilikler ve evlenmeyip tek başına yaşayan kişilerin sayısında da artış

görülmektedir. Ayrıca resmi nikahın cazibesini kaybetmesinin yanında, kişilerin birlikte yaşamının uzun süreli olmadığını düşünmesine ek olarak yalnız yaşamak da alternatif bir yaşam tarzı olarak kendini göstermektedir (Amato, 1994: 78-79; Akt. Aydın, Baran, 2010: 122-123).

Nasıl ki geleneksel geniş aile değişen koşullara yenik düşerek çözülmesi sonucunda yerini çekirdek aileye bırakmışsa; modern çekirdek ailenin de parçalanması veya çözülmesi yeni aile türlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu tür yeni aile türlerini sosyologlar “yeni aile” başlığı altında toplamış, aile ile ilgili hasıl olan yeni değişiklikleri bu başlık altında açıklamışlardır. Kongar yeni aile türünü daha çok “çözülen aile” kavramıyla açıklamanın daha uygun olacağını belirtmiştir. Çünkü yeni ailede beklenen geleneksel roller ve alışageldiğimiz bir aile izlenimini bulamayabiliriz. Endüstrileşen toplumda çözülmeye başlayan aile kurumunda, sadece karı koca ilişkileri zayıf bir şekilde varlığını sürdürmektedir (Kongar, 1996: 23-24).

Evlenmenin yeniden denenmesi biyolojik ebeveynlerle yeni ebeveynleri karşı karşıya getirebilecektir. Diğer taraftan eşcinsel denilen aynı cinsiyete sahip kişilerin birliktelik veya evlilik gerçekleştirmesi adına yeni yasalar ve yeni fikirler oluşmaktadır. Alternatif yaşam biçimlerinin yaygın olarak görüldüğü A.B.D. ve İskandinav ülkelerinde söz konusu bu tür ilişkiye sahip olan çiftlerin üçte ikisinin on yıl içerisinde birbirleriyle evlendikleri araştırmacılar tarafından görülmüştür (Giddens, 2000: 176).

Birlikte yaşayan çiftlerin çoğunluğu evlense de uzun vadede kendilerinden beklenen ebeveynlik rollerini yerine getirmediikleri gözlemlenmiştir. Bunun nedeni evli olmadan birlikte yaşamının, keskin olmayan rolleri ve bağlılık ile sorumluluğun az olmasına alışmış olmalarındadır. Günümüzün alternatif yaşam biçimi olarak yalnız yaşayan bireylere ve evlenmeyip birlikte yaşayan çiftlere sıklıkla rastlanmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi yeni aile türleri geleneksel geniş ailenin fonksiyonlarını yitirerek çözülmesi ile ortaya çıkan modern çekirdek ailenin de benzer şekilde çözülmesi ve dağılmasıyla meydana gelmişlerdir. Çekirdek ailenin parçalanıp alt türlere ayrılmasıyla yeni aile tipleri oluşmuştur. Bu durum geçerli aile tanımlarının da büyük ölçüde değişmesine neden olmuştur (Yıldırım, 2013a: 78).

2.1.3. Ailenin İşlevleri

Tarihsel süreçte aile, değişimler ve ihtiyaçlar doğrultusunda değişim göstermiştir. Aile kurumunun evrenselliği ve varoluş amacının bazı görevleri yerine getirmek olduğu

bilinen bir gerçektir. Bu görevler de tıpkı aile tanımının evrilmesi ve değişmesi gibi değişikliğe uğramışlardır. Fakat değişmez olan bir takım aile fonksiyonları kabul görmektedir. Fonksiyon veya işlev olarak tanımlanan kavramlar yapıları birbirinden tefrik etmeye yarayan eylem türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan toplumsal boyuta katkıda bulunan bir yapı olarak da yorumlanmıştır (Kır, 2011: 383).

Ailenin işlevlerini açıklarken çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramlardan çağdaş sosyoloji kuramı olan fonksiyonalist kurama da değinmek gerekir. Fonksiyonalist kuram (işlevcilik); “toplumu alt sistemlerden veya parçalardan meydana gelen bir işleyen bütün olarak kabul eden; her alt sistemin kendine has fonksiyonu olduğu inancına dayanan; parçalar arasında karşılıklı bir bağımlılık ve etkileşim olduğunu öngören; parçalardaki değişikliğin bütündeki değişikliğe yol açtığı iddia edilen, her alt sistem veya parçanın kendi fonksiyonunu yerine getirirken bütünün varlık, bütünlük, işleyiş ve devamına hizmet ettiğine inanılan bir nitelik taşıdığı temeline dayanmaktadır. Kısa bir ifadeyle bu teorinin temsilcileri parça-bütün arasındaki karşılıklı fonksiyonel ilişkileri esas tutmakta, bu ilişkilere ağırlık vermektedir” (Erdoğan, 1987: 145).

Araştırmacılar, aileyi ve işlevlerini farklı farklı tanımlamışlardır: Kongar’a (1998) göre geleneksel veya geniş ailenin fonksiyonları; çocuk yapma ve sevgi işlevi, üyeleri koruma işlevi, ekonomik işlev, dinsel işlev, saygınlık işlevi, eğlenme ve dinlenme işlevi şeklinde sıralanmaktadır (Eşsizoglu, 2012: 13). Nirun’a göre aile “beslenme, barınma, korunma, sağlıklı yaşama” gibi bireysel; eğitime, yetiştirme ve haklara sahip kılma, gibi kişisel; manevi duygu ve düşüncelerle donatma gibi insani ihtiyaçları karşılayan sosyo-ekonomik bir kurumdur (Nirun, 1994: 21).

Ackerman (1958) ailenin fonksiyonlarını ‘biyolojik’, ‘sosyal’, ‘psikolojik’ ve ‘ekonomik’ olmak üzere dört başlık altında toplamıştır (Akt. Özgüven, 2000: 19-20). Ogburn (1963) ise ailenin işlevlerini daha bütüncül bir perspektifle ele alıp değerlendirmiştir ona göre aile; neslin devamının sağlandığı, ekonomik gereksinimlerin temin edildiği hem dini eğitim hem de diğer türlü eğitimin verildiği, boş zamanların değerlendirildiği, koruyuculuk görevi, statü sağlayıcılığı, sevgi ortamının sağlandığı ve cinsel doyum için oluşturulan meşru bir ortam şeklindedir (Akt. Kır, 2011: 384).

Prof. Dr. Erol Güngör ailenin değişmeyen üç temel işlevi olduğunu belirtmiştir: İlki, topluma yeni üyeler kazandırmak, ikincisi, cinsel arzuyu sınırlandırmak ve kanalize

etmek, üçüncüsü, ise ekonomik faaliyetleri düzenlemek olduğunu belirtmiştir (Güngör, 1997: 208). Aile, neslin devamını sağlamak, çocukların gelişimi için en uygun ortamı oluşturmak, çocukları toplumsal yapıya adapte etmek, hazırlamak, cinsel davranışları düzenlemek, aile üyelerinin özerkliğini ve bireyselliğini korumak, yeme-içme, barınma vs. gibi temel ihtiyaçları temin etmek, üyeleri için samimi içten sıcak ilişkiler oluşturmak gibi işlevlere sahiptir.

Aile kurumu çocuğun sosyal çevreye uyumunu sağlamak, onlara ana dillerini öğretmek, kültürlerini benimsetmek ve onlara karşılaşacağı sorunlarla başa çıkma becerilerini öğretmek gibi görevler üstlenmektedir (Eröz, 1982: 68).

Eşlerin arasında anlaşmazlıklar ve sorunlar olması evliliği sağlıklı olmayan bir evliliğe dönüştürmektedir. Evliliğin temelinde sevdiği kişi ile aynı hayatı paylaşma, cinsel rahatlama ve düzenlilik, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma, neslin devamı, çocuğa sahip olma isteği, toplumun beklentilerini karşılama gerekliliği ve içinde bulunduğu aile ilişkilerinden kaçma gibi nedenler bulunabilmektedir. Evli olan çift evlilik süresince bu beklentileri gözetmediği takdirde ilişkilerin bozulması ve diğer aile üyelerine de yansıyor onları da rahatsız etmesine aile içi ilişkilerin zedelenmesine neden olabilmektedir (Çakıcı, 2006: 26-27).

Şu ana kadar incelenen araştırmacıların; ailenin, neslin devamını sağlamak, cinsel davranışları düzenlemek, ekonomik gereksinimleri karşılamak, üyelerini korumak, sosyalleştirmek, eğitmek ve topluma hazırlamak vb. işlevlerde hemfikir oldukları anlaşılmaktadır.

Ailenin türü veya biçimi değişse bile temelde toplumu koruma ve onu yeniden üretme işlevine sahiptir. Günümüz çekirdek ailesinde geleneksel ailenin işlevleri gözlenmemektedir. Fakat unutulmamalıdır ki aile, her zaman en önemli işlevi olan toplumun kontrol edilmesine ve yeniden üretilmesine katkı sağlayacaktır (Canatan ve Yıldırım, 2011: 89).

2.2. Sanayi Devrimi ve Sonrasında Aile Kurumu

2.2.1. Ailenin Tarihçesi

Avcı ve toplayıcı toplumlarda erkeklerin avcılık yapması kadınların ise kendilerine toplayıcılık faaliyetini seçmeleri sonucu tarihte ilk defa iş bölümü farklılaşması ortaya çıkmıştır (Arat, 1986: 21). Eyce' ye (2000) göre bu iş bölümü sonucunda erkek avladığı hayvanları kadın ise topladığı bitki ve canlıları paylaşmak üzere getirmesi sonucunda

ailelerin ilk sosyal yapısını belirleyen kabile görünümlü ilk örgütlenmeler oluşmuştur (Eyce, 2000: 227). Bazı görüşler ise ailenin ve aile biçimlerinin insanlık tarihi itibarıyla var olduğunu savunmuşlardır. Örneğin; Çağatay, insanlık tarihi boyunca kendi içerisinde birtakım kurallara sahip aile biçimlerinin hep var olduğu görüşünün hâkim ve geçerli olduğunu belirtmiştir (Çağatay, 1990: 114).

Aile, sosyal bir sistem olmasından ötürü toplumsal, ekonomik, siyasi vb. toplumda meydana gelen değişimler aile yapısının, işlevlerinin tümüyle dönüşmesine neden olmuştur. Tarım devrimiyle birlikte yerleşik yaşamın başlamasıyla ilk yerleşik toplumlar görülmeye başlamıştır. Artık insanlar klanlar ve kabilelerden daha geniş bir örgütlenme ve işbirliği yapmak durumunda kalmışlardır. Bu yeni yaşam biçimi aile kurumunun yapısının değişmesine ve aile içi rollerin dönüşmesine sebep olmuştur. Kadınların kutsal olarak görülmesi ve erkekten hiyerarşik olarak üstün olması artık geride kalmış ve ataerkil aile yapısı hâkim olmaya başlamıştır. Kır toplumunda, dayanışmanın ve yardımlaşmanın hâkim olduğu erkeklerin ailenin reisi olduğu geleneksel aile yapısı oluşmuştur.

Aile yapısında ve işlevlerinde bir diğer önemli değişim ‘Sanayi Devrimi’ ile olmuştur. Ekonomik üretim biçimleri ve alanlarının çeşitlenmesi, endüstrileşmenin hız kazanması, seri üretime geçişle başlayan ‘Sanayi Devrimi’ toplumsal ilişkileri de önemli ölçüde değiştirmiştir. Aile kurumu, toplumun en küçük birimi olması itibarıyla meydana gelen değişimlerden etkilenmiş ve dönüşmek durumunda kalmıştır. Geleneksel aile yapısı parçalanarak günümüz modern çekirdek aile olan, kadının ev ekonomisine katıldığı, hiyerarşik eşitliğin sağlandığı, anne-baba ve çocuklardan mürekkep, kentlerde yaşayan aile yapısı oluşmaya başlamıştır.

Geçmişten günümüze aile kurumu toplumda meydana gelen sosyal sistemlerden etkilendiğini belirttik. Aile 18. yy ‘Sanayi Devrimi’ ile birlikte önemli bir değişim göstermiştir. Ekonomik düzenin farklılaşması, yeni üretim alanlarının ortaya çıkması ve tüketim alışkanlıklarının değişmesi aile yapısının yeniden şekillenmesine sebep olmuştur (Eşsizoglu, 2012: 7).

Engels, toplumların yaşamlarının üretim biçimleri tarafından şekillendiğini toplumların devrildiği mirası bir öncekinden daha ileri aşamaya getirdiğini belirtmiştir. Avcı ve toplayıcı yaşam, toprağın işlenmesiyle yerini tarım toplumu yaşamına bırakmıştır. Sanayi toplumunun yapısı, ‘Sanayi Devrimi’ ve fabrikaların devreye

girmesiyle oluşmuştur. Teknoloji ve tekniğin gelişmesiyle bilgi devriminin baş göstermesiyle günümüzün modern toplumu olarak adlandırılan sanayi sonrası toplumu oluşmuştur. Üretim güçleri ve ilişkileri tarafından belirlenen birbirinden farklı üretim biçimleri, toplum yapısının kültürel, politik, ideolojik, iktisadi ve hukuksal yapısının şekillenmesinde rol oynamıştır. Bu durum aile kurumunun yapısının üretim biçimlerine bağlı olarak farklılaşmasına sebep olmuştur (Engels, 2010: 43; Akt. Sevim, 2019: 49-51).

2.2.2. Aile Kurumunun Sanayi Toplumu ve Sonrasındaki Görünümü

14. yy Rönesansla ilk nüvelerini veren kapitalist sistem, manifaktür olarak dokumacılık alanında başlayan sonrasında ilk bankacılığın Florensa’da gelişmesiyle para akışının kolaylaşmasıyla devam edip büyüyen süreç beraberinde şehirlerde ticaretle ilgilenen burjuva sınıfı denilen orta sınıfın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Zanaatkârlık ve manifaktür sanayi kesimi kentlerde bu sürecin lokomotif olma görevini üstlenmiştir.

İnsanlar sanayinin gelişmesi sonucu kırdan kentlere doğru göç etmek durumunda kalmışlardır. Bu durum geleneksel akrabalık bağlarını bırakmak zorunda kalmalarını ve yeni yaşam koşullarına uymalarını dayatmıştır fakat bunun kolaylıkla başa çıkılabilecek bir durum olduğunu iddia etmek güçtür. Bu uyumsuzluk nitelikli iş gücünün oluşmasını engellediği gibi ailelerin, kentin sağladığı çağdaş yaşam olanaklarından faydalanmaları konusunda da problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Tatlıdil, 1987: 45).

Toplumsal yapının ve üretim alanlarının, araçlarının yani kısaca ekonomik yapının değişime uğraması aile yapısının ve fonksiyonlarının değişmesini de beraberinde getirmiştir (Özbay, 1984: 35). Modern topluma geçişi hazırlayan endüstrileşme, kentleşme, sekülerleşme sonucunda toplumsal yapı ve kurumlarda meydana gelen dönüşüm, aile kurumunu çağın gereklerine uydurmak için baskı altına alıp yapı ve işlevlerini dönüştürmüştür.

Thompson İngiltere’de endüstrileşmenin aile yapısı ve yaşantısı üzerindeki dönüştürücü etkisini şöyle belirtir: “Endüstriyel farklılaşma ve uzmanlaşma ilk aşama aile ekonomisinde bir etki yaratır. Erkekler ile kadınlar, anne-baba ile çocuklar arasındaki ilişkilerde bozulma, iş ile yaşam arasında kesin bir farklılaşma olur. Ayrıca aile her sabahki fabrika zili ile yeniden yapılır” (Thompson, 1963: 416; Akt. Aslan, 2012: 25-33; Özen, 1990: 1).

Giddens' a göre makineleşmenin ilerlemesiyle sürecine devam eden 'Sanayi Devrimi', tarım toplumunun geniş üretim şeklinin yerini seri üretimin almasını sağlamış bu durumun sonucu olarak toplum yapısı, geleneksel toplum yapısından modern topluma doğru evrilmiştir (Giddens, 2012: 33-37). Sanayi toplumunun ailesi, geleneksel aile yapısında bulunan birçok işlevini başka şahıs veya kurumlara aktarmış, kadının iş yaşamına katılmış olduğu, akrabalık bağları çok sıkı olmayan hiyerarşik düzenin keskin bir şekilde hissedilmediği bir aile biçimidir.

Geleneksel ailede ataerkil bir sistemin olmasından dolayı mutlak söz sahibi ve egemen olan erkektir. 'Sanayi Devrimi'nin ekonomik yapı ve toplumsal yapıyı değiştirmesiyle, aile içi iş bölümünün oluşması ev içi işlerin birlikte yapılması fikrinin ön plana çıkması, ailede eşler arasında eşitliğe doğru bir eğilimin olmasını ve rollerin keskin bir şekilde ayrılmamasını sağlamıştır. Sanayi toplumu ailesinde geleneksel aileden farklı olarak artık eş seçimi, evlenme yaşı ve ailenin kurulma şekli değişikliğe uğramıştır (Tezcan, 1995: 178-185).

Dayanışma, yardımlaşma ve biz duygusunun belirgin olarak yaşandığı, gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlı, akrabalık bağları güçlü, otoriter ve hiyerarşik bir yapıya sahip geleneksel ailenin aksine, modernitenin ve teknolojinin de etkisiyle modern çekirdek aile, bireyselliğin ön plana çıkarıldığı, liberal demokratik düzenin koyduğu rasyonel mantığa dayalı normların toplumsal ilişkilere yön verdiği bir yapısallık taşımaktadır (Sayın, 1990: 531).

Sanayi sonrası toplumda aile kurumunda meydana gelen değişimler ve gelişimler geniş ve çekirdek aile yapısına ek olarak yeni aile türlerinin türemesine neden olmuştur. Bu yeni alternatif yaşam biçimleri; birlikte yaşama, babasız aile, tek ebeveynli aile, eşcinsel evlilik ve birliktelikler, karışık aile, yolcu aileler olarak belirtilebilir (Kapız, 2002: 128; Yıldırım, 2013: 78).

Sanayi sonrası toplumlarda toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün belirginliğini yitirmesi, aile hayatına yönelik beklentilerin farklılaşması ve eşlerin birbirlerinden beklentilerinin yükselmesi, evliliklerin kısa sürmesine neden olmaktadır. Kadının ekonomik olarak geleneksel toplumlarda olduğu gibi erkeğe bağımlı olmayıp ekonomik ve sosyal yönden bağımsız olması yeni yaşam biçimlerine zemin oluşturmaktadır.

Alternatif yaşam biçimlerinin ortaya çıkmasıyla ailenin yapısı ve fonksiyonları şekillenmiştir. Gelişmiş ülkelerde "tek ebeveynli aileler" sayısı giderek artmaktadır. Bu

ifadeden anlaşılması gereken, eşlerden birisinin vefat etmesi, boşanma veya evlilik dışı çocuk sahibi olma durumudur. 1980’li yıllardan itibaren “bir çiftin evli olmadan cinsel bir birliklikte yaşaması durumu” olarak ifade edilen birlikte yaşama biçiminde artış görülmektedir (Giddens, 2000: 175).

Yasal olarak evlenme hakkının olduğu ülkelerde eşcinsel çiftler evlenirken olmayan ülkelerde birlikte yaşamayı seçmektedirler. Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanlar Birliği (NASW) aileyi “kendini aile olarak nitelendiren ve sağlıklı bir ailenin işleyişi için yükümlülükleri üstlenen iki veya daha fazla sayıda insan” birliklikteği şeklinde tanımlamaktadır. Yapılan bu tanıma paralel olarak dünyada heteroseksüel evliliklerin yanı sıra aynı cinsten birliklikler ve evliliklerde toplum tarafından kabul görülmekle birlikte eşcinsellerin çocuk sahibi olabilmeleri için yasal düzenlemeler de yapılmaktadır (İçağasioğlu, 2005: 44). Bu konuda yapay dölllenme tekniklerinin ve taşıyıcı anneliğin artmasıyla eşcinsel çiftlerin çocuk sahibi olabilecekleri öngörüsünde bulunabiliriz.

Eşlerden birinin ölmesi, boşanması vb. durumda ortaya çıkan dul eş ve çocuklardan meydana gelen aileye “parçalanmış aile” denilmektedir. Gayrimeşru çocuk ve annelerinden oluşan aile yapısına ise “tamamlanmamış aile” denir. Boşanma oranlarının artması sonucunda bireylerin evlilik gerçekleştirmeye ve aile kurmaya farklı bakmalarına neden olmuştur. Söz konusu bu durum bireylerin geç evlenme ya da bekar kalmayı tercih etmelerini sonuç vermiştir. Gelişmelerin bu eksende olması çeşitli sorgulamalar ve öngörülerde bulunmamızı mümkün kılarak, aile kurumunun geleceği üzerinde tartışmalar oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Dündar, 2012: 46).

2.2.3. Değişen Yapısıyla Günümüz Ailesi

Toplum, varlığını sürdürmek ve kendini dış tehlikelere karşı korumak gibi ortak çıkar ve amaçları gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiş ve işbirliği içerisinde olan, belirli bir coğrafyada yaşayan, ortak tarih ve kültürleri bulunan insan topluluklarından oluşmaktadır. Tesadüfi ve geçici olarak bir araya gelmiş, ortak değerler etrafında buluşmayan insan yığınları toplumu oluşturacak temel özelliklerden yoksundur (Ozankaya, 1986: 3).

Değişme, bir yapının biçim ve işlevleri üzerinde ortaya çıkan eski yapısının revizyona uğraması veya yeni bir hal almasıdır. Tarihin hiçbir döneminde hiçbir toplum durağan veya statik olarak kalmamıştır. Her toplumda farklı olmakla beraber devamlı bir değişme, ilerleme ve gelişme gözlenmiştir. Bu değişim toplumun yapısını meydana

getiren toplumsal ilişkiler örüntüsünü ve toplumsal kurumların zaman ve mekân içinde farklılaşmasıdır. Toplumsal değişim çok geniş ve kapsamlıdır. Bu kapsamda, toplumsal rollerde ve statülerde, ekonomik yapıda, nüfus artışında, üretim ilişkilerinde, dinsel yapıda değişimler meydana gelmiştir (Tezcan, 1995: 178).

Toplumsal değişim, mikro düzeyde ele alındığında aile üzerinde önemli yapısal ve işlevsel değişimler meydana getirmiştir. Ailenin, toplumda modernleşmenin etkisiyle oluşan bazı değişikliklerin ilk sıradaki muhatabı olmasının nedeni, mikro düzeyde toplumu oluşturan en küçük yapı birimi olması ve makro düzeyde toplumsal bir kurum olmasıdır (Dikeçligil, 2014: 21). Bu şekilde aile kurumu; gerek modern ‘Sanayi Devrimi’nin ve teknolojik gelişmenin kendisiyle birlikte getirdiği değişimler gerekse de toplumun talep, ihtiyaç ve değerleri doğrultusunda doğduğu tarihten günümüze değin içeriden ve dışarıdan en radikal ve yoğun dönüşümlere tabi tutulduğu belirtilmektedir (Başaran, 2014: 141-144).

Günümüz ailesinin iki temel dönüşüme maruz kaldığı belirtilmektedir. Birincisi bir takım kurumların kurulmasıyla ailenin bazı temel işlevlerini bu kurumlara devretmesidir. Bir diğeri ise; aile kurumunun sahip olduğu değerlerin dönüşme sürecine girmesidir. (Sarı, 2014: 25-26).

Modernleşme ailenin değerlerini dönüşüme uğrattığı gibi ailenin mahrem kimliğini de dönüştürmüştür. Modernleşmeyle birlikte okullar, kreşler, oyun bahçeleri, ofisler, turistik geziler, spor oyunları, kafeler, sinema, tiyatro vb. faaliyetler; ailenin kendine has ev, avlu, sokak ve mahalle ile çevrili alanlarını yok etmiştir. Aile üyelerinin zamanlarının büyük bölümünü ev dışında harcaması, aile ile ilgili ‘mahrem’ konularının medya organlarında konuşulması ve tartışılması, aile kurumunun özel ve özgün yapısını kamusal kimliğe kavuşturmuştur (Can, 2014b: 81-82). Modern çağla birlikte aile yapısının ve işlevlerinin değişimi kadının statüsünün eskiye nazaran hem toplum içerisinde hem de aile kurumunda güçlenmesi, erkeğin aile reisi olması kavramının ortadan kalkmasını sağlamıştır. Böylelikle rol dağılımı daha eşitlikçi bir yapıya bürünmüş, sorumluluklar ve görevler müşterek yapılmıştır (Bayer, 2013: 104).

Geleneksel ailelerde evlilik yaşı küçük ve evlenme üzerinde evlenecek kişinin kendisi değil koşullardan ötürü ailenin verdiği karar daha çok etkiliydi. Modern toplumda ise bireyselliğin ön plana çıkmasıyla kişiler kendi hayatlarını ilgilendiren konularda söz sahibi olmaya başlamış ve evlilik yaşı yükselmiştir. Sosyal hareketliliğin

sanayileşmeyle birlikte gelmesi sonucunda aile kurumu üretimden uzaklaşarak daha çok bir tüketim birimi haline gelmiştir (Nirun, 1994: 21).

Sanayileşmeyle birlikte teknoloji gelişmiş ve toplumsal yapı üzerinde olumlu ve olumsuz etki etmeye başlamıştır. Teknoloji gelişip aile kurumu üzerinde yıkıcı etki yapmaya başlamış, özellikle TV, internet ve sosyal medya ile bu daha da belirgin hale gelmiştir. Bu süreçte sosyal hareketliliğin hızlı gelişmesi, iş bölümlerinin yaygınlık kazanması, borsanın önem kazanması gibi faktörler; geleneksel geniş ailede pek uzmanlığa ihtiyaç duyulmayan görev ve sorumlulukları, modern dönemde uzmanlık gerektiren karmaşık bir duruma sokmuştur. Aile kurumunun, bu karmaşıklaşan görev ve sorumlulukların altından kalkamayacağı anlaşılınca geleneksel dönem geniş ailedeki bazı temel işlevlerin farklı kurumlar tarafından üstlenilmesi kaçınılmaz olmuştur (Nirun, 1994: 21).

Kadının iş yaşamına girmesi, evin üretim mekânı olma özelliğini değiştirmiştir. Bu durumda aile üyelerinin; yetiştirilmesi, eğitilmesi ve korunması gibi aile işlevleri farklı kurumlara devredilmiştir (Alkan, 1991: 963). Bunun yanında kadın artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve ailenin geçimine destek vermek için çalışma hayatına girmesi ile hem ekonomik hem de sosyo-kültürel kazanımlar elde etmiştir. Çalışma hayatına girmekle ekonomik bağımsızlığını kazanan kadın, aile içinde daha özgüvenli, daha mutlu olmakla birlikte faydalı olmak hissiyatı ile boş zamanlarını değerlendirmek gibi fırsat ve olanaklara kavuşmuştur (Doğan, 2009: 52).

Daha öncede bahsedildiği üzere modernleşmenin aile üzerindeki devrim niteliğinde ortaya çıkardığı en ciddi işlevsel dönüşüm çocukların ve yaşlıların, bakımının aile dışında kurulan farklı kurumlara aktarılmasıdır. Devlet, çocukları yaşlarına göre en uygun okullarda eğitim görmelerini sağlamak üzere bu görevi üstlenmiştir. Ayrıca yaşlıların bakımı için de bakım merkezleri ve huzur evleri gibi kurumlar devreye girmiş böylelikle aile kurumunun, aile üyelerine yönelik temel sorumlulukları aile dışı kurumlarca karşılanmıştır (Yıldırım, 2013b: 127).

Günümüz toplum yapısında; tek ebeveynli ailelerde, eşcinsel birlikteliklerde, evlenmeyen bireylerin sayısında, evlenme yaşının yükselmesinde, boşanma oranlarının artmasında ve nikahsız birliktelik yaşayan çiftlerin sayısında artış gözlenmektedir. Tüm bunlar gelecekte ailenin nasıl bir görünüme kavuşacağı ve aile yapısının ne şekilde olacağına dair tahminlerde bulunmanın zor olacağını göstermektedir. Tüp bebek,

taşıyıcı anne ve gen teknolojilerinde ilerlemeler aile ve ailenin geleceği üzerinde etkili olacaktır. Çekirdek aile yapısının çözülmesi veya parçalanmasının dışında “aile” kavramının bile tartışılır hale geleceğine dair öngörülerde bulunulabilir (Arslantürk, 2001: 294).

2.3. Aile İçi Sorunlar

2.3.1. Genel Olarak Aile İçi Sorunlar

Değişken ve karmaşık yapıya sahip olmasından kaynaklı aile kurumu; içinde bulunduğu psiko-sosyal, ekonomik, kültürel, ideolojik, politik vb. birçok değişkenden etkilenmektedir (Yavuzer ve İşmen Gazioğlu, 2015: 12)

Günümüzde evlilikten, cinsellikten, çocuk bakımı ve eğitiminden genel olarak aile kurumundan gerçeklere uymayan hayali ve abartılı beklentiler içerisine girilmektedir. Mevcut durumdan yola çıkarak gerçekte olmuş/olabilecek aile kurumu ile hayali kurulup büyük beklentiler içerisinde kurulan aile kurumu arasındaki makasın açılması nispetinde aile sorunları da artmış bulunmaktadır.

Ailenin sosyal kurum olması bu değişkenlerin etki derecesinin yüksek olmasını sonuç verebilmektedir. Aile üyeleri arasında “ilişkiler ve iletişim” başta olmak üzere pek çok sorun ortaya çıkabilmektedir (Göç, 2006: 5). Aile kurumu, üyelerin karşılıklı etkileşim içinde bulunduğu, samimi, sıcak ve yakın ilişkilerin duygusal bağlarla örülü olması nedeniyle aile içi sorunlar, bu sistemi etkilemekte ve bu sistemden etkilenmektedir (Yolcuoğlu, 2014: 150). Ailenin en önemli sorunlarından birisi etkili ve yeterli bir iletişimin olmayışıdır. Bu eksiklik aile sorunlarının ortaya çıkmasındaki en önemli nedenlerden birisidir. Kişilikler her ne kadar karşıt olsa da insanlar iyi ilişkiler kurmanın iyi bir iletişim kurmaktan geçtiğini aynı şekilde sorunların da iletişimsizlikten kaynaklandığını bilmedirler. Bunun bilinmesi ve uygulanması ile sevgi, samimiyet ve esnek olmak şartıyla herkesle iyi geçinip beraber olabilirler. Bu özellikleri kendinde barındıran insanlar her zaman insanlarla ilişkilerinde uygulanabilir, alternatif yolu mutlaka bulabileceklerdir (Tarhan, 2011: 208).

Bir diğer önemli sorun olan yoksulluk veya yoksunluk olarak da ifade edilen ekonomik konularda yaşanan gelir çatışması veya eksikliği de ailelerde sıklıkla yaşanmaktadır. Modernitenin getirisi olan popüler kültür ve modern hayat felsefesi ihtiyaçların çeşitlenerek artmasına neden olmuştur. Kadın ve erkeğin çalışma hayatına sürüklenmesi sonucunda aile üyelerinin birlikte vakit geçirmelerinin engellenmesine

onların duygusal-sosyal psikolojik olarak parçalanmasına, insani duyguların geri plana itilmesine ve adeta insanları robotlaştırarak ailede çeşitli sorunların baş göstermesine neden olmuştur.

Ailenin sorunlarından birisi ise ailede şiddet olayıdır. Aile içi şiddet; eşler arası, ebeveyn-çocuklar arası veya kardeşler arası meydana gelen fiziki veya psikolojik anlamda güç ve kuvvet kullanımına denilmektedir. Şiddeti meydana getiren çok sayıda faktör olmakla birlikte aile içi şiddet, hem diğer sorunları etkilemekte hem de o sorunlardan etkilenmektedir (Seyyar ve Genç, 2010: 22).

Aile içi temel sorun alanlarında bir diğeri “ailede kuşak çatışması”dır. Küreselleşme sonucu hızla değişen toplumsal yargularımız, davranış kalıplarımız, hayat felsefemiz aile içinde kuşaklar arası çatışmalara ve hatta “aile içi şiddete” sebebiyet verebilmektedir. Aile içi sorunların baş göstermesi sonucunda geçimsizlik başlamaktadır. Bunun sonucunda eşlerde gerginlik, kavga, hakaret, sadakatsizlik, aldatmalar görülmekte olup tüm bunlar, ailenin bir diğer sorunu olan ve ailenin dağılmasına neden olan ‘boşanma’ yı ortaya çıkarmaktadır.

2.3.2. Türkiye’de Aile İçi Sorunlar

Türkiye’de sanayi toplumuna geçiş ve sonrasında geleneksel toplumdan modern topluma geçişle birlikte aile yapısı ve aile işlevleri değişim geçirmiştir. Köy toplumundan kent toplumuna geçiş ve üretim biçimlerinin radikal değişim geçirerek çeşitlenmesi sosyal ilişkileri de temelden etkilemiştir. Ailenin dönüşüm geçiren işlevlerinde bir takım olumsuz sonuçların olduğu gözlenmiştir (Aktay, 2004: 71). Bu olumsuz sonuçların ortaya çıkardığı aile sorunlarından önemli olanları; boşanma, aile içi şiddet, sadakatsizlik/aldatılma, çocukların ihmal ve istismarıdır (Taylan, 2016: 460). Bunlara ek olarak kuşak çatışması ve ekonomik sorunlar da mevcuttur. Türkiye’de aile içi sorunların araştırıldığı bir çalışmada üniversite gençleri açısından en temel aile içi problemlerin başında aile içi iletişimsizliğin (%42, 3) geldiği, bunu sırasıyla aldatma-sadakatsizlik (%30, 5); boşanma (%10, 4) ve şiddet (%9, 1) takip ettiği bulgulanmıştır (Taylan, 2016: 459).

2.3.2.1. Aile İçi İletişim

Aile kurumu, insanoğlunun temel davranış özellik ve kurallarını ilk olarak öğrendiği ve üyelerin birbirleriyle ilişki kurduğu ilk yer olmasından ötürü bireylerin ilk sosyal deneyimlerini bu sosyal kurumda yaşadıkları söylenebilir (Avcı, 1991: 625-630).

Bundan dolayı ailede sağlıklı bir iletişim olması, aile üyelerinin arasındaki bağın kuvvetlenmesinde ve birbirlerini anlamalarının kolaylaşmasında olumlu katkıda bulunur. Böylelikle çocuklara doğru iletişim öğretilir ve aile içi iletişimin sağlıklı olması ailenin diğer kişilerle ilişkisine de olumlu bir şekilde yansır. Bu tür ailelerde sevgi ve hoşgörü iklimi hâkim olurken aileye veya kişilere zarar veren bireycilik, öfke, yargılama, kötümserlik ve yalnızlık duygusu azalış eğilimi gösterecektir.

İletişim, iletinin sadece gönderilmesi ya da alınması olmayıp iki yönlü bir süreçtir. İletişimden bahsedilmesi için iletilerin alışverişinin (iki yönlülük) ve bu iletilerin ilişkili olması gerekmektedir (Dönmezer, 1999: 78-79). Aile içi iletişimde çatışma ve uzlaşmanın en önemli odak noktası eşler arasındaki iletişimdir. Eşler arasındaki iletişimsizlik çatışmaya döndüğünde hem eşler hem de çocuklar bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler. Ailenin işlevlerini tam olarak yerine getirebilmesi için, tam ve etkili bir iletişimin ailede etkin olması gerekmektedir. İletişim hem ailenin işlevlerinin ortaya çıkmasını sağlamak hem de bireylerin kişisel ihtiyaçlarını karşılamak açısından önemli ve gereklidir.

Aile bir sistem olmasından ötürü bütünlük ve uyumluk olduğu takdirde istenen ve sağlıklı bir işleyiş olabilecektir. Bu sistemde herhangi bir sorunun olması zincirleme etkisi yapıp ailenin genel işleyişini bozarak yeni sorunlar ortaya çıkarabilmekle birlikte sistemin genel işleyişine büyük hasar verebilir. Bu noktada birbiriyle uyumlu parçaların birleşmesinden meydana gelen aile sistemi, ailede otoritenin nasıl sağlandığı, kararların kim tarafından alındığı, rollerin ve sorumlulukların dağılımı, aile bireyleri arasındaki etkileşim ve iletişim gibi esas unsurları bünyesinde barındırmaktadır (Taylan, 2009: 118). Özellikle bireyselleşmenin artması sonucunda en önemli sorunlardan birisi iletişim ve etkileşim konusunda sorunlar ortaya çıkmıştır. Sosyal ilişkiler ancak iletişim ve etkileşimle kurulduğundan ailenin işlevlerini yerine getirip fonksiyonel bir aile olabilmesi için iletişimin aile içinde en iyi şekilde kurulmasına azami gayret sarf edilmelidir (Genç, vd., 2015: 79-97).

Aileler, kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirdiği takdirde fonksiyonel aileler olarak adlandırılırlar. Aile içi iletişimin eksik ve hatalı olması sonucunda ise aile işlevlerini yerine getiremeyecek duruma gelmişse bu aile tipine ise fonksiyonel olmayan aile denmektedir. Fonksiyonel olan ailelerde açık iletişimin hâkim olduğu ve etkileşimin spontan geliştiği, fonksiyonel olmayan ailelerde bu durumun tersi görülmektedir. Fonksiyonel olmayan ailelerde katı kurallar, aşırı kontrol edici mekanizmalar, aile

üyelerinin egosu hâkimdir. Davranışlar yapmacık ve sahteyken iletişimi engelleyen unsurlar ve duygusal problemler gizli tutulmaktadır. Fonksiyonel aileler “sağlıklı aile” olarak nitelendirilirken fonksiyonel olmayan aileler ise “sağlıksız aile” olarak kabul görmektedir (Alacahan, 2010: 291).

Aile topluma açılan pencere olmasından ve toplumun en küçük yapı birimi olmasından ötürü aile içindeki iletişim dışsal iletişim unsurlarını da etkileyecektir. İletişimin üç temel ögesi sözlü, sözsüz ve yazılı iletişimidir (Tarhan, 2014: 53). Aile içi iletişim doyumu; aile içi ilişkilerin ve etkileşimlerin sağlıklı bir şekilde yürümesiyle gerçekleşir. Aile içi karşılıklılık ilkesi tam işlerse bu ilkenin tatmin seviyesi ile ancak aile içi iletişim doyumunun anlaşılması sağlanır. Aile içi karşılıklılık (değiş-tokuş) ilkesi açısından bakıldığında aile içi ilişkileri düzenleyen belli kaynakların olduğu görülür. Örnek olarak maddi öğeler, manevi değerler, statü, cinsellik, ev işleri vb. gibi unsurlar gösterilebilir. Karşılıklılık; ödüllendirilme, takdir edilme ve bunun sağladığı tatminle doğru orantılıdır. İstenen davranışlar aileye hâkim kılınmak isteniyorsa aile üyeleri, takdir etmeyi ve ödüllendirmeyi bilmeleri yararlı olacaktır. Çünkü bireyler sosyal ilişkilerde genellikle maddi veya manevi ödül elde etmek veya takdir edilmek isterler. Ödüllendirilen ve onaylanan davranışlar ise pekişirler.

Kısacası aile içi iletişimin hem sorunların ortaya çıkmasında hem de bu sorunların çözülmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Aile üyelerinin kendilerini ifade etmesinde iletişimin niteliği ve kalitesi oldukça önem arz etmektedir. Sağlıklı iletişim kanallarını bünyesinde barındıran aileler daha büyük problemleri önlemekte ve var olan ilişki ağlarını güçlendirmektedirler. Böylelikle aile içinde en önemli sorun ve aynı zamanda çare olarak aile içi iletişim başta gelmektedir.

Aile kendi fonksiyonlarını yerine getirmek için iletişim olgusunu kullanır. Bu sayede toplumsallaşmanın temel noktası iletişimle sağlanmış olur. Toplumsallaşma sağlanırken asla tek yönlü bir iletişim yetmemekte, dolayısıyla ebeveynler ve çocuklar karşılıklı bir iletişim çerçevesini etkin hale getirmelidirler (Çetin, 2013: 9). İşlevselliğini yitirmiş sağlıksız ailelerde genellikle iletişim bozuk ve mesajlar net olmamaktadır. Bu durumda aile de asıl sorunlarının kaynağına inmeyip göz ardı etmekte, basit önemsiz denilen sebepler, tartışmaların ve daha büyük sorunların kaynağını oluşturmaktadır. Çiftler böylelikle gereksiz iletişim problemlerine takılıp birbirlerini incitmekte ve tüketmektedir (Özgüven, 2001: 36).

Aile içi iletişim sorunlarına bakıldığında; sosyal değerler, dinsel inançlar, gelenek-görenekler, ahlaki yaptırımlar vb. gibi birçok unsurun birleşmesinden veya etkileşiminden kaynaklanmaktadır (Özügurlu, 2013: 74-107). Söz konusu bu etkileşim; aile içi şiddet, ekonomik konular, cinsel sorunlar, çalışma hayatı ve eğlence faaliyetleri, çocuk yetiştirmeye dair farklı fikirlerin olması gibi konuları kapsamına almaktadır (Kirst-Ashman ve Hull, 1999: 365; Akt. Kara, 2019: 353-373). Aile içi etkileşimi ve iletişimi etkileyen diğer önemli unsurlar ise; zaman ve mekân etkenleridir. Aile üyelerinin bir arada zaman geçirme süresi ve bu sürenin değerlendirilme biçimi, ailenin yapısı ve ekonomik düzeyi gibi nedenlerde aile içi iletişim atmosferine etki etmektedir. Aile kurumunun psikolojik, pedagojik, politik, ideolojik, sosyolojik vb. nitelikteki birçok sorun dolaylı da olsa aile içi iletişime etki etmektedir (Avcı, 1991: 627-628).

Mavili Aktaş (2009: 59), evlilikte birçok problemin iletişim eksikliği ve aksaklığından kaynaklanmakta olduğunu belirtmiştir. Ona göre iletişimde yaşanan sorunların birçoğu “anlatma”, “dinleme”, “anlama” ve “anlaşma” boyutlarında ortaya çıkan sıkıntılardan doğmaktadır. İletişimin en temel kusurlarının sorunları ve sıkıntıları paylaşmamak, esas sorun üzerinde durmamak ve göz ardı etmek, karşılıklı olarak “zihin veya niyet okumak ve yorumlamak” olduğu belirtilmiştir.

Eşler arasındaki uyumu sağlayan unsurlar olarak, fiziksel sağlık, evlilik yaşı, çocuk sayısı, finans ve eğitim düzeyidir. Ayrıca eşler arasındaki uyum ile ilişkili olarak, aile içi iletişim kavramını görmekteyiz. Çiftlerin aralarında kurduğu iletişim karşılıklı beklenti ve tatmin düzeyini karşıladığı ölçüde evlilik doyumu da doğru orantılı olarak o ölçüde artmaktadır. Tersine hatalı kurulan ve eksik olan iletişimse ailenin iletişimini olumsuz bir atmosfere sürüklemektedir (Vazhappilly ve S. Reyes, 2018; Akt. Öztat, 2019: 20-21).

Kadın ve erkeğin duygusal ve ruhsal yapıları yani biyolojik yapılarındaki farklılıklar da aile içerisinde eşler arasında sağlıklı iletişimi engellemektedir. Erkek sonuç odaklı düşünmekteyken kadınsa daha çok süreç odaklı düşünmektedir. Eşler etkileşim ve iletişimlerinde bu yapısal farkları da göz önünde bulundurmalıdır (Tarhan, 2014: 57). Aile içinde olumsuz bir etkileşimin var olması ailenin dağılmasına sebep olur. Ebeveynlerin yaşı, evliliğe ve ebeveynliğe hazır olma durumu, ebeveynlerin sağlık durumu, birbirlerine karşı sevgi-saygı ve güvenleri ile yetiştirilme biçimleri; çocuğun istenip-istenmeme durumu ve cinsiyeti, aile üyelerinin birlikte zaman geçirmesi, aileyi

örseleyen ölüm, ayrılık, iflas vb. faktörler aile içi iletişiminin niteliğini ciddi ölçüde etkilemektedirler.

Ailenin içerisinde etkili ve açık bir iletişimin olması aile sorunlarının çözülmesini ve aileyi işlevsel bir aile yapmaya doğru götürecektir. Bunun tersi olarak ailenin içerisinde sorunların filizlenmesi ailenin işlevsel olmasını engelleyecektir. Aile üyelerinin birbirlerine karşı şeffaf, dürüst, samimi ve sıcak ilişkiler geliştirmesi sorunların aile kurumuna zarar vermeden halledilmesini sağlayacaktır (Çamur Duyan, 2000: 11).

2.3.2.2. Aile İçi Sosyo-Ekonomik Sorunlar

Toplum içerisinde aile kurumu, hayatını idame etmek ve ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla çalışmayı ve üretmeyi bir vazife olarak algılar. Bu görev de Türk toplumunda ve diğer toplumlarda yapısı gereği dış dünya ile daha çok ilgili olan erkek birey sorumluluğundadır. Kadın ise duygusal yazılımı, koruma ve korunma içgüdüsüne sahip olmasından daha çok ev içi işler ve çocuklarla ilgilenmektedir. Ancak sanayi sonrası toplumlarda moderniteyle birlikte kadınlar, teknolojinin gelişmesi, tüketim toplumu ve kültürünün baskın hale gelmesi ve artan ihtiyaçları karşılama gereksinimi gibi nedenlerden ötürü çalışma hayatına aktif olarak katılmaya başlamışlardır (Tarhan, 2014: 106).

Ekonomiyi sağlayan kişinin işi, gelir durumu ve rolü ailenin yaşam kalitesini belirlemede en önemli faktörlerdendir. Aile üyeleri bazen zor işlerde çalışmak zorunda kalmakta, iş bulamamakta veya çok düşük ücretli işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum yeni bir aile kurmayı engellemek, çocuk yapmayı ertelemek veya tek çocuk yapmak gibi sorunları getirmektedir. Bazı durumlarda kendine yetemeyen aile kurumu, geçici olarak aile büyüklerinin yanına taşınmak durumunda kalmakta bu da birtakım sorunlara sebep olmaktadır (Voydanoff, 1990: 1105; Akt. Yılmaz, 2016: 101).

Daha öncede bahsedildiği üzere ailenin sorunlarının çözülmesinde veya ortaya çıkmasında ekonomik durum önemli ölçüde etkilidir. Ekonomik yoksunluk; huzursuzluk, aile içi şiddet, suça yatkınlık, sağlık sorunları, alkol ve madde bağımlılığı, intihar gibi birçok yıkıcı etkinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ailede ekonomik sıkıntılar ayrıca; mutsuzluk ve güvensiz ortam, temel ihtiyaçlarının giderilememesi, hastalıklar, sosyal risklere açık, güvencesi olmayan kalitesiz bir hayat gibi ciddi etkileri

olan faktörler özellikle çocuklar olmak üzere tüm aile üyelerinin zorluklar yaşamasına sebep olmaktadır (Baltacı, 2010: 21).

Aile ilişkilerinde“ gelir seviyesi” ve “para yönetimi” hem çatışmaya sebep olacak hem de dayanışmayı sağlayacak ekonomik konular olarak ailenin refahı için önem arz etmektedir. Ekonomik düzeyin düşük olması ve ihtiyaçları karşılayamaması ile harcamaların yönetimini/denetimini kimin sağlayacağı gibi konular, problemler ortaya çıkarabilmektedir (Bilen, 2009: 168-169). Ailenin gelirinin gereksinimlere yetmemesi veya bir şekilde kesilmesi aile içinde huzursuzluk, mutsuzluk, çatışma ve en son olarak ailenin dağılması ile sonuçlanabilmektedir (Çiftçi ve Biçici, 2005: 26-27). Evin geçimini üstlenen aile üyesi; ailenin ihtiyaçları karşısında yetersiz olduğunu düşündüğünde kendini tükenmiş hissedebilmekte bu durum ise bireyin ailede oluşan sorunları sağlıklı değerlendirip çözmek yerine sorunlardan kaçıp kendi içine kapanmasına ve bir takım psikolojik problemler yaşamasına ve hatta bireyin canına kıymasına bile neden olmaktadır.

Ailenin kazandığı geliri idare edecek bilinçten yoksun olması, gelirden aşırı harcama veya tasarrufa gitmesi ya da aile üyelerinin değer sistemlerindeki farklılıklardan dolayı amaçları doğrultusunda ortak amaç geliştirememeleri yüksek gelir seviyesine rağmen, hayal kırıklığı ve tatminsizliğin yaşanmasına sebep olabilir. Çiftlerin ekonomik konularda fikir birliğine varması ve ortak anlayış geliştirmesi evlilik uyumunu sağlayan önemli hususlardandır. Böylelikle, ekonomik kaynakların kullanımı ve idaresinde ortaya çıkabilecek sorunlar önlenir ve aile güvenliği tesis edilerek aile üyeleri arası çatışmalarda azalma görülür (Şener ve Terzioğlu, 2002: 8).

Yapılan çeşitli araştırmalar ekonomik düzey ile aile içi şiddet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varmışlardır. Genellikle gelir düzeyi düşük olan alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin, sosyo-ekonomik olarak orta düzeyde olan ailelere kıyasla beş kat daha fazla şiddete başvurdukları saptanmıştır (Özgüven, 2001: 298-299). Bundan dolayı ailelerin hayat kalitesini yükseltmek ve ailede ortaya çıkabilecek sorunları (çatışma, şiddet, boşanma vb.) önlemek adına aile kurumunun işlevlerini nitelikli ve etkili bir şekilde yerine getirmesi önem arz etmektedir (Çopur ve Erkal, 2013: 93-99).

2.3.2.3. Aile İçi Şiddet

Etimolojik bakımdan, şiddet sözcüğü Türkçe' ye Arapça' dan geçmiştir. Şiddet; “sertlik, sert ve kaba davranış, kaba kuvvet kullanma” anlamındadır (Köknel, 1996: 27). Şiddet sözcüğü genel olarak, “aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı” ifade etmektedir. Kelimenin kökeni ise, saldırgan davranışları, kaba kuvveti, beden gücünün kötüye kullanılmasını, yok eden eylemleri, taşlı, sopalı, silahlı saldırıları, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri ortaya koyar (Köknel,1996: 20). Psikologlar şiddete yol açan saldırganlığı insanın temel özelliklerinden birisi olarak görmektedirler. Freud'a göre insanın tabiatında iki temel içgüdü vardır: Biri cinsellik, bir diğeri saldırganlıktır. İnsanların bu temel içgüdüleri kullanma şekli ve niteliği gördüğü eğitime göre değişiklik göstermektedir (Doğan, 2012: 542).

Şiddet ve türevlerinden uzak kalmak, eğitim, kültür, imkanlar, yaşam kalitesi ve sosyal yapı ile bağlantılıdır. Aile, şiddet türlerinin ilk öğrenildiği yerdir. Kız çocuklarının çoğunluğu şiddet davranışlarını annesinden erkek çocukların çoğunluğu ise babalarından öğrenmektedirler. Ebeveynler kendi cinslerine daha kolay şiddet uygulayabilmektedirler (Genç, 2016a: 150).

Aile içi şiddet; eşler arası, ebeveyn-çocuklar arası, kardeşler arasında ortaya çıkan fiziki veya psikolojik anlamda güç ve kuvvet kullanımının bütünüdür (Seyyar ve Genç, 2010: 22). Aile içi şiddeti diğer şiddet türlerinden farklı kılan sürekliliğinin yüksek seyretmesidir. Genellikle “eşler arası şiddet” ve “ebeveynlerin çocuklara yönelik uyguladığı şiddet en yaygın görülen şiddet biçimleridir (Vatandaş vd., 2016: 153-154). Kadınlar duygusal varlıklar oldukları için, düşünce veya sorunlarını konuşmaya yatkınken erkekler daha farklı bir eğilim göstererek biriken öfkesini şiddet ile ifade etmeye çalışırlar.

Bir diğer ifade ile aile içi şiddet, aile üyelerinden herhangi birisinin diğerine karşı “saldırganlık” eyleminde bulunması ya da duygusal olarak baskı altına almasıdır (Vatandaş vd., 2016: 153). Aile içi şiddette en çok mağdur olanlar kadınlar, çocuklar ve yaşlılardır. Çünkü bu gruplar kendilerini savunmada hem fiziksel hem de psikolojik olarak yetersiz olan dezavantajlı gruplardır.

Aile içerisinde görülen şiddeti, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik olarak dört temel kategoride değerlendirmek mümkündür. Bu şiddet biçiminde somut girişimler

olarak “dövme”, “yaralama”, “sakatlama”, “cinsel saldırı” veya “öldürme” gibi fiziksel şiddet ile soyut şiddet denilen; “sözel”, “zihinsel”, “duygusal” ve “ekonomik şiddet” gibi unsurlarda görülebilmektedir (Özgüven, 2001: 297).

Şiddet türlerinden en sık görüleni ise fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddet bedensel güce dayanan bir şiddet biçimi olduğundan genellikle erkek tarafından uygulanması şaşırtıcı gelmemektedir.

Aile içerisinde şiddet cinsiyete ve güce bağlı olarak kategorileştirilmektedir (Akt. Güler vd, 2005: 52). 1999 yılından önceyi kapsayan 35 ülkede gerçekleştirilmiş 50 araştırmada, dünyadaki kadınların %10 ile %52’sinin hayatlarının herhangi bir döneminde yakın eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmüştür (Ergöçmen vd., 2009: 830).

4320 sayılı Yasa’nın Uygulanması Hakkındaki Yönetmeliğin 4/e maddesinde aile içi şiddet; “Aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesi ile veya acı çekmesi ile sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranış” olarak tanımlanmıştır. Kanun yukarıda bahsedilen şiddet tiplerini aile içi şiddet bakımından da öngörmüştür (Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2008: 82)

Şiddet aile içinde fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olmak üzere dört alt boyutta incelenmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009 yılında yayınladığı “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” nda, kadınların şiddete maruz kalma oranlarını fiziksel şiddet için %39 olarak, cinsel şiddet için ise %15, duygusal şiddet için %44 ve ekonomik şiddet için ise %23 olarak bildirilmiştir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2009: 45-67). Şiddete maruz kalınması sonucunda psikolojik problemlerin yanı sıra ölüme kadar gidebilecek hasarlar ve intihar düşünceleri bile oluşabilmektedir

Aile içi şiddet son derece karmaşık ve başa çıkılması zor bir sorundur. Çünkü bir doğal afet veya bir yabancından kaynaklanan bir travma değil kişinin en yakınından, ekonomik, duygusal vb. birçok anlamda bağlı olduğu hayat arkadaşından kaynaklanan travmatik bir olaydır. Şiddete uğramak, kadının veya çocuğun kendisine saygısını örselemekle kalmaz mağdurun kendisinden utanarak kendisini toplumdan soyutlamasına götürebilmektedir. İlerleyen aşamada, şiddetin hep devam edeceği hiçbir

zaman bitmeyeceği, kurtulmanın imkânsız olduğu düşünceleri mağduru öğrenilmiş çaresizliğe ve baskının kanıksanmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum kadının veya mağdurun kendisini gittikçe değersiz hissetmesine gördüğü şiddeti “hak ettiğini” düşünmesine yol açmaktadır.

Yapılan araştırmalarda kadınların vücutlarında morarma, sıyrık, kırık-çıkık, ısırık, yara, darp izleri, baş ve kulakta yaralanma vb. istenmeyen durumların ortaya çıkmasında erkeklerin kadınları itip-kakması, tokatlama, yumruklama, evdeki cisimleri fırlatma, kesici aletlerle yaralama gibi davranışları neden olmaktadır (Altınay ve Arat, 2007: 78-80). Bununla beraber aile bireylerinin kendilerini hasta hissetmeleri (illness) ya da fizyolojik hastalık (disease) riskinin de arttığı görülmektedir (Bilican, 2009: 167-179). Şiddete maruz kalan aile bireyleri uzun veya kısa süreli mental, fiziksel, cinsel ve üreme sağlığı gibi problemlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu bağlamda şiddete uğrayan aile bireylerinde, kaygı, yeme bozuklukları, alkol ve madde bağımlılığı, intihar girişimleri, istenmeyen gebelikler, düşük doğumlar, cinsellikte zorlamaya bağlı olarak korumasız cinsel ilişkinin neden olduğu enfeksiyonlar ortaya çıkabilmektedir.

İstanbul, Ankara ve İzmir’de alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki 1070 evli kadın üzerinde yapılan bir araştırmada şiddete maruz kalan kadınların %83’ünün şiddetin ardından evde kalmayı seçtiklerini, %78,1’inin ise durumu kabullendiğini bulmuştur. Arın’ a (1996) göre, şiddete maruz kalmış kadınlar büyük bir utanç duyar ve bu durumu hiç kimseye anlatmak istemez. Bunun altında birçok nedenin yattığı bilinmektedir. Kadın söz konusu şiddet durumunun sadece kendine ve ailesine has olduğunu düşünür. Kendini suçlu bularak böylesi bir şiddeti hak ettiğini düşünür. Sırrını ifşa ettiği zaman eşinin ve çevrenin alayına maruz kalmaktan korkarak, polisin veya hukukun bu konuda yardımcı olmayacaklarını düşünür, ekonomik olarak kendi başına yapamayacağını düşünerek veya gördüğü şiddeti ifşa ettiği takdirde daha fazla şiddete maruz kalacağı endişe ve korkusunu duyarak durumu kabullenmekte ve yasal makamlara herhangi bir şikâyette bulunmamaktadır (Arın, 1996: 305-312).

2.3.2.3.2. Aile İçi Şiddet Türleri

Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu’nda şiddet, eylemin gerçekleştirildiği kişiler bakımından 3 kategoriye ayrılarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre; kişinin kendisine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kolektif şiddet olmak üzere 3 tip şiddet vardır. En yaygın şekilde görülmekte olan şiddet biçimlerinden (çoğunlukla kapalı kapılar ardında yaşandığı için pek bilinmeyen) aile içi şiddet kişiler arası şiddet

sınıfına girmektedir. Böylelikle ‘aile içi şiddet’ eşler ve diğer aile üyeleri arasında yaşanan bir şiddet türü olduğu için ‘ev içerisinde yaşanan şiddet’ olarak tanımlanabilir (Arın, 1996: 305-312).

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü tarafından, “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamıyla düşünüldüğünde şiddet türü olarak akla sadece fiziksel şiddet gelmemelidir. Çünkü şiddet birçok boyutta olabilmektedir. Fiziksel şiddetin yanında cinsel şiddet, sözel şiddet ve psikolojik şiddet de söz konusudur.

Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddetin amacı uygulanan kişileri sindirme ve baskı altına alarak cezalandırmadır (Uçar, 2003: 85). Fiziksel şiddet, cezalandırmak maksadıyla karşısındakine fiziksel olarak her türlü zararı verecek yöntemlerin kullanılmasıdır. Başkasının vücut bütünlüğüne zarar veren, ona acı çektiren her türlü saldırı fiziksel şiddet olarak nitelendirilebilir. Fiziksel şiddet; tokat, yumruk, tekme atmak, itmek, ısırarak, kolunu bükme, boğazını sıkma, kesici ya da delici bir alet ile yaralama, işkence yapmak, ateşle ya da kaynar suyla yakmak gibi yöntemleri içermektedir (TCK, 2011).

Türk toplumunun yüzyıllardır süregelen ataerki yapısından ve erkeklerle arasında orantısız fiziksel güç olmasından kaynaklı ülkemizde aile içi şiddet mağdurlarının geneli kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Türkiye’de şiddetin meşru görülerek bir terbiye veya cezalandırma aracı olarak kullanılması şiddetin üretilerek sürekli hale gelmesine ve gizlenmesine neden olmaktadır.²³ ilde yapılan bir araştırmada katılımcıların %64’ü erkeğin eşini dövmesini doğru bulduklarını, katılımcı kadınların ise %35,1’i ise arada bir dayak atmak için erkeklerin haklı sebepleri olduğunu düşünmüşlerdir (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 2000).

Ülkemizde kadına yönelik şiddetin toplumda yaygın olduğu aileler genellikle sosyo-ekonomik düzeyi ve eğitim oranları düşük bölgelerde daha fazladır. Yapılan araştırmalarda şiddet gören kadınların çoğu durumu kabullenip şiddet karşısında herhangi bir girişimde bulunmayıp pasif davranmaktadır. Böylelikle aile içi şiddetin kayıtlara yansımayıp gizli kaldığı düşünülmektedir.

Fiziksel saldırının neticesi, basit yaralanmadan hayatı tehlike içeren yaralanmalara kadar varabilir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda fiziksel şiddet; kasten öldürme (81. madde), kasten yaralama (86. madde), taksirle yaralama (89. madde), eziyet (96. madde), tehdit (106. madde), işkence (94. madde) ve kötü muamele (232madde) gibi suçlarla cezalandırılmaktadır. Bu suçlar özellikle çocuklara ve aile fertlerine karşı işlendiğinde ceza ağırlaştırılmaktadır (TCK, 2011).

Cinsel Şiddet

Cinselliğin bir tehdit, sindirme ve denetleme-kontrol aracı olarak kullanılmasına cinsel şiddet denilmektedir (Uçar, 2003: 82). Eşin isteği olmadan cinselliğe zorlanması, cinsel organlarına zarar verilmesi, başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlanması ve zorla evlendirilme dahi cinsel şiddet kapsamına girmektedir (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 8).

Kadınlar cinsel şiddetin bir türü olan evlilik içi tecavüz terimini kabul etmemekle birlikte bedenlerine uygulanan herhangi bir saldırıyı şiddet olarak tanımlamaktadırlar. Türkiye genelinde yapılan bir çalışmaya göre, evli kadınların %97'si eşi tarafından şiddete maruz kaldığı, bunların %51'inin ise, rızalarına bakılmaksızın cinsel ilişkiye yaşamaya zorlandığı ifade edilmiştir. Ayrıca bu kadınların %21'inin kocası, kadını cinsel ilişkiye girmeye zorlamıştır (Artuk, 2002: 45)

Birine istemediği halde riskli ve utanç duyacağı cinsel bir ilişkiye zorlamak da cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 8). Cinsel şiddet cinsel saldırının her çeşidi, her türlü fiziksel veya sözlü taciz biçiminde olabilir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu cinsel suçları; cinsel saldırı ve cinsel istismar olmak üzere ikiye ayırmıştır. Cinsel saldırı ile ilgili hükümleri düzenleyen 102. maddeye göre cinsel saldırı “cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal” suçu olarak tanımlanmıştır. 105. maddede cinsel taciz “bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz etme” suçu olarak tanımlanmıştır. Çocuklara karşı cinsel istismar suçu ise 103. maddede hüküm altına alınmıştır (TCK, 2011).

Ekonomik Şiddet

Sahip olunan ekonomik kaynakların veya paranın, kişi üzerinde, tehdit veya yaptırım aracı olarak istikrarlı bir şekilde kullanılmasına ekonomik şiddet denmektedir. Kadının çalışmasına ve iş hayatında ilerlemesine engel olup sınırlı para vermek veya hiç vermemek, ailenin gelir ve giderleri hakkında hiç bilgi vermemek, ailenin ekonomik konulardaki kararlarında tek başına karar vermek ya da kendisi çalışmayarak kadının

çalışarak elde ettiği geliri harcamak, ekonomik şiddete örnek olarak gösterilebilecek unsurlardır (Uçar, 2003: 82).

Bir başka tanımla; birini kontrol etmek ya da onu cezalandırmak amacıyla ekonomik olarak onu sınırlamak, temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak düzeye getirmek üzere uygulanan her türlü hareket ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008, s.8). Bakımından sorumlu olduğu kişilere para vermeyerek, onların sosyal hayatı üzerinde tahakküm kurmak ve onları sınırlandırmak, onların kendilerini geliştirmelerine engel olmak üzere her türlü ekonomik destekten mahrum bırakarak, gelirlerini ellerinden almak veya onların çalışmalarına izin vermemek de ekonomik şiddetin kapsamına girmektedir. Erkeğin eşinin dışarı çıkmasını engellemek veya istemediği kişilerle buluşmasını engellemek için eşine para vermemesi de ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir

Duygusal Şiddet

Kullanılan söz ve takınılan davranışlarla, muhatabın; düzenli olarak korkutulması, sindirilmesi, cezalandırması ve kontrol edilmesi duygusal istismar olarak tanımlanmaktadır (Uçar, 2003: 81). Bir başka tanıma göre ise birine karşı amaçlı ve sistemli bir biçimde psikolojik baskıda bulunmak, duygusal olarak onu aşağılayıp sözmürmek, kontrolü altında tutarak onu cezalandırmak amacıyla söz konusu kişiyi toplumdan izole etmeye yönelik uygulanan her türlü hareket duygusal şiddet kapsamında girmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 7).

Sözel şiddetin başlıca görünülerinden bazıları hakaret etmek, aşağılamak, tehdit etmek, başkalarıyla kıyaslamak, başkalarının yanında küçük düşürücü sözler söylemektir. Kadın Dayanışma Vakfı'nın yaptığı bir araştırmaya göre, çalışmaya katılan kadınların %26'sının kocasının zekâsını küçümsediğini, aptalmışçasına davrandığını, yarısının kocasının başkaları yanında kendisine hakaret ettiğini, %74'ünün ise kocasının kendisine bağırdığını ve azarladığını ifade etmişlerdir (Uçar, 2003: 82).

Duyguların ve duygusal ihtiyaçların karşı tarafı baskı uygulamak suretiyle amaçlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım, tehdit ve ceza aracı olarak kullanılmasına psikolojik şiddet denilmektedir (Uçar, 2003: 80). Kişiyi eve kapatmak, görüştüğü insanları denetlemek giyim-kuşama karışmak ve gideceği yerleri sınırlamak ve bu konularda baskı uygulamak psikolojik şiddet örnekleri arasında gösterilebilir.

Aşağılamak, hakaret etmek, küfür ve tehdit etmek, bağırarak veya azarlamak, ailesi ve komşularla görüşmesine izin vermemek, eve kapatmak, çocukları ile görüşmesine ve kendini geliştirmesine izin vermemek gibi davranışlar uygulamak duygusal şiddet sınıfının kapsamına girmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda duygusal şiddet 125. maddede düzenlenen hakaret suçları kapsamında cezalandırılmıştır (TCK, 2011). Çocuklara karşı da uygulanan duygusal şiddet davranışları vardır. Bunlardan bazıları onların oyuncaklarına veya evcil hayvanlarına zarar vermek, çocuklara değersiz olduklarını hissettirmek, aileleri tarafından sevilmediklerini ve evde istenmediklerini söylemek veya hissettirmektir.

2.3.2.3.3. Aile İçi Şiddete Neden Olan Faktörler

Türkiye’de aile içi şiddet olgularında genellikle failer eş veya birlikte yaşanan aile üyeleridir. Buradan anlaşılacağı üzere fail ve mağdur çoğunlukla aynı haneyi paylaşmaktadır. Aile içi şiddet birçok sebepten kaynaklanabilmektedir. Genellikle mahrem olarak görüldüğü için dışarıya pek yansıtılmamakta aile içerisinde sır olarak kalmaktadır. Şiddetin fitilini ateşleyen veya devam ettirip sürekli hale getiren birçok faktör bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik sıkıntılar, ailenin içerisinde bulunduğu toplum yapısının şiddeti bir sorun çözme ve cezalandırma aracı olarak görmesi. Toplumun örf ve adetlerinde şiddetin teşvik edilmesi, alkol, madde bağımlılığı, kumar gibi zararlı alışkanlıklara ek olarak işsizlik, depresyon, fiziksel-ruhsal hastalıklar, aile üyelerinin kişilik özellikleri, sosyal desteklerinin olmaması olarak sıralanabilir.

Aile içi şiddete zemin hazırlayan faktörler şunlardır: Aile üyelerinden birisinin alkol veya madde bağımlısı olması, eşler arasında şiddetli geçimsizliğin varlığı, ekonomik krizler veya ailenin geçimini üstlenen aile üyesinin işsiz olması ve sürekli bir gelirin olmaması. Akraba ve komşularının desteğinden uzak olmak ve sosyal dışlanmışlık/tecrit edilmişlik, barınma imkanlarının kısıtlı olması. Şiddetin, içinde bulunulan sosyal çevre tarafından kabul görmesi ve yadırganmaması ile annenin hamilelik döneminden kaynaklanan stresli durumu ve psikolojik sorunlarının olması örnek olarak gösterilebilir (Seyyar ve Genç, 2010: 22).

Aile üyelerinden en az birisinin alkol veya madde bağımlısı olması, eşler arası şiddetli geçimsizlik ve cinsel uyumsuzluklar, aile içi iletişim eksikliği, umursamazlık, empati eksikliği veya yoksunluğu, ailenin gelir yetersizliği ve bu yetersizliğin aile üyelerinin öz güvenlerini ve sosyo-ekonomik pozisyonlarını yıpratıcı şekilde krizlere

sebebi olması veya işsizlik, aile üyelerinin sosyal hayattan kopuk olması ve akrabalarından uzak bir yaşam sürmesi, boşanma sürecinden önce ortaya çıkan uzun süreli gerginlik, kavgalar ve tartışmalar yaşanması, şiddet eğilimli, katı kurallı bir ailede yetişmek, barınma koşullarının yetersiz veya elverişsiz barınaklarda yaşama zorunluluğu, aile üyelerinin psikiyatrik hastalıklarının veya psikolojik rahatsızlıklarının olması ve tedavi edememeleri gibi faktörler aile içi şiddeti tetiklemektedir. Ayrıca; evlilikte çiftlerin uyumsuzluğu veya istenmeyen evlilikler, yaşam motivasyonu kaybetmek/memnuniyetsizlik, eşlerin eğitim, kültür seviyelerinin farklılığı ile yetiştirilme tarzlarından kaynaklı; tutum, inanç, değer farklılıklarının olması. Yetiştirilme tarzları ve yetiştikleri ailelere ait tutum, inanç, değer ve kültür farklılıkları, eşler arasında toplumsal cinsiyet ve rol farklılığından dolayı ortaya çıkan görüş ayrılıkları, aile üyelerinin birbirlerinin insan hak ve özgürlüklerine, özel ilgi ve zevklerine saygı duymaması, eşler arasındaki yaş ve statü farkının yüksek olması, aile dışındaki çevreyle, akraba ve komşularla olan ilişkiler, ev dışından veya zorlu iş koşullarından kaynaklanan baskı, gerilim, çaresizlik, güçsüzlük, umutsuzluk, öfke vb. saldırgan duyguların evdeki aile üyelerine yansıtılması, eğitimsizlik, cehalet; hoşgörüsüzlük, tahammülsüzlük, sevgi ve saygı eksikliği, anti sosyal veya narsistik kişilik bozuklukları, bencillik, kıskançlık, sinirlilik, saldırganlık gibi davranış bozuklukları, duygusal baskı ve sorumluluklardan kurtulma isteği, medya aracılığıyla yayınlanan şiddet içerikli haberlerin ve programların etkisi, toplumda şiddetin çözüm aracı olarak kabul görmesi, geleneksel töre anlayışları ve ataerkil zihniyetin şiddete olan yatkınlığı vb. aile içi şiddeti tetikleyen diğer unsurlardır (Seyyar, 2007: 51; Özgüven, 2001: 299; Bahadır, 2013: 171-173).

Literatürde geçen şiddetin nedenleri ayrıntılı olarak yukarıda verilmiştir. Arslantaş ise aile içi şiddeti; “ailelerin gelir seviyesi”, “aile üyelerinin eğitim seviyesi”, “aile içi ilişkilerin niteliği ve iletişimin yapısı”, “aile üyelerinin mesleki konumları ve statü dağılımları” ve “aile üyelerinin gelecekle ilgili beklentileri ve hedefleri” olmak üzere altı ana başlıkla tasnif etmiştir (Arslantaş, 2013: 39).

2.3.2.3.4. Aile İçi Şiddetin Sonuçları

Karmaşık ve çok boyutlu olması itibariyle şiddet önemli bir toplum sağlığı sorunu olarak değerlendirilmektedir. Kronik hastalıklara, madde bağımlılığına, düşük bebek doğumlarına, anne ölümlerine, cinsellik problemlerine, geçici ve kalıcı sakatlıklara, beden travmalarına vb. neden olmaktadır (Kartal, 2008: 91-92).

Çocuklardan yetişkin şiddet mağdurlarına benzer süreçler yaşamaktadırlar. Onlarda şiddetin türleri olan fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Yapılan araştırmalara göstermektedir ki çocukların bizzat şahit olduğu şiddeti daha travmatik olarak tecrübe etmektedirler. Şiddet çocukların kendilerinden utanç duymalarını, nefret etmelerini, içe kapanmalarını, üzüntü, kızgınlık suçluluk duyma durumlarını sonuç verdiği gibi onların kendilerine duydukları özgüvenlerini, yaşama isteğini, eğitimdeki başarılarını, arkadaş edinme kabiliyetlerini, sosyal faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Çocuklar yetişkinlerle aynı süreçleri yaşamalarına rağmen yetişkinler kadar bu travmatik olaylarla başa çıkabilecek kabiliyet ve gelişmişlik de olmadıkları gibi tamamen savunmasız bir konumu yaşamaktadırlar. Kendilerini bu travmatik olaylara karşı savunacak/koruyacak fiziki ve ekonomik koşullara sahip olmamaları, duygusal şiddet karşısında savunma mekanizması geliştirememeleri her açıdan çocuk oldukları için aileye bağımlıdırlar. Yapılan araştırmalar incelendiğinde çocukların neredeyse üçte ikisi özellikle duygusal şiddete maruz bırakılmaktadır. Duygusal şiddet çocukların ruhlarında kapanması güç yaralar açmakta ve bu durum çocuklar üzerinde fiziksel şiddetten de daha uzun ve etkili olmaktadır (Gül ve Güneş, 2009: 79-101).

2.3.2.4. Boşanma

Boşanma, yasalar çerçevesinde imzalanan evlilik sözleşmesinin, evlilikte krizlerin ve çatışmaların eşlik ettiği şiddetli geçimsizlikten kaynaklı olarak yine yasalara uygun olarak sonlandırılmasıdır. Boşanmanın tarihi evliliğin başladığı tarihe değin uzamaktadır. Aile ve evliliğin olduğu her toplumda ve coğrafyada boşanmanın olmaması düşünülemez. Tarihten bu yana istenmeyen bir süreç olmasına karşın bir aile ve toplum gerçeği olarak varsayılmaktadır.

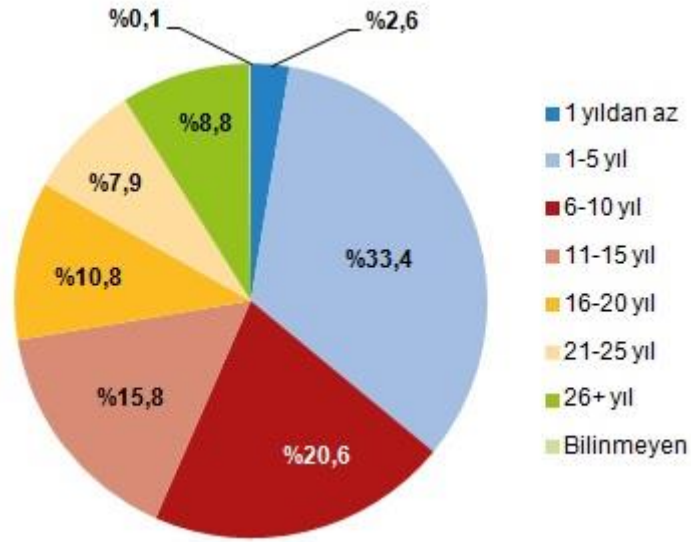
Günümüzde gelişmiş ülkelerde evliliklerin büyük bir kısmı boşanma tehdidi altındadır. Boşanma, evliliklerinin iyi olduğunu değerlendiren çiftler için bir kriz durumunu ifade ederken evlilikleri kötü olanlar için yeni bir yaşama adım atmanın fırsatı ve başlangıcıdır (Kalmijnand Monden, 2006: 1197; Akt. Aydın, Baran, 2010: 120-122). Günümüz toplum yapısında evrensel olarak boşanma oranlarının yükselmesi, insanların evliliği istememeleri olarak görülmemelidir. Evlilik anlayışının değişmesiyle mutlu bir evlilik kurma ve mutlu olma yolunun, mutsuz ve katlanılamaz bir evliliğe devam etmekten geçmediğinin anlaşılması sonucu var olan mutsuz evlilik ilişkilerinin

boşanma ile sonlandırılmasıdır. Evliliklerin artık fazlaca boşanma ile sonuçlanması evliliğin derin bir doyumsuzluğun göstergesi olmaktan daha çok, evliliği doyum sağlayıcı ve ödüllendirici bir ilişki haline getirme kararlılığının artış göstermesindedir (Yörükoğlu, 2000: 104). Gelişmiş ülkelerde refah seviyesinin artması, aşırı lüks ve tüketim kültürü, bireyselleşmenin artması ve ekonomik bağımsızlık boşanmayı bir sorun haline getirmektedir. Boşanmalar giderek ülkemiz için de sorun teşkil etmektedir (Taylan ve Danış, 2016: 46-47).

Türkiye’de 2008 yılına kadar boşanma sayısı 100 binin altında kalmıştır. Ancak 2009 yılından sonra hızla artarak 114.162 sayısını bulmuş, 2014 ve 2015’te 130 bini geçmiş, 2017’de 128. 411 olarak gerçekleşmiştir. Buna karşılık evlenme sayısında düşüş görülmüştür. 2001’de 544.322 bin olan evlenme sayısı, artan nüfusa rağmen 2017’de sadece 569.459 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre boşanma hızı, 2001’de binde 1.41 iken, 2017’de 1.60’a çıkmış; buna karşılık evlenme hızı 2001’de binde 8.35 iken, 2017’de binde 7.09’a düşmüştür (TÜİK, 2018).

Türkiye boşanma oranlarında hâlâ Batı’ya göre iyi durumda iken Türkiye’nin doğusunun batısına göre daha iyi durumda olduğu gözlenmektedir. Türkiye’nin son on yılına (2008-2017) bakıldığında 28 bin 175 boşanma sayısı ile İstanbul ilk sırada yer almıştır. İstanbul’u 10 bin 939 ile İzmir izlemiş, Ankara 10 bin 748 boşanma sayısı ile üçüncü olmuştur. Boşanmaların en az yaşandığı il olan Ardahan’da yalnız 46 çift boşanırken Ardahan’ı 52 boşanma ile Bayburt ve 53 boşanma ile Hakkâri izlemiştir. Boşanmaların yüzde 38,7’sinin evliliğin ilk 5 yılı içerisinde gerçekleştiği görülmüştür (TÜİK, 2018).

Aşağıda verilen TÜİK (2019) verilerine göre boşanmaların %36,0’ı evliliğin ilk beş yılı içinde gerçekleşirken %20,6’sı ise evliliğin 6-10 yılı içinde gerçekleşti.

Şekil 1: Evlilik Süreleri ve Boşanma Oranlarını Gösteren Daire Grafiği (TÜİK, 2019)

Boşanma istatistiklerine göre; 2019 yılında kaba boşanma hızı binde 1,88 oldu. İllere göre incelendiğinde; kaba boşanma hızının en yüksek olduğu il, binde 2,95 ile İzmir oldu. Bu ili binde 2,88 ile Antalya, binde 2,71 ile Muğla izledi. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu il ise binde 0,25 ile Hakkari oldu. Bu ili binde 0,33 ile Siirt ve Muş izledi (TÜİK, 2019).

Sanayileşme ve kentleşme sonucunda değişen toplumsal yapı aile kurumunu da etkisi altına almaktadır. Bu yeni toplumsal yapıda dünyada ve ülkemizde giderek ailenin çözülmesini ve boşanmaların hızlı bir şekilde artmasını sonuç vermektedir. Boşanmaların neden olduğu en büyük problemlerden birisi, çocukların sorumluluğunun ve bakımının tek bir ebeveyn tarafından alınması ya da ebeveynlerin her ikisinin de sorumluluk almaktan kaçınması şeklinde görülmektedir. Bu sorunun yoğun ve yaygın bir şekilde artarak devam etmesi sanayi ve post-sanayi toplum yapısının karakteristik bir özelliği olma noktasındadır (Aktay,1991: 184).

TÜİK yaptığı araştırmada Türkiye’de toplam hane halklarının %7,8’inde yalnız ebeveyn ve çocuklar yaşamaktadır. Toplam hane halklarının; %1,6’sı baba ve çocuklarından, %6,2’si ise anne ve çocuklarından oluşmaktadır. Nüfusumuzun ise %1,1’i baba ve çocuklarından oluşan hane halklarında yaşarken, %4,6’sı anne ve çocuklarından oluşan hane halklarında yaşamaktadır (TÜİKb, 2015).

Aileye olan bakış açısı yirminci yüzyılla birlikte değişmiş ve aile yeniden ele alınmıştır. Bu yeni ve farklı bakış açısıyla ebeveynlik aileden bağımsız olarak düşünölmeye başlanmıştır. Evlilik ve çocuk sahibi olma konusundaki bu bakış açısı farklılığının teknolojik ilerlemelerle de ilişkisi olabileceğinden söz edilmektedir (Nock, 2000, Akt. Öngider, 2013: 141-142).

Modern aileler, geleneksel ailelerden farklı davranarak tüm maddi ve manevi kaynaklarını enerjilerini çocuğun bakım ve yetiştirilmesine sarf etmektedirler. Kadınlar için artık çocuk sahibi olmak geleneksel toplumlarda olduğu gibi evlilik sonrası olması gereken bir rol değil, kişisel karar ve sorumluluk haline almıştır. Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte çocuk sahibi olmak isteyen evlilik dışı hamilelikler yaşanabilmektedir. Alışılmış kalıpların dışına çıkılarak sperm bankaları aracılığıyla baba adayından bağımsız olarak gerçekleştirilen hamilelikler evlilik ve ebeveynliğe bakış açısını da yeniden şekillendirmiştir. Çocuk sahibi olmak artık evliliğin bir rutini değil, kadının bağımsız bir kararı haline gelmiştir. Artık bir kadının sadece evli olduğu için çocuk sahibi olmadığı; çocuk sahibi olmanın evliliğin bir rutini değil, kadının bağımsız bir kararı haline geldiği belirtilmektedir. Böylece ebeveynliğin evlilikle olan geleneksel ilişkisini kaybetmiş olduğu ileri sürölmektedir. Modern ailelerde geleneksel ailelerden farklı olarak çocuğun duygusal değeri artmıştır (Nock, 2000, Kelly, 2012; Akt. Öngider, 2013: 141-144).

Boşanma ile ilgili tabuların yıkılması mutsuz evliliklere katlanma zorunluluğunun olmadığına anlaşılması, boşanmaların artmasında kolaylaştırıcı bir etken olarak rol oynamaktadır (Giddens, 2000: 157). Toplumsal değişmeye bağlı olarak aile yapısında ve değer yargılarında meydana gelen değişim ve yasal olarak kolaylıkların tanınması da boşanmaları arttıran faktörlerdendir (Taylan ve Danış, 2016: 48).

2.3.2.4.1. Boşanmayı Etkileyen Faktörler

Evliliğe çok ve gerçekçi olmayan anlam yüklenmesi ile evlilikten beklentinin, değişime uğrayarak yükselmesi boşanmaların önünü açmıştır. Aile içinde eşlerin birbirlerinden beklentileri artmıştır. Özellikle bireysel haz, doyum ve bireyciliğin ön plana çıkması evliliklerde mükemmeliyetçilik olgusunu doğurmuştur (Giddens, 2000: 158). Evlilikler artık mantık ilkeleri çerçevesinde yapılmakta giderek eskisine oranla daha az bağlayıcı bir ekonomik ortaklık olarak görölmektedir. Yaşam kalitesi ve refahın artmasına paralel olarak, evlilikle alakalı bir problem olduğunda ayrı bir evde yaşamak

eskiye oranla daha fazla kolaylaştığından ayrı bir yaşamın tercih edilmesine neden olmaktadır (Lyngstad, 2004: 133; Akt. Aydın, Baran, 2010: 120-122).

Evliliklerin sonlandırılmasında eşlerin erken yaşlarda evlenmesi, çocuk isteme veya çocuğun olmaması sorunları, eğitim düzeyleri arasındaki farklılık, kültür farklılığı, ilgi alanlarının zaman içerisinde farklılaşması sonucunda eşlerin birbirlerine yabancılaşması etkili olan faktörler olarak sıralanabilir.

Evlilik süresince ortaya çıkan problemlerin birçok sebebi bulunmaktadır. Çiftlerin birbirlerinin beklentilerini karşılayamaması, cinsel sorunlar, iletişim sorunları, sevgi ve saygının azalması veya bitmesi, kültürel farklılıklar, kötü alışkanlıklar, ekonomik konular, erk mücadelesi ve ilişkide başka birinin varlığı bunlardan bazılarıdır. Ailede sorunların veya çatışmaların çıkması ya da anlaşmazlık yaşanması, iletişim yetersizliğinin olması, stres, ruhsal ve duygusal problemlerin olması, sorunları çözmeye tekniklerinin yetersizliği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Arıkan (1996: 63-111), "Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması" adlı çalışmasında:

Aile büyüklerinin istememesine (karşı çıkmasına) rağmen evlenilmesi, çok küçük yaşta yapılan evlilikler (eşlerin küçük yaşlarda evlenmesi), eşlerin yetiştirilme tarzlarının birbirlerinden oldukça farklı olması, eşlerin eğitim ve ekonomik durumlarının birbirlerinden oldukça farklı olması, eşlerin dini inançlarının birbirlerinden oldukça farklı olması, eşler arası yaş farkının fazla olması, eşlerin farklı milliyetlerden olması, eşlerden en az birinin daha önce boşanmış veya dul olması evlilikleri boşanmaya götüren riskli durumlar olarak sıralanmaktadır.

ASAGEM (2009a) 'Boşanma Nedenleri Araştırması'na göre, genel olarak boşanma nedenleri olarak;

Evlilik öncesi gerçekçi olmayan ve eşlerin evlenince değişeceğine dair beklentiler, evlilik öncesi eşlerin ailelerinin bu evliliğe sıcak bakmamalarının evliliğe yansımaları, eşler arası iletişim sorunları, ekonomik sorunlar (gelir yetersizliği, işsizlik, yüklü borcun olması vb.) eşlerin birbirlerinden farklı karakterlere sahip olması, aile içi rol çatışmalarının yaşanması, aile içi şiddet gibi faktörler sıralanmıştır. Bu faktörler ataerkil aile zihniyeti ile modern dönem aile zihniyetinin çakışmasının aile içi ilişkilerde meydana getirdiği bir takım ikilikler ve çatışmalardır.

Evliliklerde meydana gelmesi muhtemel çatışma ve sorunlar, çözüm sürecini de beraberinde getirmektedir. Evliliklerde meydana gelen kişisel, cinsel, ekonomik, psikolojik vb. birçok konuda yaşanan sorunlar onlarla başa çıkma, çözüm üretme becerileri geliştirmek evliliğin sürdürülebilirliği açısından elzemdir. Evlilik ilişkisinde eşlerin her konuda aynı görüşte olması beklenemez ancak her uyumsuzluk çözülmeyip çatışmayla sonuçlanırsa ilişkiyi yıpratıp, tüketerek boşanmanın eşliğine getirecektir.

Ayrıca cinsellik beklentisinin karşılanmaması evlilikte diğer sorunları besleyen en önemli uyumsuzluk ve tatminsizlik nedenlerindedir. Evliliğin başlıca amacı cinsellik olduğu için bu ihtiyacın karşılanması uyumu ve tatmini getireceği gibi karşılanmaması da doğal olarak boşanmaya neden olabilmektedir. Evlilik ilişkisinde cinsel yaşantı özel bir konu olmasından dolayı problemin cinsellikten kaynaklanıp kaynaklanmadığını açığa çıkarmak çok güç görülmektedir.

Doğan'a göre "severek" ya da "flört" yoluyla yapılan evliliklerde boşanma oranları, görücü usulü olarak bilinen geleneksel evliliklerden daha yüksektir. Görücü usulüne geleneksel ailelerde daha çok rastlanmaktadır. Geleneksel ailelerde boşanmanın toplumsal dışlanmayı beraberinde getirmesi ve ciddi sosyal yaptırımların olması bu tür evliliklerin uzun sürmesini sağlamaktadır. Severek veya flört ederek evlenenlerse nispeten daha az aile baskısı altında olan bireylerin bulunduğu ve kadınların söz hakkının olduğu ailelerde olduğu düşünülürse ilişkilerini sonlandırma konusunda da çiftler iradelerini aile ve toplum baskısı olmadan daha baskın bir şekilde kullanarak ilişkilerini sona erdirebilmektedir (Doğan, 1998: 238).

2.3.2.4.2. Boşanmanın Sonuçları

Aile içi sorunlar dendiğinde aile üyelerinin kendi aralarındaki ilişki ve bağlarındaki problemler kastedilmektedir. Boşanmaların günümüzde gittikçe artma eğiliminde olması aile içi sorunların bir sonucu ve bazı aile sorunlarını da kendisiyle birlikte getiren bir süreç olmasından boşanmanın kendisi de bir aile içi sorun olarak değerlendirilebilir. Boşanmaların arttığı, evlilik yaşının yükselip evliliklerin gittikçe azaldığı TÜİK' in açıkladığı raporlarda görülmektedir.

Boşanmaların günümüzde hızla artıyor olması hem bir sonuç, hem bir diğer aile sorunları için bir neden hem de başlı başına bir aile içi sorunun kendisidir. TÜİK' in açıkladığı raporlara göre (TÜİK, 2012; 2013; 2014; 2015) her geçen yıl evlilik oranlarının aksine (evlenmeler azalmakta; evlilik yaşı artmaktadır) boşanmalar

artmaktadır. Boşanmanın sonrasında meydana gelen sorunlar birer sosyal problem olmasının yanında boşanmanın kendisi de bir sosyal problemdir. Boşanma evlilikten kaynaklanan sorunlardan dolayı aileyi esir alan mutsuzluk, öfke, tatminsizlik, şiddet gibi aile problemlerinden kurtulmak ve daha sakin ve huzurlu olmak için tüm çarelerin denenmesinin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra başvurulacak yöntem olarak kendini dayatmaktadır.

Türkiye’de 2004-2013 aralığında %38’lere ulaşan bir artışın gözlemlendiği boşanma oranlarında her ne kadar boşanmaların %43,85’inin çocuksuz ailelerde görülse de tek ebeveynli ya da ebeveysiz çocuklar grubu ortaya çıkaran bir aile sorunu ve toplum sorunu olarak kendisini göstermektedir (Öngören, 2017: 73-87.).

Kesinleşen boşanma davaları sonucunda 2019 yılında 155 bin 47 çift boşanırken 139 bin 660 çocuk velayete verildi. Boşanma davaları sonucu çocukların velayetinin çoğunlukla anneye verildiği görüldü. Çocukların velayetinin 2019 yılında %76,0’ı anneye, %24,0’ı babaya verildi. Velayete verilen çocuklara 18 yaş altı çocuklar ile 18 yaş üstü engelli çocuklar dahildir (TÜİK, 2019)

2017 yılında yapılan araştırma sonucunda toplam hane halklarının %8,5’ini tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hane halkları oluşturmuştur. Daha ayrıntılı incelendiğinde toplam hane halklarının %1,8’ini baba ve çocuklardan oluşan hane halkları, %6,7’sini ise anne ve çocuklardan oluşan hane halkları oluşturmaktadır (TÜİK, 2018). Bu verilere bakıldığında yaklaşık her on haneden birinde baba ya da anne yoktur ve bu durum ölümlerin yanında büyük ölçüde boşanmalardan kaynaklanmaktadır.

Bireyin psikolojik gelişimi açısından çok fazla öneme sahip olan çocukluk dönemi ve ebeveyn-çocuk ilişkileri oldukça önemlidir. Her çocuk için hayati derecede önemli olan yaşamın bu ilk yılları gerek klinisyenler gerekse de araştırmacılar tarafından incelenmektedir (Amato, 2000, Akt. Öngider, 2013: 143-144).

Boşanma gerçekleşikten sonra bireyler ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar “boşanmış/dul” olarak etiketlenme, yalnızlık bir başına kalmışlık hissi, tekrardan sevebilme ve sevilebilme endişesi, başarısızlık hissi, yalnız başına yaşamaktan korkma olarak sıralanabilir.

Kadının tek başına yaşaması durumunda toplum tarafından sıkı kontrol altına alınır böylece kadın kendisini güvende hissetmez. Ailesinin yanına döndüğündeyse ailesi onun yeni durumunu anlamayarak genç bir kız tavrı bekler. Kadın evlilikle birlikte

kazandığı yeni yaşam tarzı sonucunda ailesinin istediği tavrı sergileyemediğinde ise ithamlara maruz kalma ve ailede baskı altına alınma gibi problemler yaşayabilir. Kadının tekrardan evlenecek aday olduğu gibi söylentiler, dedikodular, tacizler, aile ve eski eşin şantaj ve tehditleri gibi çok boyutlu sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir (Can ve Aksu, 2016: 888-902).

Boşanan ebeveynlerin en ciddi zorluklarından birisi de kendileri zorlu bir dönemden geçerken, yeni bir hayata adapte olmaya çalışırken çocuklarıyla daha fazla ilgilenmek ve tutarlı olmak zorundalığı içerisinde hissetmeleridir (Giddens, 1998, Akt. Öngider, 2013: 143-144). Araştırmalar boşanan kişilerin çok az bir kısmının tekrar evlendiğini göstermiştir. Boşanmalar bireylerin evlilik dışı yaşama yöneltmekte bunun sonucunda aile sorumluluğunu tek başına üstlenen bir eş ve anne-baba sevgisinden ve otoritesinden yoksun yetişen çocuklar gittikçe artmaktadır. Çocuklar anne-baba sevgisinden mahrum veya üvey ebeveyn ortamında büyüdüğü için evlilik ve aile kurmaktan soğuyup uzak kalmaktadırlar. Bu yönüyle toplum gelecekte evlilik dışı yaşam ve ailesizlik gibi tehditlerle yüz yüze kalacaktır.

Çocuklar sorunlarla karşılaştıklarında savunmasızdırlar ve kolayca etkilenirler. Boşanma süreci onların anne-babalarının mahremlerini öğrenmelerine neden olabilir ve ebeveynlerine karşı olan saygılarını yitirmelerine neden olabilir. Bu süreç çocukları yıpratmakta çevre tarafından “sorunlu aile çocuğu” gözüyle bakması sonucunda çevreyle ilişkileri bozularak yalnızlaşmakta bu durumdan ebeveynlerini sorumlu tutabilmektedirler. Bu hâl, çocuklarda aile kurma ve evliliğe karşı soğukluk, toplumdan çekilme ve nefret geliştirme tüm bunların sonucunda ise okulda başarısızlık problemleri ortaya çıkmaktadır.

Ebeveynlerinden ayrılmış çocukların boşanmadan veya öncesinden nasıl ve ne ölçüde etkileneceği kişiden kişiye, çocuğun yaşı ile durumuna göre değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak ebeveynlerinden ayrılmış bir çocuk psikolojik olarak daha çok risk altında olacaktır. Boşanma durumu ciddi psiko-sosyal ve ekonomik sıkıntıları beraberinde getirebileceği için ebeveynleri boşanan çocukların, boşanmadan sonra kısa ve uzun dönemde ekonomik, psikolojik ve akademik olarak dezavantajlı durumlarla karşılaşabilmektedirler. Boşanmadan zaten olumsuz etkilenen çocukların tüm bunların üstüne eşler tarafından ceza ve şantaj aracı olarak kullanılmaması hakkında uzmanlar uyarılmaktadırlar (Atıla Demir, 2016: 251; Öngider, 2013: 140).

Boşanmanın çocuklar üzerinde yaş, kişilik vb. değişkenlerden dolayı farklı etkilerde bulunmasının yanında genel olarak çocuklarda özgüvensizlik, nefret, öfke, stres, içine kapanma, sosyal fobi gibi ciddi etkiler bırakabilmektedir. Statüsü artık “boşanmış aile çocuğu” olarak belirlenmiş çocuklar eğitim sürecinde de güçlükler yaşamakta ve kendilerinden beklenen başarıyı gösterme noktasında eksik kalmaktadırlar.

Boşanmış aile çocukları ile diğer aile çocukları kıyaslandığında, boşanmış ailelerin çocuklarının diğer çocuklara göre,

- Depresyon,
- Sosyal içe dönüklük,
- Somatik yakınmalar,
- Saldırgan davranışlar,
- Sosyal sorunlar,
- Dikkat sorunları,
- Etkinliklere katılım,
- Sosyal işlevsellik,
- Okul işlevselliği ve öz saygı sorunları ile daha çok karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Araştırmalarda ebeveynleri boşanmış çocukların diğer çocuklarla kıyaslandığında ruhsal hastalıklarla daha çok karşılaştıkları, sürekli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve kız çocuklarında söz konusu sorunların daha yoğun görüldüğü ortaya çıkmıştır. Yaş farkının ruhsal durumlardaki etkiyi pek değiştirmedığı aynı araştırmalarda bulunan diğer sonuçlardandır (Kasuto, 2017: 132-143). Bu çocuklar, yaşadıkları sorunları anlamlandırmakta zorluk yaşadıkları için çevresine ve ebeveynlerine nefret duymakta, kimi zaman suça yönelme eğilimi de göstermektedirler (Kasuta ve Ereş, 2009: 88-96).

2.3.2.5.Ailede Kuşak Çatışması

Aile toplum normlarının ilk öğrenildiği yer olmasından ötürü toplumun yapı ve bütünlüğünü koruma gibi bir rol üstlenmektedir. Toplum aile kurumunun sağlıklı bir şekilde işleyip işlemediğini kontrol altında tutmak ister. Çünkü toplumsal kurumların

devamı ve sürekliliği toplumun da varlığını koruması için önem arz etmektedir. Toplum bireylerden oluşmakta olduğuna göre toplum, bireyleri kontrol etmek için aile kurumunu kullanacaktır. Birey ve ailesi veya ailenin üyesi olduğu toplum arasında değerlerinde ve normlarında farklılıklar gelişmişse, kuşaklar arası çatışma kaçınılmaz hale gelecektir. Kuşak çatışması, birey-aile, aile kurumu-toplum uyumsuzluğundan doğmaktadır (Aslan, 2002: 32).

Kuşak çatışması insanın öğrendiği değer, yargı ve doğruların zaman içerisinde değişime uğraması ve sorgulanması sonucu meydana gelen bir durumdur(Tarhan, 2011: 168).

Kuşak çatışması yetişkin kuşak ile genç kuşak arasındaki anlaşmazlık, karşılık, uyuşmazlık, uzlaşmazlık anlamına gelmektedir. Her dönemde görülmekle birlikte yüzyıllardır süregelen bir olgudur. Kuşaklar arası çatışma birbirlerinin ardından gelen nesillerin toplumsallaşmasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Davranış ve değerler konusunda kuşakların uyuşmazlık yaşaması tarafların uzlaşmaya varamamasıdır.

Ülkemizdeki toplumsal koşullar ebeveynlerin, çocukları gelecekte kendilerine bakmaları için bir güvence olarak görmelerine neden olmaktadır. Ebeveynler çocuklarının yaşlılık dönemlerinde kendilerine bakma gibi bir umut beslemekte çocuğun değerini ekonomik ve sosyal güvence olma niteliğine dayandırmaktadırlar (Kağıtçıbaşı, 1978: 2-4).

Kırdan kente göç eden ailelerin çeşitli sorunlarla karşılaşması olasıdır. Fakat genç nüfusun çevreye uyumu ve ebeveynlerle ilişkileri daha farklı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Toplumsal değişmelerin yoğun yaşanması genç ve yaşlı kuşak arasında anlaşmazlık ve çatışmalara sebebiyet vermektedir. Bu yönüyle kuşak çatışmaları günümüz modern karmaşık toplumların önemli sorunları arasında yer almaktadır (Tezcan, 1981: 184). Gençler bir taraftan dürtülerini kontrol edip dizginlemeye çalışırken diğer taraftan çevresi ile çatışmaya girerek dış dünya ve iç dünyası arasında bir denge kurmak ister. Ebeveynlerinin bir uzantısı olmak onları taklit etmenin dışında kendilerine özgün inanç, davranış ve özerk bir yapı oluşturmak isterler. Gençler annelerinden ne kadar çok farklı olursa kendi kimliklerine o denli fazla yaklaştıklarını sanırlar. İşte bu noktada aile içerisinde sorunların başladığını ve kuşak çatışması olarak adlandırdığımız yetişkin-genç çatışması baş gösterir.

Maurice Debesse'e e (1955: 24'ten aktaran Onur, 1980: 15) göre, kuşak (genöration) kavramı tanımlanırken iki tür kuşağın olduğundan bahsetmektedir. Bunlardan birisi aile kuşağı bir diğeriye toplumsal kuşaktır. Kuşak denince ilk akla gelen anlam kendine benzer bir varlık yaratmadır. Toplumsal kuşak denince ise aşağı yukarı aynı yaş grubunda olan, aralarında herhangi bir akrabalık bulunmamakla birlikte çağdaş oldukları için benzer hayat felsefesine sahip olan, yaşam ve düşüncelerinde benzerlik bulunan insanların oluşturduğu kuşak gelmektedir. Aile içi kuşaklardakiyle paralel olarak toplumsal kuşaklar arasında da belli zaman ve kültür farklılığı bulunmaktadır.

Ailedeki kuşaklardakine benzer bir kuşak çatışması da toplumsal kuşaklar arasında görülmektedir. Debesse'e göre iki nedenden dolayı kuşakları arası çatışmayı ortaya çıkarmaktadır. İlki, büyümeyle beraber yeni olanak ve fırsatlarla kendilerini donatan gençlerin kendilerini büyüklerine ispatlama çabasından ileri gelmektedir. Bu nedenden dolayı yetişkinler ve en yakın otoriteleri olan ebeveynlerine karşıtlık tepkisi geliştirebilmektedirler. İkincisi ise, ergenlik döneminde gençlerin anne-babalarının mensup olduğu toplumsal yapıdan çok daha farklı bir toplumsal kuşağa aidiyeti gösterme durumunun gelişmesinin kendisini dayatmasıdır. Bu nedenle kuşaklar arası farklılaşma sadece kronolojik zaman farkı olmanın ötesinde, değer yargıları, hayat anlayışı, hissetme biçimi farklılığı olarak kendini göstermektedir. Bu durum ergenlerin kendi kişiliğini kazanması ve çağdaşlarının toplum kuşağına katılım göstermesiyle birlikte ergenler ile yaşlılar arasında uçurum oluşturmaktadır. Debesse'e göre günümüzde kuşak çatışmasındaki genç ve yaşlı kuşak arasındaki karşıtlığı arttıran gelişmeler olarak teknik ilerlemeler, geleneksel yaşamdan modern yaşama geçişle yaşam biçimlerinde meydana gelen çok hızlı değişimlerdir. Ayrıca dünya savaşları, ekonomik bulanımlar, siyasal ve toplumsal devrimler gibi aniden gelişen dramatik olaylar, çok iyi ve sarsılmaz olduğuna inanılan bağları sarsmakta ve kuşakları birbirlerinden koparmaktadır. Genç kuşak her zaman vardı. Fakat sorunları, istekleri, örgütleri ve hareketleriyle yeni bir gençlik gerçeği karşımızda durmaktadır. Tamamıyla çağımıza özgü bu sorunların ortaya çıkması ile kuşaklar arası ilişkilerin geçirdiği dönüşümleri aile ve okul ortamında izlemek fayda sağlayacaktır (Onur, 1980: 15).

Günümüzde aile kurumunda devrim niteliğinde değişimler meydana gelmiş ve gelmektedir. Ailenin işlevlerinde daralma ortaya çıkmış, ebeveyn-çocuk ilişkilerinde radikal değişim oluşmuş ve baba otoritesi sarsılmıştır. Genç ve yetişkin kuşaklar

arasındaki kültür ve yaşayış farkından kaynaklanan ebeveynlerde engellenme ve aşılma duygusu kendisini hissettirmiştir. Bu durum, özdeşleşme sürecini olumsuz bir şekilde etkilemiş, eskiden kuşakların etkileşim ve ilişkilerini kolaylaştıran eğitim yöntemi birliğinin günümüzde çeşitlenerek çoğalması iyi yetişmiş anne-babaları bile çocuklarına yardımcı olmak konusunda güç duruma sokmaktadır (Onur, 1980: 15-20).

Ailenin içerisinde çocuklarla ilişkilerde aynı dili konuşmayan aynı temel kültürden beslenmeyen bireyler bulunmaktadır. Değişerek ilerleyen teknolojik gelişmeler çocukların aile dışında yeni kazanımlar edinerek, aile kurumunda yetişkinleri sorgulaması söz konusudur. Çocukların sanal alemden, küresel kültür ve modern hayattan edindikleri kazanımlar yetişkin kuşakların hayat felsefesiyle çelişmekte ve ebeveyn-çocuk çatışması kendisini göstermektedir. Bu durumda ortaya çıkacak sorunların önlenmesinde en önemli tedbir etkili iletişim kanallarını açık tutmaktır (Genç ve Taylan, 2016: 15).

Gençlik dönemi, bireylerin biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişimi açısından en zor dönemlerden biridir. Bundan dolayı toplumsallaşma sürecinde gençlik döneminin önemi büyüktür. Çünkü psikolojik, biyolojik ve toplumsal gelişimini sağlıklı olarak tamamlayan gençlik sağlıklı bir toplumun işaretçisidir.

Genç kuşaklar, ergenlik döneminde çocukluktan kurtularak yetişkinliğe adım atarlar fakat henüz yetişkin de olmadıkları için geçici bir kültür meydana getirirler. Bu kültürlerinde genellikle eski değerlerden farklı olarak yeni bir giyim-kuşam, davranış, iletişim ve müzik tarzı bulunur. Böylelikle toplumun mevcut kültürel değerlerinde muhtemel bir dönüşüm veya daralma meydana gelir (Dikeçligil, Çiğdem, 1995: 162). Kuşaklar arasındaki çatışmalar hemen her alanda ortaya çıkabilmektedir. Bunlar; beğeniler, konuşma biçimi, giyim kuşam tarzı alanlarında olduğu gibi hayat felsefesi, dini tutum, ideolojik inanç gibi değer ve tutumlar alanında da meydana gelebilmektedir (Tezcan, 1981: 184).

Köknel (1970) ise araştırmasında ebeveynler ve çocuklar arasındaki çatışmanın; çocuk yerine konma, anne-babanın aşırı otoriter davranışları, empati yoksunluğu, kararlara katılım göstermeme, gençlere sorumluluk verilmeme olarak sıralamıştır. Varış (1968) araştırmasında eve zamanında gelmemek, izinsiz gezmek, açık-saçık giyinmek, kardeşlerle yaşanan geçimsizlik, yalan söylemek gibi unsurları genç kızların başlıca çatışma konuları olduğunu belirtmiştir. Saygısızlık, söz dinlememe, zararlı alışkanlıklar

(alkol, sigara, kumar vb.), ders çalışmama ve kötü arkadaşlıkların ise genç erkeklerle, aileleri arasında yaşanan çatışma konuları olduğu sonucuna varmıştır.

Kız çocuklarının ebeveynlerinden yakınmaları olarak öne çıkanlar ise, erkeklerle yapılan arkadaşlık, arkadaşlarının aşırı denetlenmesinden ötürü onaylanmayışı, geceleri dışarıya çıkamamak ve düşüncelerine saygı duyulmaması, dayak ve erken evlendirilmek olarak sıralanabilir. Gökçe (1984) ise yaptığı araştırmalarda gençlerin %42'sini ebeveynlerinin kendilerine karşı tutumların olumlu olduğu belirttiğini buna karşın geri kalan orandaki gençlerinse, çocuk yerine konmaktan, ebeveynlerin kırıncı eylemlerde bulunmalarından, özgürlüklerinin ebeveynleri tarafından engellenmesinden, kendilerine saygı duyulmayıp düşüncelerine değer verilmemesinden şikayetçi olmaktadır.

Kuşaklar arası çatışmanın birçok alanı ve birçok nedeni vardır. Teknolojik gelişmeler başta olmak üzere, yaş, cinsiyet, aile yapısı, sosyal statü, eğitim durumu, dini tutum, örf ve adetler, kültür kuşaklar arası çatışmayı oluşturan temel neden ve kaynaklar olarak belirtilebilir.

Atalay'a göre (1976: 97) kuşak çatışmasından en az zararlı kurtulmak için daha önce de iletişim konusunda belirtildiği gibi biraz esnek ve değişime açık olma yeteneğinin olması gerekmektedir. Başlıca çatışma konularını kent ve köy ailesi olarak ayırmak mümkündür:

Köyde başlıca çatışma konuları;

İsteksiz Evlilik (istenilmeyen kişinin eş olarak seçilmesi)

Meslek seçimi mesleğe müdahale, köy dışında çalışmak istenmesi

Giyim kuşam konuları

Çalışma konuları (rol çatışması)

Şeklinde genellemek mümkündür.

Kentlerde ise çatışma alanları biraz daha farklıdır;

Okul ve öğrenim sorunları,

Siyasal konular,

Gece dışarı çıkmalar,

Belirli saatlerde eve gelme ve evde bulunmaya zorlama,

Arkadaş seçme,

Karşı cinsle arkadaşlık,

Kardeş veya kardeşlerle ilişkiler,

Bireyselleşme,

Çalışma şartları ve mesleki eğilimler ise kentlerde yaşayan ailelerin temel kuşak çatışma alanını oluşturur (Atalay, 1976: 97).

Yetişkin veya yaşlı kuşaklar kendilerini zorlayıp çaba sarf etmelerine rağmen genç kuşakların problemlerini ve davranışlarını anlamakta güçlük çekerler. Genç kuşağın hızla değişen konuşma, giyim-kuşam ve eğlence anlayışlarından büyük kaygı duymaktadırlar. Yetişkin kuşaklar kendilerine göre yargıda bulunup gençlerin neden farklı davranıp farklı görünmek istediklerinin tatmin edici yanıtını bulmakta zorluk çekmektedirler (Dikeçligil ve Çiğdem, 1995: 161).

Kültürel değişim, getirdiği yeni koşullarla yaşlı kuşakların bulunduğu çevreye uyumunu gerektirmesi sonucunda bu kuşağın işlevlerinde farklılıklar meydana getirmiştir. Yaşlı kuşakların daha önceki rolleri ya dönüşüm geçirmiş ya da tamamen ortadan kalkmıştır. Kırsal toplumda evli çocuklarıyla, gelinleriyle ve torunlarıyla sorunsuz aynı haneyi paylaşabilmekteyken, kent yaşamı ve kent kültürünün zorlayıcı sebepleri onlara torun bakıcılığı vb. gibi rol ve işlevler yüklemiştir. Geleneksel bağların hâkim olduğu kır toplumunda ömrünün büyük kısmını geçiren yaşlı kuşağın modern kent toplumuna uyumu zor olmuş/olmaktadır. Böylelikle torunlarıyla kuşak çatışması yaşamak muhtemel bir durum olmaktadır (Tezcan, 1995: 115-123).

Yaşlı kuşaklar buldukları yaş itibariyle daha tutucu bir tutum takınmaktadırlar. Toplumsal değişimin bir süreç olduğunu kabul edip gençleri anlama konusunda daha anlayışlı olmaları beklenir. Bunu yaparak kuşaklar arası çatışmaların azaltılması noktasında önemli bir rol oynayabilirler. Tersini yapıp bu tür kültürel ve toplumsal değişmelerin olabileceğini ve bunun anlayışla karşılanması gerektiği noktasında anlayış ve eylem geliştirmezlerse aileyi olumsuz etkileyen kuşak çatışmalarının yaşanmasına sebep olurlar. Kuşaklar arası çatışmanın yaşanmaması için hem gençleri hem de kendilerini yaşadıkları döneme hazırlamalıdır. Bunun yapılmadığı toplum ve ailelerde gençler ailelerinden uzaklaşıp kopabilecektir (Nirun,1994: 105).

Fakat dönüşen toplumsal ve kültürel yapı ve değerler yaşlı kuşak tarafından yadırganmakta olup yaşlı kuşaklar kendi dönemlerinin gelenek ve göreneklerini doğru ve olması gereken olarak gördüğünden genç kuşaklara da bunu dikte ederler. Genç kuşaklar ise yenilik ve değişikliğe kolayca adapte olmakla beraber eski tutum ve değerleri sorgulayarak benimsemeyebiliyorlar. Yaşlı kuşaklar ise toplumsal ve kültürel

değerlerin değişmesi sonucunda yeni değerlere uymakta direnç göstermektedirler. Bundan ötürü yaşlı ve genç kuşaklar arasında çatışmalar gözlenmektedir. Kuşak çatışmaları toplumun en küçük birimi olan aile kurumunun işlevselliğini bozabilmektedir.

2.4. Aile Aidiyeti

2.4.1. Aile Aidiyeti Tanımı

Aidiyet duygusunun içeriği bağımlılık, adanmışlık, özerklik ve kendini gerçekleştirmedir (Mavili, 2015: 115). İnsan nasıl ki tek başına incelenebilecek bir varlık olarak görülemiyorsa aidiyet de tek bir kişi çerçevesinde incelenebilecek bir olgu olarak görülemez. Tersine bireyler arasında ilişki ve etkileşim ile toplumun maddi-manevi değerleri çerçevesinde tetkik edilmelidir. Doğuştan her birey bir gruba dahil olma veya bu duyguyu yaşama özelliklerini içinde taşır ve insan kişiliğini yansıtırken kendi yaşantısının çerçevelerini de gösterir. Bu kendi alanını, sınırlarını çizme faaliyeti bir gruba veya bir kişiye karşı ortaya çıkabilir.

Aidiyetin bir gereksinim olarak ilk kendini gösterdiği yer aile kurumudur. Bireyin ilk olarak algıladığı, ortak çıkarların ve koşulsuz sevginin verildiği aile kurumunda yapılan paylaşımlar bireyin kendisini aileye karşı sorumlu hissetmesini sağlar. Sorumluluk ve aidiyet kavramları tam bu noktada önem arz eder. Grup ve toplum karşısında kendini sorumlu hissetmesi ve kendini o grubun bir parçası olarak görmesi bireyin davranışlarında değişiklik meydana getirir. Çünkü bireyin tek başına olduğu zamanlara oranla gruba dâhil olduktan sonraki davranışları arasında farklılık olması grubun bireyi etkilediğinin göstergesidir (Kağıtçıbaşı, 2006: 262).

Aidiyet duygusu, kendimizi bilmemiz ve özgürleşmemiz için önemli olduğu gibi içinde yetiştiğimiz sosyal çevreyi ve kurallarını tanımaya, aile ile olan etkileşim ve ilişkilerimizi artırmaya, aileden ve sosyal çevremizden kopmamızı engellemeye yarayan bir duygudur. Günümüz modern toplumunda aşırı bireysellik ve bencilliğin yoğun yaşandığına şahit olmaktayız bu noktada aidiyet duygusu, ötekiyle birlikte var olmanın, özgürleşmenin ve kendini bilmenin önemli bir aracıdır (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014: 30-33).

Dünyaya gelen kişiler bir gruba dâhil olma beklentisini taşımakla beraber hislerini ve düşünce-duygularını başkalarına aktarmak, kabul görmek ve önemsenmek isterler. Kişinin toplumun bir üyesi olduğu duygusunu ilk kez tattıran yer olan aile kurumu,

ayrıca bireyin sosyal bir varlık olan insana nasıl davranması gerektiği konusunda da bireye rehberlik etmektedir.

Yukarıda bahsedildiği üzere aile, aidiyetlik duygusunun ilk öğrenildiği ve ilk olarak algılandığı yer olmasının yanında bu duygunun gelişimine katkı sağlamakla kalmaz aynı zamanda çocuğun ileriki hayatında alacağı konum ve statülere de işaret eder. Aile aidiyetinin üzerinde durulması gereken noktalardan birisi olmasının nedeni din ve değerler eğitiminin, kimliğin, paylaşımsal kazanımların birleştiği bir çatı görevi görmesindedir. Birey bir gruba aidiyeti aile üzerinden; soyadını alarak, kural ve beklentilerine katılarak kurmaya çalışır (Yıldırım, 2005: 2).

Ailenin en önemli fonksiyonu toplumsal dünyaya ait olmayan insan yavrusunun eğitilerek toplumun bir üyesi yapmasıdır (Akın, 2011: 21). Aileye katılan bir bireyin bakım ihtiyacı, o ailenin sürekliliğine ve önemini devam ettirmesine katkı sağlamakta, ayrıca aile üyeleri arasında oluşan bağ ve aidiyet duygusu sayesinde bireyler, karşılaştıkları ve karşılaştacakları pek çok soruna karşı dayanıklılık kazanıp problemlerle mücadele etme imkânına kavuşmaktadır (Mavili vd., 2014: 30).

Aile üyeleri arasındaki bağ ve aidiyet duygusu ile bireyler sosyal risklere karşı daha güvende ve sorunlarla mücadele etmede dayanışma içerisinde olduklarından, sorunlara karşı dayanıklılık kazanıp çözüm üretebilme yeteneğine kavuşmaktadırlar. Yapılan araştırmalarda aidiyet duygusunun bireyde, psikolojik ve sosyal işlevsellikle ilişkili olduğu görülmüştür. Bireyin işlevsel olabilmesi için aidiyet duygusunun yüksek olması gerekmektedir (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014: 30).

Aile, bireyin geçmişi, bugünü ve geleceğini oluşturan ve birlikteliğin doğal sonucu olarak bir beklenti içerisinde olan karşılıklı ilişkiyi temsil eder. Bu birliktelik aile üyeleri arasında geçmişten bugüne bir köprü oluşturarak ortak bir ülküye yönelmelerine neden olabilir.

2.4.2. Aile Aidiyetini Etkileyen Faktörler

İnsanlar bir ailenin içinde hayata gelir. Aileler, bireylerin her türlü ihtiyacını karşılamaya gayret ederken bir gruba dâhil olma, bağlılık hissetme gereksinimini de gidermiş olurlar. Aileye gelen yeni üyenin yeme-içme gibi temel ihtiyaçları karşılanırken ebeveynler ile yeni bireyler arasında bağlılık oluşur. Ancak ailede anne ve babanın ayrı yaşamak zorunda kalması sonucunda çocuk anne-baba sevgisinden mahrum kalır ve “dâhil olma”, “yer alma” hisleri karşılanmadığı için birey yalnızlık

çeker ve ebeveynlerle ilişki sarsılabilir. Böylelikle mutsuz bireyler mutsuz toplumların meydana gelmesine neden olur (Kır, 2011: 381-404).

Aidiyet duygusu, bireyin hem sosyal hem de psikolojik işlevselliğiyle alakalıdır ve aidiyet duygusunun yüksek olması bireyin aile ve toplum içerisindeki işlevselliğini artırır. Çünkü bireyin artan işlevselliği ve sahip olduğu aidiyet duygusu bütün olarak ailenin işlevselliğini de etkiler. Aile içerisinde bireylerin fikirlerini özgürce ifade etmesi, fikirlerine saygı duyulması, aidiyet duygusu ve dayanışma ile geleceğe umutla ve sağlıklı bir şekilde ilerleyen bireylerin yetişmesi sağlanır. Benlik saygısı ve güven duygusunu geliştirme, psikolojik yardımda bulunma, sosyal destek sağlama, birlikteliğe ait olma gibi temel gereksinimlerin karşılandığı ailede; aidiyet, birlikteliğin psikolojik sosyal destek içinde olmasını sağlayan önemli duygulanımlardandır. Ancak sosyalleşmenin, güven ihtiyacının karşılandığı, en yoğun ve en yakın paylaşımların yaşandığı aile günümüzde bireylerin gereksinimlerini karşılamada zorluklar yaşamaktadır. Bireyselleşmenin yaygınlaşmasıyla beraber birey, toplumsal bağlılıktan kopup sanal ilişmelerle paylaşım ve birlikteliğe yönelmiştir. Bireyselliğin ilişki bağlamında ve zaman içerisinde bulunduğu çevreden kopukluğunu engelleyebilen kavram olan aidiyet, etkileşimsel ve ilişki dinamik unsurun en önemli parçalarından birisidir. Çünkü aidiyet yalnızca bir duygu değil, aynı zamanda diğer bireylerle paylaşmanın, onlara emek vermenin, öteki ile beraber var olmanın ve kazanım davranışının getirdiği bir duygulanımdır (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014: 30-33).

Kabul gören, sevgi saygı ortamında yetiştirilmiş sorumluluk sahibi bireylerin aileye ve sosyal çevresine karşı aidiyet düzeylerinin daha yüksek olmasının sebebi dahil oldukları grup veya ailenin, üyelerini “ben” duygusundan daha çok “biz” duygusuna yöneltmesidir (Mavili, 2015: 112). Bundan da anlaşılacağı üzere aidiyetin oluşması ve gelişmesi için bireylerin bir gruba ait olup grubun hedeflerini ve normlarını içselleştirmesi icap etmektedir. Bir bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği bilinen bir durumdur. Bireyin içinde bulunduğu aile ve sosyal çevreyle olan sosyal etkileşim ve ağların niteliği kişinin kendisini gerçekleştirebilmesi için son derece önem ifade etmektedir.

Aile ile ilişkilerde ortaya çıkan ebeveyn ve çocuklar arasındaki olumsuz ilişkiler çocukların üst benliği üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. Bu bakımdan olumlu ilişkileri bulunan bireyler aileden başlayarak toplumsal ilişkilerinde olumlu sonuçlar elde ederler. Aile ortamı ve yaşantısı ile bireylerin geleceğe yönelik tavır,

tutum ve eylemleri arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu, ailede başlayan bir süreç olduğundan anne-baba ideal bireylerin yetiştirilmesinde esas rolü oynamaktadırlar. Ebeveynler çocuklar için faydalı olarak onları her açıdan destekler ve yardım ederler. Bu durum kişinin psikolojik, sosyal ve duygusal yönden gelişiminde önemli etkiye sahiptir. İnsan yavruları, ebeveynlerinin koşulsuz destek ve sevgisini hissettiğinde kabiliyetlerini rahatlıkla açığa çıkararak amaçlarına ulaşma noktasında emsallerinden hep bir adım daha önde olurken tersinin gerçekleşmesi onları emsallerinden geride bırakmaktadır. Ebeveynlerin desteği çocuğu ne kadar motive edip başarısını arttırıyorsa desteğin olmamasıysa başarılarını azaltmakta ve diğer açılardan yaşamlarını olumsuz etkilemektedir.

Özellikle grup içerisindeki doyuma ulaşan birey, grubun bir parçası olarak kabul edildiğinden farklı davranışlar gösterdiği görülmektedir (Şerif ve Şerif, 1996: 154). Bu davranış farklılıkları bireyi bireysel duygu ve düşünceler yerine daha çok mensup olduğu grubun çıkar ve düşüncelerine yönelten bir durumdur. Bu sebeple aile, aidiyet düşüncesinin meydana gelmesi için son derece önemlidir. Aile içinde kabul görmek, saygı, sevgi içerisinde büyütülmek, sorumluluk sahibi olarak yetiştirilmek kişilerin ailesine ve çevresine olan aidiyeti daha üst düzeylere çıkaran faktörlerdir (Mavili, 2015: 112). Çünkü birey, ihtiyaçları bulunan bir varlık olup ihtiyaçlarını karşılayabildiği sürece kendisini geliştirme fırsatı bulur. Bu kendini geliştirme eyleminde de doğum sonrası bireylerin içerisinde buldukları aile ve sonrasında yer alacakları sosyal çevreyle oluşturduğu sosyal etkileşim ağlarının niteliği son derece önemlidir.

Ebeveynlerin, çocuğu doğumdan başlayarak topluma hazırlanması ve temel güven duygusunu edinmesini sağlaması aile dışında başka hiçbir kurum veya unsur tarafından sağlanamayacak bir işlevdir. Anne babanın çocuğa verdiği sıcaklık ve güven çocuğun olgunlaşması ve gelişmesi sürecinde ihtiyaç duyduğu en önemli duygudur.

Aile içi ilişkilere ayrılan zaman, aktif dinleme, disiplin, takdir etme, ailenin bireyleri üzerindeki otoritesi ve onları denetleme şekli bireylerin aile aidiyet duygularını etkiler. Ayrıca ebeveynlerin ve çocukların kişilik özellikleri, ruh sağlıkları ya da ailede ebeveynlerin inanç, tutum, değerleri ve çocukları yetiştirme konusunda sahip oldukları bilgiler bireylerin aile aidiyetlerini etkilemektedir. Ebeveynlerin eğitim seviyesi iletişim kurma ve sağlıklı davranışlar geliştirme konusundaki becerilerinin noksanlığı ailede çocukların aile aidiyet düzeylerini düşürmesi beklenir. Ailenin, yapısı içerisinde bulunduğu sosyal çevre ve hanedeki kişi sayısı, çocuk sayısı, sosyo-ekonomik durumu

üyeler arasında ilişkilerin pozitif veya negatif olmasında etkili olacaktır. İlişkilerin nitelikli olması aile aidiyetini yükseltirken aksi durum ise aile aidiyetini düşürecektir. Aile üyelerinden birinin vefat etmesi veya ebeveynlerin ayrı yaşaması aile üyelerinin aileye aidiyetlerini düşürebilecek faktörler arasında gösterilebilir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, aile yapısının değişmesiyle çeşitlenen aile sorunlarına etki eden faktörleri belirlemeye ve söz konusu sorunların aile aidiyetine nasıl bir etkisinin olduğuna yönelik açıklayıcı, nicel bir çalışmadır. Söz konusu araştırmada alan taramasıyla elde edilen bulgular istatistiksel tekniklerle analiz edilecektir.

3.2. Araştırma Soruları ve Hipotezler

3.2.1. Araştırma Soruları

Araştırmamızın temel sorusu “Şırnak ili Cizre ilçesindeki ailelerin sorunlarıyla aile üyelerinin aile aidiyet düzeyi arasında bir ilişki var mıdır?” Alt sorular ise aşağıda verilmiştir.

- 1.Şırnak Cizre’de bulunan ailelerin aile sorunları nelerdir? Bu sorunlar aile aidiyetini ne ölçüde etkilemektedir?
- 2.Ailenin demografik özellikleriyle aile üyelerinin aile aidiyeti arasında bir ilişki var mıdır?
- 3.Aile içi ilişkilerle aile aidiyeti anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 4.Ailenin kurulma şekliyle aile aidiyeti anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Eşlerin evlilik süresi ve sahip oldukları çocuk sayısı ile aile aidiyetleri anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 6.Şırnak Cizre’de bulunan ailelerin aile aidiyetini etkileyen faktörler nelerdir?

3.2.2. Hipotezler

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aile sorunları, ve aile aidiyet düzeyi incelenmiş ve aralarındaki ilişkiyi ortaya koyulmuştur. Bu amaca yönelik olarak sosyo-demografik özellikler, ailenin kurulma biçimi, evlilik özellikleri ve aile sorunlarının aile aidiyetine ne ölçüde etkisinin olduğu kurulan hipotezler aracılığıyla analiz edilmiştir. Buna göre araştırmadaki araştırma sorularına cevap aranmış ve bağlantılı 12 hipotez test edilmiştir.

Araştırmanın hipotezlerini şu şekilde ifade etmek mümkündür:

H1:Evlenme şekline göre aile aidiyeti farklılaşmaktadır.

H2:Eşle akrabalık durumuna göre aile aidiyeti farklılaşmaktadır.

H3: Evlilik yılı arttıkça aile aidiyeti artar.

H4:Çocuk sayısı arttıkça aile aidiyeti artar.

H5:Aldatma/aldatılma arttıkça aile aidiyeti düşer.

H6:Fiziksel şiddet arttıkça aile aidiyeti düşer.

H7:Psikolojik şiddet arttıkça aile aidiyeti düşer.

H8:Geçimsizlik artarsa aile aidiyeti düşer.

H9:Ekonomik yoksun bırakılma arttıkça aile aidiyeti düşer.

H10:Aile içi sorunlarla karşılaşma sıklığı arttıkça aile aidiyeti düşer.

H11: Kadınların aile aidiyeti daha düşüktür.

H12: Medya Ürünlerini daha fazla takip edenlerin aile aidiyeti daha düşüktür.

3.3. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma evreni 2019 yılında Cizre’de ikamet eden evli veya evlilik geçirmiş katılımcılar oluşturmaktadır. Örneklemine ise, Cizre ilçe merkezinde rastgele olarak yapılan ev ziyaretleri sonucunda gönüllülük esasına bağlı kalınarak görüşülen 173 kadın ve 117 erkek katılımcı olmak üzere toplam 290 evli veya evlilik geçirmiş kişi oluşturmaktadır. Katılımcılar gönüllü adaylar arasından sadece evli veya evlilik geçirmiş olduklarını beyan eden kişiler arasından seçilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırma yapılırken kullanılan ölçek ve anket formu hakkında bilgi verilecektir. Araştırmada evli bireylerin kişisel bilgilerine ve aile sorunlarına ulaşabilmek için ‘Anket Formu’ bireylerin aile aidiyet duygusu puanlarını belirlemek için “Aile Aidiyet Ölçeği”, kullanılmıştır.

3.4.1. Anket Formu

Anket formu 21 sorudan oluşmakta ve 15, 16, 18. Soruların alt ifadeleri bulunmaktadır. Bu sorular aile yapısını, aile içi ilişkileri, aile sorunlarını tespit edip açıklamamızı sağlayacak nitelikte olmasının yanında hipotezlerin sınanmasını da sağlamak için oluşturulmuştur.

Katılımcıların sosyo-ekonomik demografik özelliklerini ortaya koymaya yönelik olarak 1, 19, 20, 21, 22. sorular hazırlanmıştır. İlk evlenme yaşı, eş ile akrabalık durumu, evlilik süresi, aile tipi, hane halkı genişliğini ve çocuk sayılarını ortaya çıkarıcı sorular olarak 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. sorular oluşturulmuştur. Aile içinde otoritenin, karar verme ve sorunları kimin hallettiğini eşler arası ilişkiyi ve aileye verilen önemi ortaya çıkarmak için 9, 10, 11, 12, 13, 14. sorular oluşturulmuştur. 15. soru beş alt ifadeden oluşan üçlü likert şeklindedir. Evlilik süresince eşlerin maruz kaldığı (şiddet, hakaret, ekonomik yoksunluk, aldatılma vb.) sorunları ortaya çıkarmak için oluşturulmuştur. 16. soru on sekiz alt ifadeden oluşan, aile üyelerinin birbirlerine karşı olan eylemlerini (tartışma, iletişim kopukluğu, şiddet, zararlı alışkanlıklar vb.) ortaya çıkarmak için üçlü likert şeklinde oluşturulmuştur. 18. soru beş alt ifadeden oluşmakta olup bireylerin medya ürünlerini (Televizyon, internet, telefon vb.) ne kadar süreyle takip ettiklerini belirlemek için oluşturulmuştur.

3.4. 2. Aile Aidiyeti Ölçeği

Araştırmada Mavili ve ark. (2014) tarafından geliştirilen, 17 maddesi ve 2 alt boyutu bulunan, Tamamen Katılmıyorum (1) ile Tamamen Katılıyorum (5) arasında 5 farklı tercih seçeneklerine sahip, üniversite öğrencilerinin aile aidiyeti düzeylerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmış “Aile Aidiyeti” ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin birinci alt boyutu olan “Kendilik aidiyeti” boyutu 12 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 10’u olumlu 2’si olumsuzdur. Ölçeğin ikinci alt boyutu olan “Aile aidiyeti” boyutu 5 maddeden oluşmaktadır ve bu maddelerin 3’ü olumlu 2’si olumsuzdur. Ölçekte 5. maddenin, 7. maddenin, 9. maddenin, 12. maddenin puanlama sistemi tersten yapılmaktadır. Puan yükseldikçe aile aidiyeti de yükselmektedir. Kişinin ailesine beslediği duygu (kendilik aidiyeti alt boyutu), ailenin kişiye aktardığı duyguya (aile aidiyeti alt boyutu) şeklinde belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirlik puanının test tekrar test yöntemine göre 0, 84 olduğu bulunmuştur. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı her bir alt boyutta 0, 82 ile 0, 93 arasında değişmektedir. Ölçeğin; “Kendilik aidiyeti” birinci alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı 0, 93 “Aile aidiyeti” ikinci alt boyutunun Cronbach Alpha iç tutarlılık kat sayısı 0, 82’dir. Ölçeğin tümü için ise elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının 0, 94 olduğu görülmüştür (Mavili, Kesen ve Daşbaşı, 2014: 30-42).

3.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, Kişisel Bilgi Formu, Aile Aidiyet Ölçeği kullanarak toplanmıştır. Ölçek ve alt boyutlar için güvenirlik analizi SPSS 22 paket programı yardımıyla Cronbach's Alpha Katsayısı ile hesaplanmıştır. Bu araştırmada elde edilen verilerin analizleri SPSS 22.00 analizi kullanılarak yapılmıştır.

Verilerin analizinde, normallik dağılımları incelenmiş ve verilerin normallik dağılımını karşılamadığı görüldüğünden nonparametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Verilerin analizinde demografik özellikleri belirlemede frekans dağılımı, iki bağımsız (cinsiyet ve aile aidiyet düzeyi vb.) değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için Mann Whitney U testi, ikiden fazla değişken arasındaki ilişkiyi (evlenme şekli ile aile aidiyet düzeyi vb.) incelemek için Kruskal Wallis, Spearman Korelasyon ve Genel Doğrusal Regresyon analiz testleri uygulanmıştır. Bu testler SPSS 22.0 paket programında analiz edilerek Güvenirlik analiziyle ölçek maddelerin geçerliliği kontrol edilmiş olup Cronbach alfa değeri 0,954 olarak belirlenmiştir.

3.6. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada etik ilke ve kurallara uyularak verileri toplamadan önce ölçek sahipleri ile mail yoluyla iletişime geçilip ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için gerekli izinler alınmıştır. Verilerin toplanmasından önce Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan gerekli izin alınmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. Ankete Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bulgular

4.1.2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	173	59,7
	Erkek	117	40,3
Yaş	15-18	2	0,7
	19-25	45	15,5
	26-45	198	68,3
	46 ve üzeri	45	15,5
Gelir Durumu	Alt Gelir	111	38,3
	Orta Gelir	123	42,4
	Üst Gelir	56	19,3
Eğitim Durumu	Okuma- Yazması Yok	38	13,1
	Diplomasız Okur-Yazar	34	11,7
	İlkokul Mezunu	45	15,5
	Ortaokul Mezunu	54	18,6
	Lise Mezunu	59	20,3
	Üniversite Mezunu	56	19,3
	Yüksek Lisans veya Doktora	4	1,4

Katılımcıların cinsiyetleri incelendiğinde %59,7'sinin kadın olduğu, %40,3'ünün ise erkek bireylerden oluştuğu görülmüştür.

Yaş kategorileri incelendiğinde katılımcıların %68,3'lük kısmının 26 ile 45 yaş aralığında olduğu, %15,5'lik kısmının hem 19 ile 25 yaş arası bireylerin hem de aynı oranın 46 yaş ve üzeri bireyleri de oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların genel itibarıyla genç ve orta yaş yoğunlukta bireylerden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması $35,4 \pm 10,8$ olarak belirlenmiştir. Ayrıca minimum 18 yaşında katılımcı varken maksimum 85 yaşında katılımcıya rastlanmıştır. 136 numaralı anketteki katılımcının 85 yaşında olduğu görülmüştür ve aykırı değer olarak tespit edilmiştir. Veri sayısı 30 veya 30'dan fazla olduğundan normallik testi için Kolmogorov-Smirnov yöntemi tercih edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda test istatistiği değeri 0,11 ve testin anlamlılık değeri 0 olarak belirlenmiştir. Buna göre katılımcıların yaş değişkeninin dağılımının %95 güvenle normal dağılımı izlediği sonucuna varılmıştır.

Katılımcıların kategorik gelir durumları incelendiğinde %42,4'ü orta gelir grubunda yer aldığı, %38,3'ünün alt gelir grubunda yer aldığı görülmektedir. Bu verilerden Cizre'de yaşayan nüfusun %80'inin alt-orta gelir grubunda olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyleri ortalamasının 3160,8±2046 ₺ olduğu, minimum gelir düzeyinin 600 ₺, maksimum gelir düzeyinin ise 12000 ₺ olduğu görülmüştür. Katılımcıların genel ekonomik düzeyi aylık 3160 ₺ ortalama gelir düzeyini göstermektedir ve bu gelir düzeyi 2046 ₺ genişlikte artmakta veya azalmaktadır. Bu geniş aralık alt ve üst düzey gelir grubu arasındaki farklılığı ortaya koymaktadır. Kolmogorov-Smirnov normallik testi gelir durumu verilerine uygulanarak normallik varsayımı kontrol edilmiştir. Test sonucunda Kolmogorov-Smirnov test istatistiği 0,221 bulunurken anlamlılık değeri ise 0 olarak bulunmuştur. Bu nedenle katılımcıların gelir verilerinin %95 güvenle normal dağılıma uygun olmadığı anlaşılmıştır. Cizre’de bazı aileler için aylık gelir 600 ₺ iken bazı ailelerde ise 12.000 ₺ olması gelirin adil bir şekilde dağılmadığını göstermektedir.

İlçenin nüfusu içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin (%13,1) halen var olduğu görülmektedir. Buna karşın ilçede imkânların artmasıyla birlikte okullaşma oranı artmış ve artmaktadır. Diplomasız okuryazar alt grupları da dâhil olmak üzere, ortaokul ve altı düzeyde eğitime sahip bireyler %45,8’lik bir dilimi oluşturmaktadır. Eğitim düzeyi olarak %59’u ortaokul ve alt düzeyde eğitime sahipken %41’i ise ortaokul ve üzeri eğitim düzeyindedir. Üniversite ve üzeri yani yükseköğrenim almış kişiler %20,7 olarak saptanmıştır. Katılımcıların %20,7’si yüksek öğrenim almış bireylerdir.

4.1.3. Katılımcıların Medya Ürünlerini Takip Etme Süreleri

Tablo 2: Katılımcıların Medya Takip Etme Süreleri

		f	%
Televizyon Kullanımı	Hiç İzlemiyorum	49	16,9
	0-1 saat arası	48	16,6
	2-3 saat arası	138	47,6
	4 saat ve üzeri	55	19
İnternet Kullanımı	Hiç takip etmiyorum	100	34,5
	0-1 saat arası	65	22,4
	2-3 saat arası	84	29
	4 saat ve üzeri	41	14,1
Sosyal Medya Kullanımı	Hiç takip etmiyorum	157	54,1
	0-1 saat arası	55	19
	2-3 saat arası	55	19
	4 saat ve üzeri	23	7,9
Cep Telefonu Kullanımı	Hiç kullanmıyorum	30	10,3
	0-1 saat arası	84	29
	2-3 saat arası	89	30,7
	4 saat ve üzeri	87	30
Çevrimiçi Çevrim Dışı Oyun	Hiç oynamıyorum	243	83,8
	0-1 saat arası	30	10,3
	2-3 saat arası	15	5,2
	4 saat ve üzeri	2	0,7

Katılımcıların yarısı %47,6'sı günde 2 ile 3 saat arasında televizyon izlemektedir. Bununla birlikte hiç televizyon izlemeyen bireyler tüm katılımcıların%16,9'unu oluşturmaktadır. Yine %14,1 günlük 4 saatten fazla televizyon izlerken, katılımcıların %56,9'u 1 saat veya daha az televizyon izlemekte, %43,1'i ise 2 saat veya daha fazla süre televizyon izlemektedir. Çalışmamıza katılanların çoğunluğu 2-3 saat veya daha az televizyon izlemektedir. Aşırı televizyon izleyenler katılımcıların %14'ünü oluşturmaktadır.

Katılımcıların %34,5'i internette hiç zaman harcamadıklarını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte 1 saatten az zaman harcayanlar %22,4'tür. İnternette 4 saatten fazla zaman harcayan bireyler toplamın %14,1'ini oluşturmaktadır. İnternette 1 saatten fazla zaman harcayan bireyler %65,5 olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların %54,1'i sosyal medyayı hiç kullanmadıklarını dile getirmiştir. Bununla birlikte günde 4 saatten fazla sosyal medyayı takip eden bireyler %7,9 olarak saptanmıştır. Bu sonuçlara bakıldığında katılımcıların sosyal medya kullanım oranlarının düşük olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan %10,3'ü cep telefonunu hiç kullanmadığını söylerken, %29'u 1 saatten az kullandığını, %30,7'si 2 ile 3 saat arası kullandığını, %30'u ise 4 saatten fazla cep telefonu kullandığını belirtmiştir. Katılımcılardan %60,7'sinin 2 saatten fazla süre günlük cep telefonu kullanmakta olduğu, %38,3'ünün ise 2 saatten daha az süre cep telefonu kullandığı görülmektedir.

Katılımcılardan %83,8'i çevrimiçi veya çevrim dışı herhangi bir oyunu oynamadığını belirtmiştir. 4 saat ve üzeri oyun oynayan bireyler toplamın %0,7'dir. Katılımcılardan %94,1'i hiç oyun oynamamakta veya oynasa bile 1 saatten az süre oyun oynamaktadır. Bu sonuçlara katılımcıların büyük çoğunluğu oyun oynamamaktadır.

Katılımcıların medya kullanım oranları ortalamaları incelendiğinde bireylerin TV izleme ortalaması $2,68 \pm 0,97$ bulunmuştur. Ortalama değer, katılımcıların 2 ila 4 saat arası ortalama günlük TV izlediklerini ortaya koymuştur. İnternet kullanımı ortalaması $2,23 \pm 1$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalama katılımcıların her gün ortalama 2-3 saatlerini internette geçirdiklerini göstermektedir. Sosyal medyada geçirilen zaman ortalamasına bakıldığında ise ortalama $1,8 \pm 1$ olarak belirlenmiştir. Bu ortalama katılımcıların günlük

olarak 1 saatten az süreyle 3 saate kadar günlük sosyal medya kullandıklarını göstermiştir. Cep telefonu kullanımı ortalaması ise $2,8 \pm 0,98$ 'dir. Bu ortalama katılımcıların günlük olarak cep telefonuyla ortalama 2 ile 4 saat arası zaman geçirdiklerini göstermiştir. Çevrim içi veya çevrim dışı günlük oyunda geçirilen süreler için ortalama $1,22 \pm 0,57$ olarak belirlenmiştir. Katılımcılar günlük ortalama 1 ile 2 saatlerini oyunlarla geçirdiklerini ortaya koymuştur.

4.2. Aile Özelliklerine İlişkin Bulgular

4.2.1. Evlilik Özellikleri

Tablo 3: Evlilik Özellikleri

		f	%
Medeni Durum	Evli birlikte yaşıyor	261	90
	Evli ayrı yaşıyor	8	2,8
	Boşanmış	10	3,4
	Eşi ölmüş	11	3,8
Evlilik Yaşı	12-15	20	6,9
	16-18	55	19
	19-25	154	53,1
	26-34	54	18,6
	35 ve üzeri	7	2,4
Nasıl Evlendiniz?	Anlaşarak	129	45,5
	Görücü Usulü	136	46,9
	Kaçarak	19	6,6
Eşinizle akraba mısınız?	İnternet üzerinden	6	2,1
	Hayır, akraba değiliz	184	63,4
	Yakın akrabayız	72	24,8
Kaç yıllık evlisiniz?	Uzaktan akrabayız	34	11,7
	0-5	95	32,8
	6-10	66	22,8
	11-20	69	23,8
	21 ve üzeri	60	20,7

Katılımcılardan %90'ı evli ve eşiyile birlikte yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Evli olan ancak ayrı yaşayan %2,8 iken, boşanmış kişiler %3,4 ve eşi vefat etmiş olan ise %3,8 olarak belirlenmiştir. Buna göre ayrılık, geçimsizlik, ölüm gibi sebeplerle eşiyile birlikte yaşamayan katılımcılar %10'luk kısmı oluştururken, katılımcıların %90'ı eşiyile birlikte yaşamaktadır. Bu sonuçlardan hareketle boşanma oranlarının çok düşük olduğu söylenebilir.

Katılımcıların evlilik yaşları incelendiğinde %6,9'unun 12 ile 15 yaş arasında evlendiği, %19'unun 16 ile 18 yaş arasında evlendiği görülmektedir. Yani katılımcıların %25,9'u çocuk yaşta evlendiği göze çarpmaktadır. Buna karşın geç yaşta evlenenler %2,4'ü oluştururken 18 yaş üzerinde yani reşitken evlenenler %74,1 olarak

belirlenmiştir. Ankete katılanların %53,1'inin 19 ile 25 yaş arasında evlendiği, %18,6'sının 26 ile 34 yaş arasında evlendiği görülmüştür. Frekans analizine göre %26'sı 18 yaş altında evlendirilmektedir ayrıca katılımcıların %7'si 12 ile 15 yaş arasına evlendirilmektedir. Yine katılımcıların %19'u ise 16 ile 18 yaş arasında evlendirilmiştir.

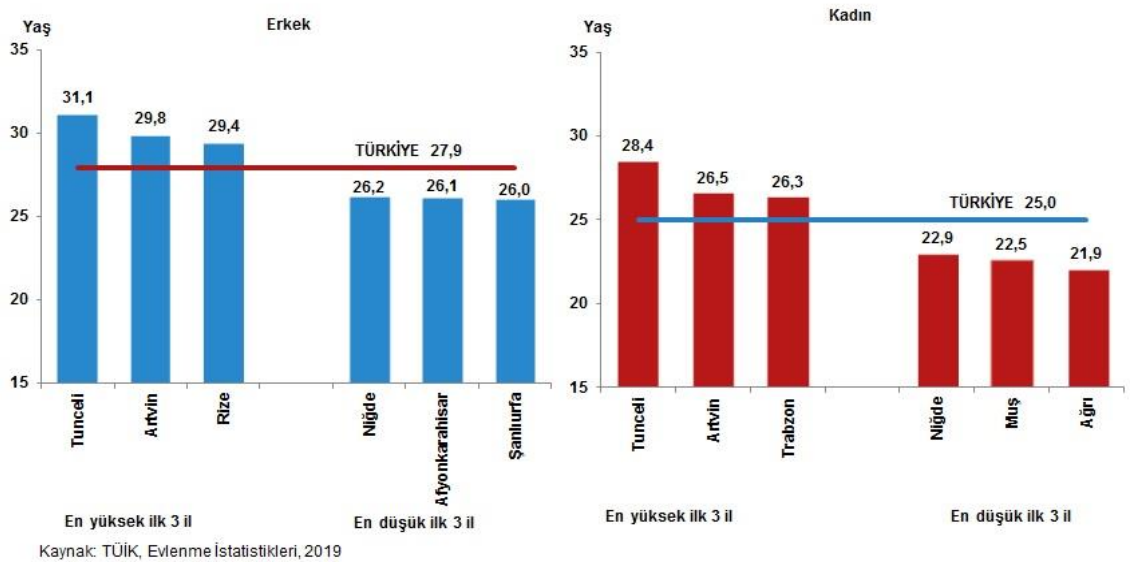
Evlendirilme yaşı analiz edildiğinde katılımcıların evlilik yaşı ortalaması $22,12 \pm 5$ olarak bulunmuştur. Bireylerin minimum 11 yaşında evlendirildiği, maksimum evlenen bireyin ise 40 yaşında evlendiği gözlenmiştir.

Tablo 4: İlk Evlilik Yaşı

Cinsiyet	Ortalama	Sayı	Standart sapma
Kadın	20,86	173	4,75
Erkek	23,98	117	4,92
Toplam	22,12	290	5,05

Araştırmamızda kadınların ortalama evlilik yaşı 20,867 erkeklerin 23,98 olarak görülmektedir. Verilerimiz ile TÜİK verileri karşılaştırıldığında Şırnak Cizre'de kadınlar yaklaşık 5 yıl erken, erkekler ise 4 yıl erken evlenmektedirler.

TÜİK(2019) verilerinde iller bazında ilk evlenme yaşının kıyaslanmasını içeren ve kadın-erkek ilk evlenme yaşının ortalamasını gösteren grafik aşağıda verilmiştir.

Şekil 2: TÜİK, Evlenme İstatistikleri, 2019

Buna göre ortalama ilk evlenme yaşı kadınlarda 25,0 erkeklerde 27,9 oldu. Evlenme istatistiklerine göre; resmi olarak ilk evliliğini 2019 yılında yapmış olan kadınların ortalama evlenme yaşı 25,0 iken erkeklerin 27,9 oldu. Ortalama ilk evlenme yaşının en yüksek olduğu il, kadınlarda 28,4 yaş, erkeklerde 31,1 yaş ile Tunceli oldu. Ortalama ilk evlenme yaşının en düşük olduğu iller ise kadınlarda 21,9 yaş ile Ağrı, erkeklerde 26,0 yaş ile Şanlıurfa oldu. Araştırmamızda ise kadınların ortalama evlilik yaşı 20,867 erkeklerin 23,98 olarak görülmektedir.

Eşyle anlaşarak evlenen bireyler %44,5 iken, katılımcıların %46,9 ise görücü usulüyle evlenmiştir. Kaçarak evlenen kişiler %6,6 iken, %2,1'i ise internet üzerinden tanışarak evlenmiştir. Sayılar incelendiğinde görücü usulüyle evlenenlerin anlaşarak evlenenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak en fazla tercih edilen evlilik şekli olarak görücü usulü ve anlaşarak evlenme olduğu görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %6'sı kaçarak evlenmekte %2'si ise internette tanışarak evlenmektedir.

Katılımcıların %63,4'ü eşyle akraba olmadığını belirtirken, %24,8'i eşyle yakın akraba olduğunu dile getirmiştir. Uzaktan akraba olan bireylerin oranı %11,7 olarak belirlenmiştir. Yakın akraba evliliklerinin oldukça sık oranda olduğu görülen frekans analizi sonucunda %25'i yakın akrabasıyla şu veya bu şekilde evlenmektedir. Bununla birlikte akrabalık bağı olan ancak uzak akraba olan kişiler %11 iken, herhangi bir akrabalık bağı olmadan evlenen kişiler ise %63 olarak saptanmıştır.

Katılımcıların %32,8'i 0 ile 5 yıllık evli çiftlerden oluşmaktayken, %22,8'i 6 ile 10 yıllık evliliği olan, %23,8'i 11 ile 20 yıllık evliliği olan ve %20,7'si ise 21 yılı aşkın süredir halen evli olan kişilerden oluşmaktadır.

4.2.2. Aile Yapısı ve Özellikleri

Tablo 5: Aile Özellikleri

		Sayı	yüzde%
Aile Tipi	Geniş aile	99	34,1
	Çekirdek aile	183	63,1
	Parçalanmış aile	8	2,8
Hanede kaç kişi yaşıyor?	0-5	126	43,4
	6-10	120	41,4
	11 ve üzeri	44	15,2
Çocuğunuz var mı?	Hayır yok	40	13,8
	1-3	130	44,8
	4 ve üzeri	120	41,4

Katılımcıların %34,1'i geniş aile tipine sahipken, %63,1'i çekirdek aile tipine sahiptir. Hâkim aile yapısının modern aile dediğimiz çekirdek aile türü olduğu görülmektedir. Katılımcıların %2,8'i ise parçalanmış aileye sahiptir. Parçalanmış aile tipinin az görülmesi, toplumda boşanmanın kültürel nedenlerden ötürü keskin yaptırımların uygulanması ve böylelikle engellenmesinden kaynaklı olabilir.

Tablo 6: Hanehalkı Sayısı

	Katılımcı Sayısı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
Hanedeki Kişi Sayısı	290	1,00	25,00	6,71	4,02

Cizre için yapılan araştırmamızda katılımcılarımızın ortalama hanehalkı sayısının ortalaması 6.7 olarak belirlenmiştir. Hanede yaşayan kişi sayıları incelendiğinde katılımcıların %43,4'ünün 126 kişinin hanesinde en fazla 5 kişi yaşarken, %41,4'ünde 120 kişi 6 ile 10 kişilik hanelerde, %15,2'si 44 kişi ise 11'den fazla kişi bulunan hanelerde yaşamaktadır.

Çocuk sayısı frekans analizine göre ise katılımcıların %13,8'inin 40 kişinin hiç çocuğu olmamakla birlikte %44,8'inin 130 kişinin 1 ile 3 arası çocuğu, %41,4'inin 120 kişinin 4 veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Ayrıca aşağıda bulunan tabloda çocuk sayısı alt ve üst değeri ile aritmetik ortalaması verilmiştir.

Tablo 7: Hanedeki Çocuk Sayısının Ortalaması

	Katılımcı Sayısı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Standart Sapma
Hanedeki Çocuk Sayısı	290	00	12,00	3,46	2,76

Araştırmamıza göre Şırnak'ın Cizre ilçesi için her hanede bulunan çocuk sayısı ortalaması 3,4 olarak bulunmuştur.

TÜİK(2019) verilerine göre aile istatistikleri aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Şekil 3:TÜİK, Türkiye'nin Aile İstatistikleri, (2019)

Türkiye'de çekirdek aileden oluşan hane halklarının oranı 2014 yılında yüzde 67,4 iken 2018'de yüzde 65,3'e geriledi. Öte yandan en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan aile olarak tanımlanan geniş aileden oluşan hanehalkı oranının en yüksek olduğu il 2018'de yüzde 29,8 ile Şırnak oldu. Şırnak'ı yüzde 26,6 ile Hakkari ve yüzde 25,2 ile Batman takip etti. Araştırmamız Şırnak'ın geneli için olmadığından sadece Cizre ilçesini kapsadığından katılımcıların %34,1'i geniş aile tipine sahipken, %63,1'i çekirdek aile tipine sahiptir. Hakim aile yapısının modern aile dediğimiz çekirdek aile türü olduğu görülmektedir.

Hanehalkı büyüklüğü TÜİK verilerine göre en yüksek iller arasında 6.4 ile Şırnak birinci sırada gelmektedir. Araştırmamızda Şırnak'ın Cizre ilçesi için hanehalkı büyüklüğü ortalaması 6.7 olarak bulunmuştur.

4.2.3. Eşler Arası İlişkiler

Tablo 8: Eşler Arası İlişkiler

		f	%
Evde en çok kimin sözü geçer?	Erkek	106	36,6
	Kadın	17	5,9
Eşler birlikte	Eşler birlikte	108	37,2
	Aile büyükleri	47	16,2
	Tüm aile birlikte	12	4,1
	Çok önemli	264	91
Aileniz ne kadar önemli?	Biraz önemli	15	5,2
	Pek önemli değil	3	1
	Fikrim yok	8	2,8
Hanginiz diğerini daha çok seviyor?	Erkek	33	11,4
	Kadın	38	13,1
	Birlikte	203	70
Eşini memnun etmek için uzlaşır mısınız?	Hiçbirimiz	16	5,5
	Evet	253	87,2
Eşinizle ilişkiniz nasıldır?	Hayır	37	12,8
	İyi geçiniriz	111	40,3
	Ara sıra tartışırız	142	49
Aile içi sorun olduğunda kim halleder?	Sık sık kavga ederiz	20	6,9
	Her zaman kavgalıyız	11	3,8
	Erkek	60	20,7
	Kadın	21	7,2
	Bazen erkek bazen kadın	78	26,9
	Birlikte	131	45,2

Katılımcıların %36,6'sı evde erkeğin sözünün geçtiğini söylerken, %5,9'u ise evde kadının sözünün geçtiğini söylemiştir. Buradan ailelerde genellikle erkeklerin ailede söz sahibi oldukları sonucu çıkarılabilir. %37,2'si eşlerin birlikte karar verdiklerini belirtirken, ailelerin %16,2'sinde ailede aile büyüklerinin sözü geçmektedir. Tüm aile birlikte karar veririz diyenlerin oranı %4,1 olarak bulgulanmıştır. Salt eşler olmadan karar verilen bir ailede yaşadığını belirtenler %20,3 ailede erkek veya kadın veya ikisinin birlikte sözünün geçtiğini belirtenler %79,7'dir. Bu veriler ailede bir karar alırken eşlerin genellikle birbirlerine danıştığını göstermektedir.

Aileniz ne kadar önemli sorusuna ailesinin çok önemli olduğunu belirten kişiler katılımcıların %91'i olarak bulgulanmıştır. Bununla birlikte ailesinin pek önemli olmadığını savunan %1'lik bir kesim bulunmaktadır. Bu verilerden katılımcıların hemen hemen hepsinin ailesine değer verdiği görülmektedir.

Eşlerden hangisinin diğerini daha çok sevdiği sorusuna bakıldığında %11,4'ü erkeğin kadını daha çok sevdiğini söylerken, %13,1'i ise kadının erkeği daha çok sevdiğini söylemiştir. Katılımcıların %70'i eşlerin eşit düzeyde birbirlerini sevdiklerini

dile getirmektedirler. Birbirini hiç sevmeyen eşlerin yüzdesi ise %5,5 olarak bulunmuştur. Bu veriler eşlerin büyük kısmının birbiriyle karşılıklı sevgi içerisinde olduklarını düşündüklerini göstermektedir.

Katılımcıların %87,2'si eşini memnun etmek için uzlaşma yoluna gitmeyi tercih ederken, %12,8'i ise eşini memnun etmek için uzlaşmamayı tercih ettiğini söylemiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu eşleriyle uzlaşarak birbirlerini memnun etme yolunu denediklerini belirtmişlerdir.

Eşleriyle iyi geçinen bireyler %40,3 iken, katılımcıların %49'u eşleriyle ara sıra kavga ettiklerini belirtmiştir. Eşyle sık sık kavga eden bireyler %6,9 iken, eşiyile sürekli olarak kavga edenler %3,8 olarak bulgulanmıştır. Katılımcıların %10,7'si sık sık veya sürekli şekilde eşleriyle kavga etmektedir. Birbirleriyle iyi geçinen ve ara sıra kavga eden katılımcılar büyük çoğunluğu oluşturmasına karşın hayatlarını engelleyecek düzeyde kavga eden katılımcıların oranı çok düşük olarak bulgulanmıştır.

Aile içi anlaşmazlıklarda katılımcıların %20,7'si ortaya çıkan sorunu erkeğin hallettiğini söylerken, %7,2'si ise sorunu kadının çözdüğünü belirtmişlerdir. Bazen kendisi bazen de eşinin sorunları hallettiğini söyleyen bireyler %26,9 kişiyken, katılımcıların %45,2'si eşleriyle birlikte sorunu çözdüklerini dile getirmişlerdir. Ev içi sorunların çözülmesinde daha çok erkeğin sözü geçmekte buna karşın kadınların anlaşmazlık çözme oranları düşük, birlikte sorunlarını çözdüklerini belirtenlerin ise %45 gibi yüksek bir oran olarak bulgulanmıştır.

4.3. Aile Sorunlarına İlişkin Bulgular

4.3.1. Eşler Arası Sorunlar

Tablo 9: Ailede Eşler Arası Sorunlar

	Hiçbir zaman	Ara sıra	Çok sık
Aldatılma/evliliğe ihanet	266 %91,7	16 %5,5	8 %2,8
Fiziksel şiddet	245 %84,5	35 %12,1	10 %3,4
Sözel şiddet	211 %72,8	67 %23,1	12 %4,1
Geçimsizlik	114 %39,3	160 %55,2	16 %5,5
Ekonomik Yoksunluk	204 %70,3	75 %25,9	11 %3,8

Katılımcıların evlilikleri süresince şiddet türlerinden hangilerine maruz kaldıkları sorulmuş ve alınan cevaplara frekans analizi yapılarak tablo haline getirilmiştir.

Katılımcıların %91,7'si aldatılmadığını belirtirken, %5,5'i ara sıra aldatıldığını belirtmiştir. Bununla birlikte sık sık aldatılan %2,8 olarak belirlenmiştir. Bu analize göre katılımcıların %8,3'ü şu veya bu şekilde mutlaka aldatılmaktadır.

Katılımcıların %84,5'i kişi herhangi bir fiziksel şiddet görmediğini ifade ederken, %12,1'i ara sıra fiziksel şiddet gördüğünü, %3,4'ü ise sürekli olarak fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Buna göre katılımcıların %15,5'i en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalmaktadır.

Katılımcıların %72,8'i sözlü şiddete hiç maruz kalmazken, %23,1'i ara sıra sözlü şiddet gördüğünü, %4,1'i ise sürekli olarak eşinden sözlü şiddet gördüğünü beyan etmiştir. %27,2 şu veya bu şekilde eşinden sözlü şiddete maruz kalmaktadır. Katılımcıların %39,3'ü aile içinde hiç geçimsizlik yaşanmadığını belirtmiş, bununla birlikte %55,2 ise ailede ara sıra geçimsizlik olduğunu, %5,5 ise ailede şiddetli geçimsizlik olduğunu belirtmiştir. Buna göre ailelerin %60,7'si bir şekilde geçimsizlik yaşamaktadır.

Ekonomik yoksun bırakılma düzeyleri incelendiğinde katılımcıların %70,3'ünün ekonomik olarak yoksun bırakılmadığını belirtirken, %25,9'u ara sıra ekonomik yoksunluğa maruz bırakıldığını, %3,8 ise sürekli olarak ekonomik şiddet gördüğünü belirtmiştir. Katılımcıların %29,7'si en az bir kez ekonomik şiddete maruz kalmıştır.

4.3.2. Aile Üyelerinin Birbirlerine Karşı Eylemleri

Tablo 10: Aile Üyelerinin Birbirlerine Karşı Eylemleri

	Hiçbir zaman	Ara sıra	Çok sık
Tartışılır kavga edilir	103 %35,3	174 %60	13 %4,5
Aile üyeleri birbirlerini tenkit eder	96 %33,1	178 %61,4	16 %5,5
Hakaret edilir, tehdit edilir, küfredilir	236 %81,4	42 %14,5	12 %4,1
Alay alınır, küçük düşürülür	244, %84,1	35 %12,1	11 %3,8
Tokat atmak gibi fiziksel şiddet yaşanır	249 %85,9	32 %11	9 %3,1
Ekonomik olarak yoksun bırakılır	221 %76,2	59 %20,3	10 %3,4
Ayrılma veya boşanma düşünülür	243 %83,8	36 %12,4	11 %3,8
Eşler sadakatsizliğe, aldatılmaya maruz kalır	236 %81,4	36 %12,4	18 %6,2
Eşler birbirlerini kısıtlayıcı şekilde kıskanır	164 %56,6	96 %33,1	30 %10,3
Aile üyeleri ilgisizdir	226 %77,9	51 %17,6	13 %4,5
Aile içi iletişim kopuktur	213 %73,4	57 %19,7	20 %6,9
Aile içinde etkinlikler ayrı yapılır	198 %68,3	71 %24,5	21 %7,2
Eşler birbirinden ayrı yatar	213 %73,4	52 %17,9	25 %8,6
Gelirle ilgili tartışılır	171 %59	99 %34,1	20 %6,9
Dini/siyasi konularda tartışılır	213, %73,4	65 %22,4	12 %4,1
Akraba/arkadaş çevresiyle tartışılır	171 %59	87 %30	32 %11
Ev içi sorumluluklarla ilgili tartışılır	135 %46,6	134 %46,2	21 %7,2
Zararlı alışkanlıklar nedeniyle tartışılır	227 %78,3	40 %13,8	23 %7,9

Frekans analizi sonucunda elde edilen frekans tablosuna göre katılımcıların %60'ı aile içerisinde ara sıra tartışma ve kavganın yaşandığını dile getirmiştir. Yine %4,5'lik bir kesim aile içinde sürekli olarak kavganın yaşandığını belirtmiştir. Ailesinde hiç kavga veya tartışma yaşanmadığını dile getiren %35,3'lük bir kesim mevcuttur.

Katılımcıların %61,4'ü aile üyelerinin birbirlerini ara sıra tenkit ettiklerini dile getirirken, %33,1'i hiçbir zaman aile üyelerinin birbirlerini tenkit edici konuşmadığını

belirtmiştir. Bu verilerden aile üyelerinin çoğunlukla birbirlerini tenkit ettiği görülmektedir.

Yine katılımcıların %81,4'ü hakaret, küfür ve tehdit ortamında olmadığını dile getirirken, %14,5'i tehdit, hakaret ve küfür ortamının ara sıra yaşandığını, %4,1'i ise sürekli olarak aile ortamında tehdit, hakaret ve küfür bulunduğunu belirtmiştir. Tehdit, hakaret ve küfür ortamının olduğu ailelerin oranı son derece düşük olarak bulgulanmıştır.

Katılımcıların %84,1'i aile içinde diğer eşin asla alaya alınma, küçük düşürülmeye maruz kalmadığını belirtirken, %12,1'i eşlerin kendi aralarında ara sıra birbirlerini küçük düşürücü konuştuklarını, %3,8'i ise çok sık surette eşlerin sürekli birbirlerini aşağıladıklarını belirtmişlerdir. Birbirlerini alaya alan veya küçük düşüren eşlerin katılımcılar arasında düşük bir orana sahip olduğu görülmektedir.

Kişilerin %85,9'u aile ortamında asla fiziksel şiddet yaşamazken, ara sıra fiziksel şiddet yaşanan %11 ve çok sık şekilde tokat atma gibi fiziksel şiddetin yaşandığı ailelerin oranı ise %3,1 olarak bulgulanmıştır.

Eşlerden birinin diğerini ekonomik olarak yoksun bırakması şeklindeki ekonomik şiddete yönelik soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde ise bireylerin %76,2'si aile ortamında asla ekonomik şiddetin yaşanmadığını belirtmekte iken, %20,3'ü ara sıra ekonomik şiddetin olduğunu ve %3,4'ü ise sürekli şekilde aile içinde ekonomik yoksun bırakılma durumunun var olduğunu belirtmiştir.

Aile içinde asla boşanmanın veya ayrılmanın düşünülmediği kişiler %83,8 iken, ara sıra boşanmanın düşünüldüğü ailelerin %12,4 olduğu, ayrılma veya boşanmanın sık sık gündeme geldiği veya düşünüldüğü ailelerin ise %3,8 olarak bulgulanmıştır.

Ailelerin %81,4'ü asla aldatılma durumuyla karşılaşmadığını belirtirken, %12,4'ü ise ara sıra aldatıldığını, %6,2'si ise sık sık aldatılmaya maruz kaldığını dile getirmiştir. Buna göre her 5 kişiden biri şu veya bu şekilde aldatılma durumuyla karşı karşıyadır. Ailelerin %56,6'sında eşler olarak birbirlerini asla kısıtlayıcı şekilde kıskandıklarını belirtirken, %33,1'i eşler olarak ara sıra birbirlerini kısıtlayıcı şekilde kıskandıklarını, %10,3'ü ise eşlerin sürekli olarak birbirlerini kısıtlayıcı şekilde kıskandıklarını dile getirmiştir.

Katılımcıların %77,9'u aile üyelerinin asla birbirleriyle ilgisiz olmadığını belirtirken, %17,6'sı aile üyelerinin bazen birbirlerine ilgisiz davrandığını %4,5'i aile

üyelerinin sürekli olarak birbirlerine ilgisiz davrandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların %73,4'ü aile içi iletişimin asla kopuk olmadığını belirtirken, %19,7'si aile içi iletişimin ara sıra kopuk olduğunu, %6,9'u ise aile içi iletişimin sık sık kopuk olduğunu dile getirmiştir.

Aile içinde etkinliklerin asla ayrı yapılmadığını belirten kişilerin oranı %68,3 iken, %24,5'i aile içinde bazen etkinliklerin ayrı ayrı yapıldığını belirtmiş, %7,2'si ise aile içinde sık sık etkinliklerin ayrı ayrı yapıldığını belirtmişlerdir. Katılımcıların büyük kısmı etkinliklerini aile üyeleriyle birlikte gerçekleştirmekteyken çok az bir kısmı etkinliklerini ayrı olarak gerçekleştirmektedir.

Katılımcıların %73,4'ü eşlerin asla birbirinden ayrı yatmadığını dile getirirken, %17,9'u eşleri ile bazen birbirlerinden ayrı yattıklarını, %8,6'sı ise eşler olarak sık sık birbirlerinden ayrı yattıklarını belirtmişlerdir.

Gelirle ilgili tartışmaların asla yaşanmadığı aile yüzdesi %59 iken, bazen gelirle ilgili tartışmaların yaşandığı aile yüzdesi %34,1'i, sık sık ailede gelirle ilgili tartışmaların yaşandığı aile yüzdesi ise %6,9 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların %73,4'ü aile içinde asla dini/siyasi tartışmaların yaşanmadığını, %22,4'ü aile içinde bazen dini/siyasi tartışmaların yaşandığını, %4,1'i aile içinde sürekli olarak dini veya siyasi tartışmaların olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %59'u akraba veya arkadaş çevresiyle asla tartışılmadığını, %30'u akraba veya arkadaş çevresiyle bazen tartışıldığını, %11'i sürekli olarak akraba veya arkadaş çevresiyle ilgili tartışma yaşandığını dile getirmiştir. Katılımcıların %46,6'sı ev içinde asla sorumluluklarla ilgili tartışma yaşanmadığını dile getirirken, %46,2'si aile içinde bazen sorumluluklarla ilgili tartışma yaşandığını, %7,2'si ise sık sık aile içinde sorumluluklarla ilgili tartışma yaşandığını belirtmiştir.

Katılımcıların %78,3'ü sigara, alkol gibi zararlı alışkanlıklar nedeniyle evde asla tartışma yaşanmadığını belirtirken, %13,8'i evde ara sıra bu tür tartışmaların olduğunu, %7,9'u ise evde sürekli zararlı alışkanlıklar nedeniyle tartışmaların yaşandığını dile getirmiştir.

4.4. Aile Aidiyetine İlişkin Bulgular

4.4.1. Aile Aidiyetine İlişkin Betimleyici Bulgular

Aile aidiyeti ölçeği için frekans tablosu geliştirilmiş ve aşağıda gösterilmiştir.

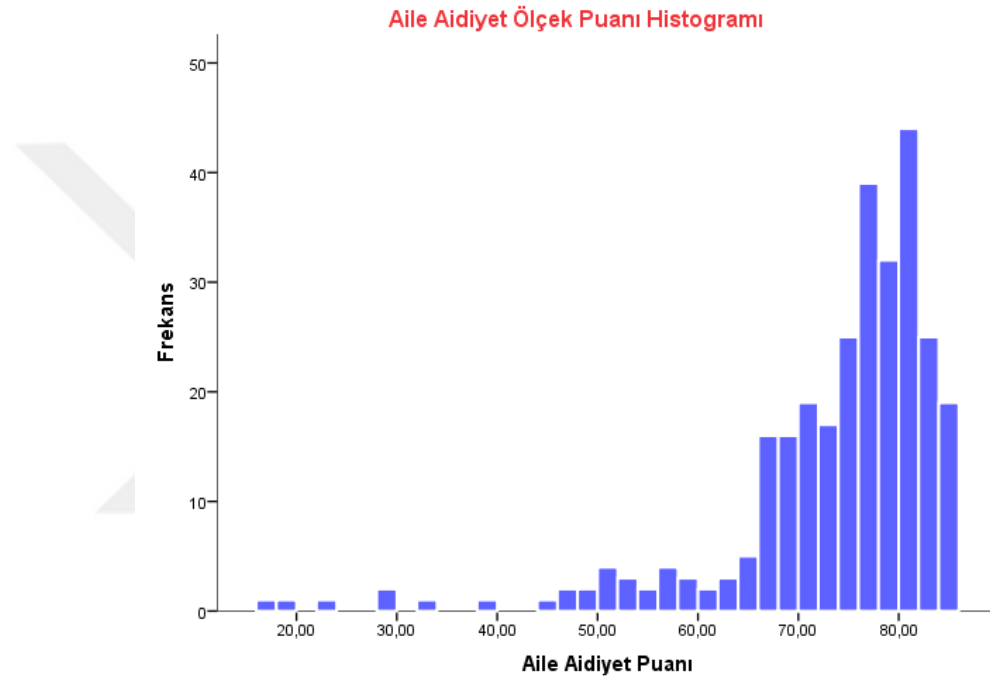
Tablo 11: Aile Aidiyeti Ölçeğinin Frekans, Aritmetik Ortalama ve Yüzde Tablosu

	Tamamen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Ortalama
Aileme güçlü şekilde bağlılık hissediyorum	2, %0,7	7, %2,4	11, %3,8	65, %22,4	205, %70,7	4,6±0,74
Ailemde hayır deme hakkımız hep korunur	7, %2,4	7, %2,4	32, %11	155, %53,4	89, %30,7	4,08±0,85
Ailemin önemli bir parçasıyım	3, %1	3, %1	18, %6,2	88, %30,3	178, %61,4	4,5±0,75
Ailemin beni desteklediğini hissediyorum	4, %1,4	6, %2,1	16, %5,5	92, %31,7	172, %59,3	4,45±0,8
Ailemdeki birçok kişi benim için bazı zevklerinden vazgeçmez	43, %13,8	110, %37,9	99, %34,1	27, %9,3	11, %3,8	3,5±0,98
Ailemde kendimi değerli hissediyorum	6, %2,1	5, %1,7	17, %5,9	101, %34,8	161, %55,5	4,4±0,84
Ailemin bana güvendiğini hiç hissetmedim	129, %44,5	130, %44,8	20, %6,9	7, %2,4	4, %1,4	4,28±0,8
Ailemin bana saygı gösterdiğini hep görmüşümdür	4, %1,4	8, %2,8	16, %5,5	102, %35,2	160, %55,2	4,4±0,83
Ailemde kararları birlikte almayız	88, %30,3	142, %49	37, %12,8	14, %4,8	9, %3,1	3,98±0,95
İhtiyacım olduğunda ailem hemen destek olur	3, %1	7, %2,4	10, %3,4	88, %30,3	182, %62,8	4,5±0,77
Ailemle birlikte zaman geçirebiliyoruz	4, %1,4	10, %3,4	25, %8,6	119, %41	132, %45,5	4,26±0,86
Kendimi evimde ve ailemle mutlu hissetmiyorum	167, %57,6	95, %32,8	16, %5,5	5, %1,7	7, %2,4	4,4±0,86
Sevgi ve hoşgörü ailemin önemli bir parçasıdır	3, %1	8, %2,8	17, %5,9	94, %32,4	168, %57,9	4,43±0,8
Ailem bana özen gösterir	4, %1,4	5, %1,7	20, %6,9	90, %31	171, %59	4,4±0,81
Ben de aileme özen gösteririm	4, %1,4	2, %0,7	16, %5,5	107, %36,9	161, %55,5	4,4±0,75
Ailemde eleştiri hakkımız özenle korunur	8, %2,8	12, %4,1	28, %9,7	127, %43,8	115, %39,7	4,13±0,94
Bir daha dünyaya gelsem aynı ailede doğmak isterdim	11, %3,8	11, %3,8	34, %11,7	48, %16,6	183, %63,1	4,3±1,09

Güvenilirlik analiziyle ölçek maddelerin geçerliliği kontrol edilmiş olup Cronbach alfa değeri 0,954 olarak belirlenmiştir. Güvenilirlik değeri 1'e oldukça yakın olduğundan ölçekte yer alan maddelerin iç tutarlılığının oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Frekans analizi sonrasında ölçekte 5, 7, 9 ve 12 numaralı maddelere ters kodlama yapılmış ve her satır için satır toplam puanı elde edilerek aile aidiyet ölçeği toplam puanları oluşturulmuştur.

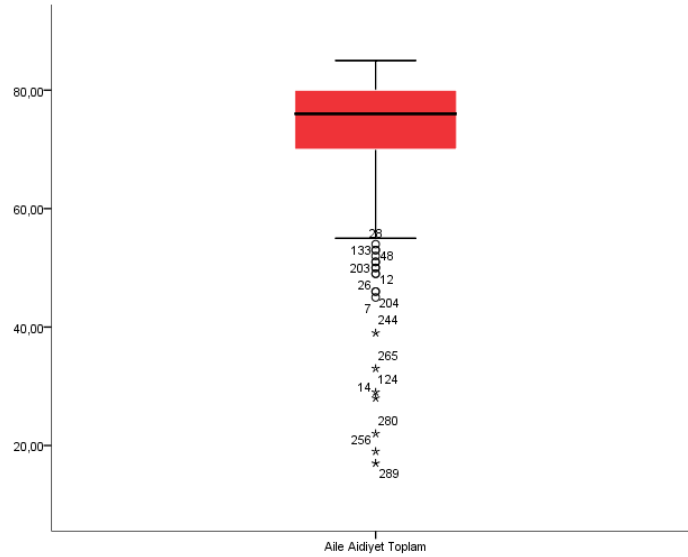
Aile aidiyet ölçeği için yapılan tanımlayıcı testte ortalama katılımcıların aile aidiyeti ölçek puanı ortalaması $73,16 \pm 11$ olarak belirlenmiştir. Ayrıca ölçek puanı medyan değeri 76 olarak bulunmuştur. Ölçek puanı olarak minimum 17 aidiyet puanına rastlanırken, maksimum 85 aidiyet puanı görülmüştür. Analizde dağılımın çarpıklık değeri -2,330 olarak bulunmuş, basıklık katsayısı da 7,108 olarak bulunmuştur. Yapılan Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonucunda test istatistiği değeri 0,165 olarak bulunurken p değeri 0 bulunmuştur. Bu nedenle bireylerin aile aidiyet ölçeği puanlarının normal dağılımı izlemediği görülmüştür.

Şekil 4: Aile Aidiyet Puanı Dağılımını Gösteren Histogram Grafiği

Aile aidiyet puanları için oluşturulan yukarıdaki histogram incelendiğinde dağılımın belirgin şekilde sola çarpık olduğu görülmektedir. Ayrıca ölçek medyan değeri (76) ortalama değerden (73,16) daha büyüktür. Bu nedenle katılımcıların aile aidiyet ölçeği puanları baskın şekilde hep yüksek değerler etrafında toplanmış, ancak oldukça düşük memnuniyeti olan değerler de dağılımın sol kuyruğunun uzun kalmasına neden olmuştur. Basıklık değeriyle birlikte incelendiğinde ise basıklık katsayısının oldukça yüksek olması, dağılımın normallikten üniform dağılıma giderek yaklaştığını göstermiştir.

Şekil 5: Aile Aidiyet Puanı Dağılımını Gösteren Kutu Bıyık Grafiği

Ayrıca dağılım için aykırı değerlerin tespit edilmesi amacıyla kutu- bıyık grafiği oluşturulmuş ve yukarıdaki şekilde gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü gibi yıldızla gösterilen noktalar veriyi normallikten uzaklaştıran noktalardır. Bu noktaların varlığı yani aykırı değerlerin varlığı nedeniyle dağılım normallikten uzaklaşmıştır.

4.4.2. Aile Aidiyetine İlişkin Hipotez Testleri

Tablo 12: Aile Aidiyet Puanının Evlenme Şekline Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Evlenme Şekli	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
Anlaşarak	76,62±6	0,00*	Kaçarak- Anlaşarak
Görücü Usulü	71,58±11,7		
Kaçarak	62,84±20		Görücü- Anlaşarak
İnternet Üzerinden	67±11,95		

Alt grup dağılımlarının normal dağılıma uygun olmaması nedeniyle Kruskal Wallis testi gerçekleştirilmiş, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. ($p < 0.05$) Anlamlı farklılığın olduğu gruplar kaçarak evlenenlerle anlaşarak evlenenler arasında, görücü usulü evlenenlerle anlaşarak evlenenler arasındadır. Analiz sonucuna göre anlaşarak evlenen bireylerin aile aidiyet puanı ortalaması anlamlı şekilde kaçarak evlenen bireylerin ortalamasından yüksek bulunmuştur. Ayrıca anlaşarak evlenen kişilerin aile aidiyet puanı ortalaması görücü usulü evlenen bireylerin aile aidiyeti ortalamasından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlardan hareketle anlaşarak evlenen bireyler hem kaçarak evlenen hem de görücü usulü evlenen bireylere

göre daha yüksek bir aile aidiyetine sahiptir. Böylelikle kişilerin anlaşarak evlenmesi daha güçlü bir aile aidiyetine sahip olmalarını sağlayacaktır. Görücü usulü ve kaçarak evlenenlerde ise anlaşarak evlenenlere nispeten daha zayıf bir aile aidiyetinden bahsedilebilir. Sonuç olarak “*Evlenme şekline göre aile aidiyeti farklılaşmaktadır*” (H1) hipotezi doğrulanmaktadır.

Tablo 13: Aile Aidiyet Puanının Eşle Akrabalık Durumuna Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Akrabalık Durumu	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
Akraba değiliz	73,24±10,81	0,361	-
Yakın akrabamız	73,75±11,5		
Uzaktan akrabamız	71,44±11,5		

Alt grupların normallik varsayımı karşılanmadığından Kruskal Wallis testi yapılmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. ($p>0.05$) Bu nedenle eşlerin akrabalık durumuyla aile aidiyeti arasında anlamlı bir ilişki saptanmamış, “*Eşle akrabalık durumuna göre aile aidiyeti farklılaşmaktadır.*” (H2) hipotezi doğrulanmamıştır.

Katılımcıların evlilik yılı değişkeni ile aile aidiyeti puanı değişkenleri arasında anlamlı ilişkinin varlığı irdelenmiş ve sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 14: Aile Aidiyet Puanının Evlenme Yılına/süresine Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Evlilik Yılı	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
0-5	73,6±11,3	0,840	-
6-10	72,47±12,43		
11-20	72,72±11,39		
21 yıl ve üzeri	73,71±8,57		

Alt grupların normallik varsayımı karşılanmadığından dolayı Kruskal Wallis testi yapılmış istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. ($p>0.05$) Bu nedenle katılımcıların evlilik yıllarına göre aile aidiyeti puanları arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Katılımcıların kaç yıllık evli oldukları aile aidiyet puanlarına etki etmemektedir yani “*Evlilik yılı arttıkça aile aidiyeti artar.*”(H3) hipotezi doğrulanmamaktadır.

Tablo 15: Aile Aidiyet Puanının Çocuk Sayısına Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Çocuk Sayısı	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
0	72,37±15	0,303	-
1-3	72,98±12,18		
4 ve üzeri	73,6±7,84		

Alt grupların normallik varsayımı karşılanmadığından ötürü Kruskal Wallis testi yapılmış, çocuk sayısına göre aile aidiyetinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. ($p>0.05$) Buna göre ailedeki çocuk sayısı anlamlı şekilde aile aidiyeti ortalamasını etkilememektedir yani “Çocuk sayısı arttıkça aile aidiyeti artar.” (H4) hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo 16: Aile Aidiyet Puanının Aldatma/Aldatılma Sıklığına Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Aldatılma	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
Hiçbir zaman	75,05±7,86	0,00*	Sık sık- Hiçbir zaman
Ara sıra	59,81±12,8		Ara sıra-Hiçbir zaman
Sık sık	36,75±17		

Alt grupların normallik varsayımı karşılanmadığından Kruskal Wallis karşılaştırma testi yapılmış istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. ($p<0.05$) Buna göre sık sık aldatılma durumu gerçekleşen ailelerin aile aidiyet puanları anlamlı şekilde asla aldatılma durumu olmayan ailelere göre oldukça düşük bulunmuştur. Benzer şekilde sık sık aldatılma durumu olan kişilerin aile aidiyet puanı, bazen aldatılma durumu olan kişilere göre anlamlı şekilde düşüktür. Bu sonuçlardan hareketle aldatılma durumunun kişinin aile aidiyeti duygusunu olumsuz yönde anlamlı şekilde etkilediği görülmüştür. Bu sonuçlar altında “Aldatma/aldatılma arttıkça aile aidiyeti düşer.” (H5) hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 17: Aile Aidiyet Puanının Fiziksel Şiddete Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Fiziksel şiddet	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
Hiçbir zaman	76,17±6	0,00*	Sık sık- Hiçbir zaman
Ara sıra	62,45±11,58		Ara sıra- Hiçbir zaman
Sık sık	36,7±15,56		

Fiziksel şiddet durumuna göre aile aidiyetinde anlamlı bir fark tespit edilmiştir. ($p<0.05$) Buna göre katılımcılardan sık sık fiziksel şiddete maruz kalan bireyler hiçbir zaman fiziksel şiddete maruz kalmayan bireylere göre anlamlı şekilde daha düşük aile aidiyeti hissetmektedir. Benzer şekilde ara sıra şiddet gören bireyler anlamlı şekilde

hiçbir zaman şiddet görmeyen bireylere göre daha düşük aile aidiyeti hissetmektedir. Bu durumda “*Fiziksel şiddet arttıkça aile aidiyeti düşer.*” (H6) hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 18: Aile Aidiyet Puanının Psikolojik Şiddete Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Psikolojik şiddet	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
Hiçbir zaman	76,83±5,46	0,00*	Sık sık- Ara sıra
Ara sıra	67,63±10,91		Sık sık- Hiçbir zaman
Sık sık	39,41±15,44		Ara sıra- Hiçbir zaman

Psikolojik Şiddete ile aile aidiyet düzeyi arasında yapılan Kruskal Wallis testine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. ($p<0.05$) Buna göre sık sık sözel şiddete maruz kalan bireylerin aile aidiyetleri, ara sıra sözel şiddete maruz kalanlardan ve hiçbir zaman şiddete maruz kalmayanlardan anlamlı şekilde daha düşüktür. Bunun yanında ara sıra sözel şiddete maruz kalan bireylerin aile aidiyeti de hiçbir zaman sözel şiddete maruz kalmayanlara göre anlamlı şekilde daha düşüktür ki bu durumda “*Psikolojik şiddet arttıkça aile aidiyeti düşer.*” (H7) hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 19: Aile Aidiyet Puanının Aile İçi Geçimsizliğe Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Geçimsizlik	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
Hiçbir zaman	76,16±6,9	0,00*	Sık sık- Ara sıra
Ara sıra	73,39±8,9		Sık sık- Hiçbir zaman
Sık sık	49,37±21,4		Ara sıra – Hiçbir Zaman

Aile içi geçimsizliğine göre aile aidiyetinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. ($p<0.05$) Bu nedenle sık sık geçimsizliğin yaşandığı aile bireylerinin aile aidiyeti ortalaması, ara sıra geçimsizlik yaşanan veya hiçbir zaman geçimsizlik yaşanmayan bireylerin aile aidiyeti ortalamasından anlamlı şekilde daha düşük çıkmıştır. Bununla birlikte ara sıra geçimsizliğin yaşandığı aile bireylerinin aile aidiyeti puanları anlamlı şekilde hiçbir zaman geçimsizlik yaşamayan kişilere nazaran anlamlı şekilde daha düşüktür yani “*Geçimsizlik artarsa aile aidiyeti düşer.*” (H8) hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 20: Aile Aidiyet Puanının Ekonomik Yoksun Bırakılma Durumuna Göre Kruskal Wallis Test Sonuçları

Ekonomik Yoksunluk	Ortalama±SS	P	Anlamlı Fark
Hiçbir zaman	76,77±6,44	0,00*	Sık sık- Hiçbir zaman
Ara sıra	67,57±10,4		Ara sıra- Hiçbir zaman
Sık sık	44,27±21,7		

Ekonomik yoksun bırakılma sıklığına göre aile aidiyetinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. ($p < 0.05$) Buna göre sık sık ekonomik yoksun bırakılma yaşayan bireylerin aile aidiyeti puanı ortalaması hiçbir zaman ekonomik yoksun bırakılma yaşamayan bireylere nazaran anlamlı şekilde daha düşüktür. Aynı şekilde ara sıra ekonomik yoksun bırakılma yaşayan bireylerin aile aidiyeti ortalaması hiçbir zaman ekonomik yoksun bırakılma yaşamayan bireylere nazaran anlamlı şekilde daha düşük çıkmıştır. Buna göre “*Ekonomik yoksun bırakılma arttıkça aile aidiyeti düşer.*” (H9) hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 21: Aile İçi Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı ve Aile Aidiyeti Korelasyon Tablosu

	Aldatılma	Fiziksel	Sözel	Gecimsizlik	EkonomikYoksunluk	Tartışma	Tenkit	Hakaret	AlayAile	FizikselAile	EkonomikAile
Aldatılma	1,000	,683**	,610**	,315**	,319**	,333**	,308**	,535**	,482**	,576**	,410**
Fiziksel	,683**	1,000	,639**	,396**	,474**	,398**	,326**	,648**	,540**	,741**	,556**
Sözel	,610**	,639**	1,000**	,279**	,490**	,343**	,386**	,648**	,642**	,646**	,603**
Gecimsizlik	,315**	,396**	,279**	1,000	,264**	,558**	,438**	,266**	,173**	,331**	,289**
EkonomikYoksunluk	,319**	,474**	,490**	,264**	1,000	,216**	,351**	,525**	,548**	,441**	,724**
Tartışma	,333**	,398**	,343**	,558**	,216**	1,000	,508**	,324**	,276**	,390**	,319**
Tenkit	,308**	,326**	,386**	,438**	,351**	,508**	1,000	,328**	,373**	,311**	,410**
Hakaret	,535**	,648**	,648**	,266**	,525**	,324**	,328**	1,000	,684**	,613**	,579**
AlayAile	,482**	,540**	,642**	,173**	,548**	,276**	,373**	,684**	1,000	,529**	,727**
FizikselAile	,576**	,741**	,646**	,331**	,441**	,390**	,311**	,613**	,529**	1,000	,526**
EkonomikAile	,410**	,556**	,603**	,289**	,724**	,319**	,410**	,579**	,727**	,526**	1,000
AyrılmaAile	,548**	,641**	,712**	,298**	,466**	,313**	,389**	,612**	,649**	,575**	,616**
KıskanmaAile	,304**	,383**	,378**	,226**	,414**	,238**	,318**	,383**	,421**	,431**	,395**
İlgisizlikAile	,511**	,596**	,662**	,295**	,579**	,322**	,387**	,675**	,698**	,619**	,641**
İletişimAile	,421**	,519**	,599**	,291**	,522**	,332**	,411**	,625**	,644**	,557**	,636**
EtkinlikAile	,353**	,440**	,458**	,213**	,502**	,277**	,429**	,575**	,579**	,421**	,586**
AyrıYatma	,388**	,492**	,487**	,355**	,483**	,308**	,341**	,546**	,555**	,493**	,607**
Ekonomi TartışmaAile	,286**	,387**	,404**	,271**	,542**	,316**	,347**	,414**	,461**	,483**	,489**
Dini Tartışma	,261**	,275**	,277**	,187**	,325**	,266**	,306**	,212**	,312**	,335**	,305**
AkrabaCevresi Tartışma	,376**	,500**	,465**	,369**	,505**	,429**	,500**	,515**	,529**	,456**	,554**
Evİci Sorumluluk Tartışma	,303**	,429**	,357**	,301**	,432**	,330**	,432**	,430**	,441**	,427**	,452**
Zararlı Alışkanlık Tartışma	,257**	,354**	,417**	,160**	,397**	,191**	,330**	,381**	,358**	,347**	,440**
Aile Aidiyeti	-,391**	-,495**	-,501**	-,259**	-,514**	-,337**	-,367**	-,539**	-,521**	-,526**	-,558**

**0,01 düzeyinde anlamlılık

	AyrılmamaAile	KıskanmaAile	İlgisizlikAile	İletişimAile	EtkinlikAile	AyrıYatma	Ekonomi TartışmaAile	Dini Tartışma	AkrabaCevresi Tartışma	Evİci Sorumluluk Tartışma	ZararlıAlışkanlık Tartışma	Aile Aidiyeti
Aldatılma	,548**	,304**	,511**	,421**	,353**	,388**	,286**	,261**	,376**	,303**	,257**	-,391**
Fiziksel	,641**	,383**	,596**	,519**	,440**	,492**	,387**	,275**	,500**	,429**	,354**	-,495**
Sözel	,712**	,378**	,662**	,599**	,458**	,487**	,404**	,277**	,465**	,357**	,417**	-,501**
Gecimsizlik	,298**	,226**	,295**	,291**	,213**	,355**	,271**	,187**	,369**	,301**	,160**	-,259**
EkonomikYoksunluk	,466**	,414**	,579**	,522**	,502**	,483**	,542**	,325**	,505**	,432**	,397**	-,514**
Tartışma	,313**	,238**	,322**	,332**	,277**	,308**	,316**	,266**	,429**	,330**	,191**	-,337**
Tenkit	,389**	,318**	,387**	,411**	,429**	,341**	,347**	,306**	,500**	,432**	,330**	-,367**
Hakaret	,612**	,383**	,675**	,625**	,575**	,546**	,414**	,212**	,515**	,430**	,381**	-,539**
AlayAile	,649**	,421**	,698**	,644**	,579**	,555**	,461**	,312**	,529**	,441**	,358**	-,521**
FizikselAile	,575**	,431**	,619**	,557**	,421**	,493**	,483**	,335**	,456**	,427**	,347**	-,526**
EkonomikAile	,616**	,395**	,641**	,636**	,586**	,607**	,489**	,305**	,554**	,452**	,440**	-,558**
AyrılmamaAile	1,000	,418**	,665**	,588**	,506**	,502**	,436**	,204**	,526**	,403**	,434**	-,467**
KıskanmaAile	,418**	1,000	,390**	,386**	,404**	,348**	,348**	,281**	,459**	,332**	,348**	-,386**
İlgisizlikAile	,665**	,390**	1,000	,733**	,578**	,531**	,482**	,283**	,533**	,448**	,388**	-,554**
İletişimAile	,588**	,386**	,733**	1,000	,660**	,587**	,439**	,203**	,513**	,474**	,410**	-,522**
EtkinlikAile	,506**	,404**	,578**	,660**	1,000	,561**	,459**	,352**	,461**	,486**	,386**	-,453**
AyrıYatma	,502**	,348**	,531**	,587**	,561**	1,000	,435**	,215**	,413**	,371**	,367**	-,442**
Ekonomi TartışmaAile	,436**	,348**	,482**	,439**	,459**	,435**	1,000	,317**	,501**	,438**	,274**	-,414**
Dini Tartışma	,204**	,281**	,283**	,203**	,352**	,215**	,317**	1,000	,330**	,314**	,278**	-,249**
AkrabaCevresi Tartışma	,526**	,459**	,533**	,513**	,461**	,413**	,501**	,330**	1,000	,624**	,395**	-,405**
Evİci Sorumluluk Tartışma	,403**	,332**	,448**	,474**	,486**	,371**	,438**	,314**	,624**	1,000	,374**	-,337**
ZararlıAlışkanlık Tartışma	,434**	,348**	,388**	,410**	,386**	,367**	,274**	,278**	,395**	,374**	1,000	-,323**
Aile Aidiyeti	-,467**	-,386**	-,554**	-,522**	-,453**	-,442**	-,414**	-,249**	-,405**	-,337**	-,323**	1,000

**0,01 düzeyinde anlamlılık

Anketimizde bulunan 16. sorunun alt maddelerinden elde edilen aile içi sorunlarla karşılaşma puanı verileriyle aile aidiyeti puanı verileri korelasyon analizine tabi tutularak aralarındaki ilişki kontrol edilmiştir.

Yapılan korelasyon analizi sonucunda r değeri-0,555 bulunurken, p değeri ise 0 bulunmuştur. P değeri 0,05'ten küçük olduğundan iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmektedir. Yani aile aidiyeti ile aile içi sorunlarla karşılaşma puanı verileri birlikte artmakta veya azalmaktadır. Korelasyon katsayı -0,55 değerinin negatif olması, aile içi sorunlarla karşılaşma puanı arttıkça, aile aidiyetinin anlamlı şekilde düştüğünü göstermiştir. Korelasyon katsayısı ayrıca aralarındaki ilişkinin orta düzeyde ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu verilerden aile içi sorunların artması aile aidiyetini düşürmekteyken aile aidiyetinin yüksek olduğu durumlardaysa aile içi sorunların az olduğu görülmektedir. Bu durumdaysa “Aile içi sorunlarla karşılaşma sıklığı arttıkça aile aidiyeti düşer.” (H10) hipotezinin doğrulandığı görülmüştür.

Tablo 22: Aile Aidiyet Puanının Cinsiyete Göre Mann Whitney u Testi Sonuçları

Cinsiyet	Ortalama±SS	P
Kadın	70,91±12,7	0,00*
Erkek	76,47±6,84	

Alt grupların normallik testi sonucunda verilerin normal dağılıma uygunluk varsayımını karşılamadığı görüldüğünden Mann Whitney U testi yapılmıştır. Test sonucunda cinsiyetle aile aidiyeti arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. ($p<0.05$) Buna göre erkeklerin aile aidiyeti ortalamasının anlamlı şekilde kadınlardan daha yüksek olduğu görülmüştür ki “*Kadınların aile aidiyeti daha düşüktür*” (H11) hipotezi doğrulanmıştır.

Tablo 23: Aile Aidiyet Puanının Medya Takip Durumuna Göre Regresyon Testi Sonuçları

Model	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
1 Regresyon	625,753	5	125,151	1,025	0,403
Hata	34684,95	284	122,130		
Toplam	35310,7	289			

Sosyal medya kullanımıyla aile aidiyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmış ve regresyon analizi sonuç tablosuna göre medya takip durumu ile aile aidiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. ($p>0,05$)

Tablo 24: Aile Aidiyet Puanının Medya Takip Durumuna Göre Regresyon Testi Katsayılar Tablosu

Model	Katsayılar				
	Standartlaşmamış Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	p
	B	Std.Hata	Beta		
1 Sabit Terim	69,313	2,747		25,235	0,000
Ne kadar süre televizyon izlemektesiniz?	0,639	0,675	0,056	0,946	0,345
İnternette ne kadar zaman harcamaktasınız?	-0,249	0,906	-0,024	-0,274	0,784
Sosyal medyada ne kadar zaman harcamaktasınız?	-0,809	0,888	-0,074	-0,911	0,363
Cep telefonu ile ne kadar zaman harcamaktasınız?	0,503	0,977	0,045	0,515	0,607
Çevrimiçi ve çevrimdışı oyunlarla ne kadar zaman geçirmektesiniz?	2,228	1,228	0,114	1,814	0,071

Katsayılar tablosunda sabit terimin anlamlı olduğu ancak diğer terimlerin anlamlı olmadığı saptanmıştır. Tabloda görüldüğü üzere medya ürünlerini takip süreleriyle aile aidiyeti arasında kurulan denklemlerin anlamlı olmadığı dolayısıyla aile aidiyeti ile medya ürünleri takip süreleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda (H12) “Medya Ürünlerini daha fazla takip edenlerin aile aidiyeti daha düşüktür” bu hipotez doğrulanmamıştır.

4.4.3. Aile İçi Sorunlar ve Aile Aidiyeti İlişkisi

Tablo 25: Aile Aidiyeti ve Aile İçi Sorunlar Arası Regresyon Analizi Model Özeti

Model	R	Rkare	Düzeltilmiş R kare	Tahmin Standart Hatası
1	,861 ^a	,742	,720	5,85289

Tablo 26: Aile Aidiyeti ve Aile İçi Sorunlar Arası Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	P
1 Regresyon	26198,522	23	1139,066	33,251	0,00
Hata	9112,182	266	34,256		
Toplam	35310,703	289			

Burada p değeri 0 bu nedenle kurulan regresyon denklemi anlamlıdır. (p<0.05) Bu sebeple katsayılar tablosuna bakarız.

Tablo 27: Aile Aidiyeti ve Aile İçi Sorunlar Arası Regresyon Analizi Katsayılar Tablosu

Model		Standardize Olmayan Katsayılar		Standadize Katsayılar	t	p
		B	Std. Hata			
1	(Sabit Terim)	103,222	1,549		66,657	,000
	aldatılma/evliliğe ihanet	-1,608	1,534	-,057	-1,049	,295
	fiziksel şiddet dayak	-2,757	1,753	-,118	-1,573	,117
	sözel şiddet/dayak	,142	1,241	,007	,114	,909
	geçimsizlik tartışma	,156	,803	,008	,194	,846
	ekonomik_yoksunluk	-1,029	1,064	-,051	-,967	,334
	tartışılır, kavga edilir.	-1,216	,871	-,061	-1,396	,164
	Aile üyeleri birbirini genelde tenkit eder?	-,696	,762	-,037	-,914	,361
	hakaret edilir,tehdit edilir,küfredilir.	-,977	1,337	-,045	-,731	,466
	alaya alınır,küçük düşürülür.	-2,072	1,600	-,091	-1,295	,196
	tokat atmak,yumruklamak,tekmelemek	-5,212	1,545	-,214	-3,373	,001
	vs. gibi fiziksel şiddet yaşanır.					
	ekonomik olarak yoksun bırakılır.	-4,059	1,447	-,190	-2,806	,005
	ayrılma veya boşanma düşünülür.	-1,811	1,447	-,080	-1,252	,212
	eşler sadakatsizliğe,aldatılmaya maruz kalır.	,302	,279	,050	1,084	,279
	eşler birbirini 'kısıtlayacak ölçüde' kıskanır.	-,806	,636	-,049	-1,268	,206
	aile üyeleri birbirine karşı ilgisiz ve duyarsızdır.	-2,272	1,301	-,110	-1,747	,082
	Aile içi iletişim genelde kopuktur.	,517	1,182	,028	,438	,662

Aile içinde etkinlikler ayrı yapılır.	-,853	,988	-,048	-,864	,389
Eşler birbirinden ayrı yatar.	-,325	,834	-,019	-,389	,698
Gelir(ekonomik durum)ile ilgili tartışılır.	-,816	,816	-,046	-1,000	,318
Dini/siyasi konularda tartışılır.	,349	,770	,017	,453	,651
Akraba/arkadaş çevresiyle ilgili tartışılır.	,835	,846	,052	,987	,325
Ev içi sorumluluklarla ilgili tartışılır.	,118	,794	,007	,148	,882
Zararlı alışkanlıklar(alkol,sigara,kumar)nedeniyle tartışılır.	,194	,684	,011	,284	,777

Katsayılar tablosunda sadece fiziksel ve ekonomik şiddetin katsayılarının anlamlılıkları 0,05'ten küçük olduğundan ve diğer bütün terimlerin katsayıları anlamlı olmadığından yeniden regresyon analizi yapılarak sadece bu iki terimle (eşlerin birbirlerine karşı fiziksel şiddeti ve ekonomik yoksunluk yaşatma) yapılmıştır.

Aile Aidiyeti ve Şiddet Türleri İlişkisi

Tablo 28: Aile Aidiyeti ve Şiddet Türleri Arası Regresyon Analizi Model Özeti

Model	R	Rkare	Düzeltilmiş R kare	Tahmin Standart Hatası
1	,777 ^a	,604	,601	6,98231

Tablo 29: Aile Aidiyeti ve Şiddet Türleri Arası Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Regresyon	21318,688	2	10659,344	218,641	,000 ^b
Hata Terimi	13992,015	287	48,753		

Burada ikinci regresyon analizi sonucunda p değeri yine 0 olarak bulunmuştur; yani kurulan regresyon modeli anlamlıdır. (p<0.05)

Tablo 30: Aile Aidiyeti ve Şiddet Türleri Arası Regresyon Analizi Katsayılar Tablosu

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standardize Katsayılar	t	p
	B	Std. Hata	Beta		
Sabit terim	97,368	1,239		78,588	,000
1 Fiziksel şiddet dayak	-13,378	1,015	-,572	-13,184	,000
ekonomik yoksunluk	-6,215	,876	-,308	-7,092	,000

Katsayılar tablosuna bakıldığında hem sabit terim hem diğer terimlerin katsayılarının anlamlı olduğu görülmüştür. Kurulan denklem:

$Y=97,368-13,378*Fiziksel \ Şiddet \ Puanı-6,215*Ekonomik \ Yoksunluk \ Puanı$ şeklindedir.

Analiz sonucunda kadına yönelik fiziksel şiddet 1 puan arttıkça fiziksel şiddete maruz kalan aile eşin aile aidiyeti 13,378 puan azalmaktadır. Aynı zamanda ekonomik yoksunluk puanı 1 puan arttıkça da ekonomik yoksunluğa maruz kalan eşin aile aidiyeti 6,215 puan azalmaktadır. Bu verilere göre aile aidiyeti aile içerisindeki fiziksel şiddet ve ekonomik yoksunluktan etkilenmektedir. Aile içerisinde şiddet gören veya ekonomik olarak yoksun bırakılan eşlerin aile aidiyet düzeyleri daha düşüktür.

4.5. Genel Değerlendirme ve Bulguların Özeti

Yapılan çalışmaya genel anlamda bakacak olursak, aile kavramının pek çok kişi üzerinde farklı anlamlarının olduğunu, ancak bu anlamların ve aile kavramının öneminin yaşanılan ortam, hayat şartları ve aile yapısıyla doğru orantılı olduğunu söylemek mümkün. Aile içi bağları kuvvetli olan, aile içerisinde etkili ve şeffaf iletişim kanalını kullanan, sorunlarını konuşup anlaşarak halleden ve üyeleri birbirlerine saygı sevgi çerçevesinde davranan ailelerde, aile aidiyetinin de büyük ölçüde bu faktörlerden olumlu etkilenmesi beklenmektedir. Aynı şekilde aile sorunlarının ve çatışmaların az olduğu ailelerde aile üyelerinin aile aidiyeti düzeyleri daha yüksek gözlenmekteyken sorunların ve çatışmaların sık görüldüğü ailelerde daha düşük aile aidiyeti gözlenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada girişte de belirtildiği üzere aile aidiyetinin aile içerisinde yaşanan sorunlarla ve aile içi ilişkilerle nasıl bir ilişki içerisinde olduğu üzerinde durulmuştur.

Günümüzde moderniteyle birlikte aile yapısının hızla değişmesiyle ve yaşam şartlarının farklılaşmasıyla birlikte çeşitlenen aile sorunlarına sebep olan etkenleri belirlemek ve bu söz konusu sorunların aile aidiyetiyle ilişkisini incelemek için yapılan bu nicel açıklayıcı araştırma, 2019 yılında Şırnak iline bağlı Cizre’de ikamet eden evli bireylere uygulanan anketler şeklinde yapılmıştır.

Örneğimizde, rastgele yöntemle seçilen ve tamamen gönüllülük esasına göre alınan 173 kadın ve 117 erkek (sayı=290) evli veya evlilik geçirmiş katılımcının verdiği yanıtlar incelendi. Bu yanıtlara göre, Cizre’de ikamet eden bireylerin aile aidiyeti açısından sonuçların çok düşük olmadığını aidiyetin güçlü olduğunu söyleyebileceğimiz bir sonucun olduğunu görmekteyiz. Bu durumun pek çok sebebi vardır.

Yapılan çalışmada, anket sorularında aile aidiyetini etkileyebileceği düşünülen sorular yöneltip cevapları alınmıştır. Ancak herhangi bir sebebin aile aidiyetine tam anlamıyla etki ettiğini söylemek mümkün olmamakla birlikte sonuçlar üzerinden genel tahminler yürütebilir. Bulduğumuz sonuçların çoğunluğun ifadelerine verdiği sonuçlar üzerinden ortaya çıktığını belirtebiliriz. Ancak bireysel farklılıklar ve aile ortamının tam ve kesin bir şekilde bilinmemesi bu tür çalışmaların nitel çalışmalarla da desteklenmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Çünkü hiç şiddet görmemiş bir eşin bile ailesine karşı aidiyeti düşük olabilir. Bu durum çocukluk yaşantıları, yetiştirilme tarzıyla da alakalı olabileceği gibi bireysel farklılıklardan da kaynaklanıyor olabilir.

Ancak genel anlamda çalışmaya bakacak olursak hipotezler kısmında da belirttiğimiz gibi,

Evlenme şekli ile aile aidiyeti arasında bir ilişki vardır.

Eşle akrabalık durumu ile aile aidiyeti arasında bir ilişki vardır.

Evlilik yılı arttıkça aile aidiyeti artar.

Çocuk sayısı arttıkça aile aidiyeti artar.

Aldatma/aldatılma arttıkça aile aidiyeti düşer.

Fiziksel şiddet arttıkça aile aidiyeti düşer.

Psikolojik şiddet arttıkça aile aidiyeti düşer.

Geçimsizlik artarsa aile aidiyeti düşer.

Ekonomik yoksun bırakılma arttıkça aile aidiyeti düşer.

Aile içi sorunlarla karşılaşma sıklığı arttıkça aile aidiyeti düşer.

Kadınların aile aidiyeti daha düşüktür.

Medya Ürünlerini daha fazla takip edenlerin aile aidiyeti daha düşüktür.

Tüm bu durumlar söz konusu aile aidiyeti için önemli hususlardır ve aile içerisindeki iletişimin, ilişkinin kuvvetli olması ve aile üyelerinin aile aidiyetinin yüksek olmasını sağlarken sorun ve çatışmaların fazla olması aile üyelerinin aidiyetini düşürecektir. Bu bağlamda aile aidiyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yukarıdaki hipotezler hazırlanmıştır.

Birinci hipotez için;

Analiz sonucuna göre anlaşarak evlenen bireylerin aile aidiyet puanı ortalaması anlamlı şekilde kaçarak evlenen bireylerin ortalamasından yüksek bulunmuştur. Ayrıca anlaşarak evlenen kişilerin aile aidiyet puanı ortalaması görücü usulü evlenen bireylerin aile aidiyeti ortalamasından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlardan hareketle anlaşarak evlenen bireyler hem kaçarak evlenen hem de görücü usulü evlenen bireylere göre daha yüksek bir aile aidiyetine sahiptir. Sonuç olarak “*Evlenme şekline göre aile aidiyeti farklılaşmaktadır*” hipotezi doğrulanmaktadır. Anlaşarak evlenenlerin aile aidiyeti kaçarak ve görücü usulüyle evlenenlerden daha yüksektir.

İkinci hipotez için;

Yapılan analizde eşlerin akrabalık durumuyla aile aidiyeti arasında anlamlı bir ilişki saptanmamış. Evlenme şekilleri ve akrabalık durumuna bakıldığı zaman sayı bakımından, uzak akraba, yakın akraba ve anlaşmalı evlilik olarak genel anlamda

birbirine yakın sayılardı. Bu nedenle aile aidiyetini ölçmemizde bu hipotezin hangi anlamda güçlü olduğunu söylemek ne yazık ki mümkün olmadığından “*Eşle akrabalık durumuna göre aile aidiyeti farklılaşmaktadır*”. hipotezi doğrulanmamıştır.

Üçüncü hipotez için;

Katılımcıların evlilik yıllarına göre aile aidiyeti puanları arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Katılımcıların kaç yıllık evli oldukları aile aidiyet puanlarına etki etmemektedir. Bu nedenle bu sorunun cevabına bakarak, aile aidiyeti en çok olan kişiler uzun yıllar evli kalmış kişilerdir demekte ne yazık ki tam anlamıyla mümkün değildir. Dolayısıyla “*Evlilik yılı arttıkça aile aidiyeti artar.*” hipotezi doğrulanmamaktadır.

Dördüncü hipotez için;

Yapılan analizde anlamlılık değeri elde edilememiştir. Buna göre ailedeki çocuk sayısı anlamlı şekilde aile aidiyeti ortalamasını etkilememektedir yani “*Çocuk sayısı arttıkça aile aidiyeti artar.*” hipotezi doğrulanmamıştır.

Beşinci hipotez için;

Yapılan analizde sık sık aldatılma durumu gerçekleşen ailelerin aile aidiyet puanları anlamlı şekilde asla aldatılma durumu olmayan ailelere göre oldukça düşük bulunmuştur. Benzer şekilde sık sık aldatılma durumu olan kişilerin aile aidiyet puanı, bazen aldatılma durumu olan kişilere göre anlamlı şekilde düşüktür. Bu sonuçlardan hareketle aldatılma durumunun kişinin aile aidiyeti duygusunu olumsuz yönde anlamlı şekilde etkilediği görülmüştür. Bu sonuçlara göre “*Aldatma/aldatılma arttıkça aile aidiyeti düşer.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Altıncı hipotez için;

Analiz sonucuna göre katılımcılardan sık sık fiziksel şiddete maruz kalan bireyler hiçbir zaman fiziksel şiddete maruz kalmayan bireylere göre anlamlı şekilde daha düşük aile aidiyeti hissetmektedir. Benzer şekilde ara sıra şiddet gören bireyler anlamlı şekilde hiçbir zaman şiddet görmeyen bireylere göre daha düşük aile aidiyeti hissetmektedir. Bu durumda “*Fiziksel şiddet arttıkça aile aidiyeti düşer.*” hipotezi doğrulanmıştır.

Yedinci hipotez için;

Yapılan analize göre sık sık sözel şiddete maruz kalan bireylerin aile aidiyetleri, ara sıra sözel şiddete maruz kalanlardan ve hiçbir zaman şiddete maruz kalmayanlardan

anlamli şekilde daha dusektur. Bunun yaninda ara sıra sozel siddete maruz kalan bireylerin aile aidiyeti de hicbir zaman sozel siddete maruz kalmayanlara gore anlamli şekilde daha dusektur ki bu durumda “Psikolojik siddet arttikca aile aidiyeti duser.” hipotezi dogrulanmistir.

Sekizinci hipotez icin;

Analiz sonucuna gore sik sik gecimsizlik yasayan aile bireylerinin aile aidiyeti ortalamasi, ara sıra gecimsizlik yasayan veya hicbir zaman gecimsizlik yasamayan bireylere gore aile aidiyeti ortalamasi anlamli şekilde daha dusuk cikmistir. Bununla birlikte ara sıra gecimsizlik yasayan aile bireylerinin aile aidiyeti puanlari anlamli şekilde hicbir zaman gecimsizlik yasamayan bireylere nazaran anlamli şekilde daha dusektur yani “Gecimsizlik artarsa aile aidiyeti duser.” hipotezi dogrulanmistir.

Dokuzuncu hipotez icin;

Yapilan test sonucunda sik sik ekonomik yoksun birakilma yasayan bireylerin aile aidiyeti puanlari ortalamasi hicbir zaman ekonomik yoksun birakilma yasamayan bireylere nazaran anlamli şekilde daha dusektur. Aynı şekilde ara sıra ekonomik yoksun birakilma yasayan bireylerin aile aidiyeti ortalamasi hicbir zaman ekonomik yoksun birakilma yasamayan bireylere nazaran anlamli şekilde daha dusuk cikmistir. Buna gore “Ekonomik yoksun birakilma arttikca aile aidiyeti duser.” hipotezi dogrulanmistir.

Onuncu hipotez icin;

Aile sorunlariyla karasilma sikligi ile aile aidiyeti arasinda sperman korelesyon testi uygulanmistir. P degeri 0,05'ten kucuk bulunmus iki degisken arasındaki iliskinin anlamli oldugu gorulmusedir. Yani aile aidiyeti ile aile ici sorunlarla karasilma puanlari birlikte artmakta veya azalmaktadır. Korelasyon analizine gore aile ici sorunlarla karasilma puanlari arttikca, aile aidiyetinin anlamli şekilde dustugunu gostermistir. Korelasyon katsayisi ayrıca aralarındaki iliskinin orta duzeyde ve negatif yonlu anlamli bir iliski oldugunu gostermektedir. Ayrıca aynı hipotez için yapılan regresyon testinde de bazı aile sorunlari ile aile aidiyeti arasındaki iliski anlamli cikmistir. Bu verilerin “Aile ici sorunlarla karasilma sikligi arttikca aile aidiyeti duser”. hipotezini dogruladigi gorulmusedir.

Onbirinci hipotez için;

Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri bulunmuştur. Buna göre erkeklerin aile aidiyeti ortalamasının anlamlı şekilde kadınlardan daha yüksek olduğu görülmüştür ki *“Kadınların aile aidiyeti daha düşüktür”* hipotezi doğrulanmıştır.

Onikinci hipotez için;

Medya ürünlerini takip etme süresi ile aile aidiyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmış ve denklemin anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu durumda *“Medya Ürünlerini daha fazla takip edenlerin aile aidiyeti daha düşüktür”* hipotezi doğrulanmamıştır.

5. TARTIŞMA

Evlilik şekliyle aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için Kruskal Wallis testi uygulanmış, sonuç anlamlı bulunmuş ve anlamlılık değeri “0” olarak bulunmuştur. Anlamlı farklılığın olduğu gruplar kaçarak evlenenlerle anlaşarak evlenenler arasında, görücü usulü evlenenlerle anlaşarak evlenenler arasında görülmüştür. Araştırmamızın bu sonucuna göre anlaşarak evlenen bireylerin aile aidiyet puanı ortalaması anlamlı şekilde kaçarak evlenen bireylerin ortalamasından yüksek bulunmuştur. Ayrıca anlaşarak evlenen kişilerin aile aidiyet puanı ortalaması görücü usulü evlenen bireylerin aile aidiyeti ortalamasından anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Bu sonuçlardan hareketle anlaşarak evlenen bireyler hem kaçarak evlenen hem de görücü usulü evlenen bireylere göre daha yüksek bir aile aidiyetine sahip olduğu görülmüştür. Kaçarak evlenmede aile aidiyetinin düşük olmasının sebepleri kaçıp evlendikten sonra eşlerin veya aileler ve toplum tarafından tasvip edilmemesi sonucunda çiftleri dışlanması ve reddedilmesi olabilmektedir. Nitekim Duru ve Arslan (2014) araştırmalarında kaçma sonrası yaşananları anlamaya dönük araştırmalarında on katılımcıdan dokuzunun reddedici ve dışlayıcı davranışlara maruz kaldıklarını belirlemişlerdir. Bu araştırmada katılımcılardan biri hariç, diğer katılımcıların çoğu bazen kendi ailesi veya eşinin ailesi tarafından dışlandıklarını ve kendilerine güvenilmediğini belirtmişlerdir. Yine bu katılımcıların çoğunluğu beklentilerinin karşılanmadığını, pişmanlık ve hayal kırıklığı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Aile aidiyeti üzerinde etkisi bulunan evlilik uyumu ile ilgili çalışmalara bakıldığında; Cingisiz (2010), flört ederek evlenmiş bireylerin evlilik uyumlarının görücü usulüyle evlenmiş bireylerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Benzer şekilde Çimen (2007) de, anlaşarak evlenen bireylerin evlilik uyumlarının, görücü usulü ile evlenen bireylerden anlamlı şekilde yüksek olduğunu belirlemiştir.

Eşle akrabalık durumu ile aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmış anlamlı sonuç elde edilemeyerek p değeri 0,361 bulunmuştur. Yapılan analizde eşlerin akrabalık durumuyla aile aidiyeti arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Ancak bulgularımızın aksini doğrulayan çalışmalar mevcuttur. Örneğin; Bardakçı (2019) araştırmasında eşlerin akraba olmasının aile aidiyetine ve sosyal desteğe olumlu katkısının olduğunu belirtmiştir.

Evlilik yılı ile aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmış p değeri 0,840 bulunmuştur. Bu sonuçlarda görüldüğü üzere evlilik yıllı ile aile aidiyeti puanı arasında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Katılımcıların kaç

yıllık evli oldukları aile aidiyet puanlarına etki etmemektedir. Alanyazında araştırmamızı doğrudan değil fakat dolaylı olarak destekleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Aile aidiyeti ve evlilik süresine spesifik olarak değinen çalışmalara ulaşılmamış ancak evlilik uyumu ve evlilik süresi üzerinde yapılan çalışmalara erişilmiştir. Evlilik uyumu ile evlilik sürelerine ilişkin olarak; Fıfıloğlu (1992) yüksek lisans öğrencilerinin evlilik süreleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelemiş, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir. Benzer şekilde Turan (1997) tarafından yapılan bir çalışmada ise evlilik uyumu ile evlilik süresi erkekler için anlamlı bulunurken, kadınlar için anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Araştırmamızda çocuk sayısı ile aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmış, anlamlılık değeri 0,303 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuca göre ailedeki çocuk sayısı anlamlı şekilde aile aidiyeti ortalamasını etkilemediği görülmüştür. Bizim çalışmamıza benzer olarak Tunç (2019) aile aidiyeti puanları ile kardeş sayısı arasında anlamlı farklılık saptamamıştır. Özyürek ve Tezel Şahin (2005) tarafından yapılan çalışmada ise çocuk sayısının artması babanın daha sert-katı olup demokratik tutumundan uzaklaşmasıyla ilişkilendirilmiştir. Aile Aidiyeti toplam puanı, Kendilik ve Aile Aidiyeti alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Buna göre Aile Aidiyeti toplam puanında ve Aile Aidiyeti alt boyutunda 4 ve üzeri kardeşe sahip olanların ölçek puan ortalaması, 2 ve daha az kardeşe sahip olanlar ile 3 kardeşe sahip olanların ölçek puan ortalamasından daha düşüktür. Durlanık (2018) yaptığı çalışma da kardeş sayısı 1-2 olanların 5'ten fazla kardeşi olanlardan, 3-4 kardeşi olanların 5 kardeşi olanlardan daha fazla aile aidiyeti duygusu beslediğini bulmuştur. Gülel (2019) suça sürüklenen çocuklar üzerine gerçekleştirdiği çalışma da kardeş sayısı 1-3 kardeş arasında olan çocukların 4-5 kardeş arasında olan çocuklara göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ve bu farkın 1-3 kardeş sayısına sahip olan grubun lehine olduğu belirtilmiştir.

Yalçın (2014), kadınların çocuk sayılarına göre evlilik uyumları arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özdemir ve Tellioğlu (2018) Araştırmalarında kırsal kesimde yaşayan evli kadınların evlilik uyumları, eğitim durumu, evlilik süresi, ve çocuk sayısı değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırmalarda ailede çocuk sayısının az olması ailenin çocuk üyeleri açısından aileye aidiyetini ve bu kişilerin aile uyumunu olumlu anlamda etkilediği görülmektedir.

Aldatmayla aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi test etmek için Kruskal Wallis karşılaştırma testi uygulanmış ve anlamlılık değeri 0 bulunmuştur. Bu sonuç anlamlıdır ve buna göre sık sık aldatılma durumu gerçekleşen ailelerin aile aidiyet puanları anlamlı şekilde asla aldatılma durumu olmayan ailelere göre oldukça düşük bulunmuştur. Benzer şekilde sık sık aldatılma durumu olan kişilerin aile aidiyet puanı, bazen aldatılma durumu olan kişilere göre anlamlı şekilde düşüktür. Bu sonuçlardan hareketle aldatılma durumunun kişinin aile aidiyeti duygusunu olumsuz yönde anlamlı şekilde etkilediği görülmüştür.

Fiziksel şiddet ile aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi test etmek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Test sonucu anlamlı çıkarak p değeri 0 bulunmuştur. Buna göre katılımcılardan sık sık fiziksel şiddete maruz kalan bireyler hiçbir zaman fiziksel şiddete maruz kalmayan bireylere göre anlamlı şekilde daha düşük aile aidiyeti hissettiği bulgulanmıştır. Benzer şekilde ara sıra şiddet gören bireyler anlamlı şekilde hiçbir zaman şiddet görmeyen bireylere göre daha düşük aile aidiyeti hissetmektedir. Bardakçı(2019) araştırmasında ailesinde sosyal destek görmeyen ve şiddete uğrayanların aile aidiyetlerinin düşük olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuç bizim araştırmamızı da destekler niteliktedir.

Psikolojik şiddet ile aile aidiyet ilişkisini test etmek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Test sonucu anlamlı ve P değeri 0 olarak bulunmuştur. Buna göre sık sık sözel şiddete maruz kalan bireylerin aile aidiyetleri, ara sıra sözel şiddete maruz kalanlardan ve hiçbir zaman şiddete maruz kalmayanlardan anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur. Yapılan analize göre sık sık sözel şiddete maruz kalan bireylerin aile aidiyetleri, ara sıra sözel şiddete maruz kalanlardan ve hiçbir zaman şiddete maruz kalmayanlardan anlamlı şekilde daha düşüktür. Araştırmamızla benzer şekilde Güneş (2018) araştırmasında aile içerisinde sıcak ve samimi ilişkilerin olduğu ailelerde aile bütünlük duygusu ve aidiyet algısının, soğuk ve kopuk ilişkilerin olduğu ailelere göre daha olumlu düzeyde olduğu saptamıştır. Aile aidiyetinin yüksek olması için şiddetli çatışmaların ve sorunların değil sıcak, samimi ve şeffaf ilişkilerin olması gerektiği yorumunda bulunabiliriz.

Geçimsizlik ve aile aidiyeti ilişkisi Kruskal Wallis testi ile ölçülmüştür. Bu test sonucunda anlamlılık değeri 0 bulunmuştur. Bu nedenle sık sık geçimsizliğin yaşandığı aile bireylerinin aile aidiyeti ortalaması, ara sıra geçimsizlik yaşanan veya hiçbir zaman geçimsizlik yaşanmayan bireylerin aile aidiyeti ortalamasından anlamlı şekilde daha

düşük çıkmıştır. Bununla birlikte ara sıra geçimsizlik yaşayan aile bireylerinin aile aidiyeti puanları anlamlı şekilde hiçbir zaman geçimsizlik yaşamayan bireylere nazaran anlamlı şekilde daha düşük bulunmuştur. Aile içi geçimsizlik oldukça kapsamlı olmakla birlikte geçimsizliğe neden olan faktörler olarak çalışmamızda incelenen psikolojik ve sözel şiddet, ekonomik yoksun bırakılma ve aldatma da girmektedir. Alanyazında ve çalışmamızda bu sayılan faktörlerin görülmesi durumunda aile aidiyet düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir.

Ekonomik yoksun bırakılma ve aile aidiyeti düzeyinin ilişkisini ölçmek için Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Test sonucu anlamlı çıkarak p değeri 0 olarak bulunmuştur. Buna göre sık sık ekonomik yoksun bırakılma yaşayan bireylerin aile aidiyeti puanı ortalaması hiçbir zaman ekonomik yoksun bırakılma yaşamayan bireylere nazaran anlamlı şekilde daha düşüktür. Aynı şekilde ara sıra ekonomik yoksun bırakılma yaşayan bireylerin aile aidiyeti ortalaması hiçbir zaman ekonomik yoksun bırakılma yaşamayan bireylere nazaran anlamlı şekilde daha düşük çıkmıştır. Polat (2019) ergenler üzerinde yaptığı araştırmasında ergenlerin aile aidiyeti ile algılanan sosyoekonomik durumları arasında anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Yine Başar (2019) çalışmasında, ergenlerin aile aidiyetlerinin aile gelir durumu ile ilişkili olmadığı, babayla ilgili hem olumlu hem de olumsuz duyguların gelir düzeyi yüksek olan ailelerde daha fazla olduğu belirlenmiştir. Akyıldız (2017) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin anne-babalarına güvenli bağlanmalarının aile gelir durumu ile anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirtilmiştir. Bunların aksine evlilik memnuniyeti ile gelir arasında alanyazında şu sonuçlar bulunmuştur:

Doğan (1998) çalışmasında kadınların gelir durumları yükseldikçe evliliklerini ‘iyi’ olarak değerlendirme oranının arttığını, çalışan kadınların ise evliliklerini genellikle ‘kötü’ olarak değerlendirdiğini ortaya çıkarmıştır. İçli (2001) kadınların evliliklerindeki gelir durumları arttıkça eşlerinden şiddet görme oranlarının azaldığını belirtmektedir. Şiddetin azalması da yine bulgularımızdan yola çıkarak aile aidiyetini arttıracaklarını söyleyebiliriz. Ekonomik gelirin aileye yetecek düzeyde olması veya aile üyelerinin ekonomik olarak yoksunluğa maruz bırakılmaması aile aidiyetini arttıracaktır.

Aile içi sorunlarla karşılaşma sıklığı ile aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla çoklu regresyon ve sperman korelasyon testleri uygulanmıştır. Korelasyon analizinde P değeri 0,05’ten küçük olduğundan iki değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Yani aile aidiyeti ile aile içi sorunlarla karşılaşma puanlarının

verileri birlikte artmakta veya azalmakta olduğu görülmüştür. Korelasyon analizine göre aile içi sorunlarla karşılaşma puanı arttıkça, aile aidiyetinin anlamlı şekilde düştüğünü göstermiştir. Korelasyon katsayısı ayrıca aralarındaki ilişkinin orta düzeyde ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Regresyon analizinde sadece iki değişkenle aile aidiyetinin anlamlı ilişki içerisinde olduğu sonucuna varılmıştır. Bu değişkenler aile içi şiddet ve ekonomik yoksun bırakılmanın aile aidiyetiyle anlamlı ilişki içerisinde olduğu katsayılar tablosundan anlaşılmıştır. Kısaca elde edilen genel sonuca değinecek olursak aile içi sorunların artmasının aile aidiyetini düşürdüğü görülmüştür. Yukarıda değinildiği gibi alanyazında bu bulgumuz desteklenmektedir. Ekonomik yoksun bırakılma, aldatma/aldatılma, psikolojik ve fiziksel şiddet vb. aile sorunlarının artması aile aidiyetinin düşmesine sebep olmaktadır.

Cinsiyet ile aile aidiyeti arasındaki ilişkiyi ölçmek için Mann Whitney U testi yapılmış test sonucunda anlamlı fark elde edilerek P değeri 0 olarak bulunmuştur. Buna göre erkeklerin aile aidiyeti ortalamasının anlamlı şekilde kadınlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bulgularımızın aksine Saki (2018) Kadınların aile aidiyet puan değerlerinin, erkek bireylerin aile aidiyet puan değerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bir başka araştırmada da Güneş (2018) kadınların aile aidiyetinin erkeklerininkine göre daha yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Ancak araştırmamızda erkeklerin aile aidiyet puanları daha yüksek çıkarak bunun tam tersi sonuçlara ulaşılmıştır. Fakat Başar (2019) ergenlerle ilgili araştırmasında aile aidiyetinin cinsiyetle ilişkisinin olmadığını saptamıştır. Güneş (2018) kendilik aidiyeti alt boyut puanlarının kadınlar lehine daha yüksek olduğu, aile aidiyeti alt boyutu puanlarının ise gruplar arasında anlamlı bir farklılığa sahip olmadığı bulgusunu elde etmiştir. Yeter (2019) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı aile aidiyeti çalışmasında cinsiyet ile aile aidiyeti arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.

Medya ürünlerini takip etme süresi ile aile aidiyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmış ve denklemin anlamlı olmadığı görülmüştür. Yani çalışmamızda medya ürünleri takip etme süresi ile aile aidiyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu konuda alanyazında ilişkili çalışmalara da ulaşamamıştır. Fakat modernleşen dünyada hayatımızın vazgeçilmezleri arasında yer alan teknoloji ve interneti aşırı kullanmayan ya da eser miktarda kullanıp aile ilişkilerine önem veren aile üyelerinin aile aidiyetlerinin olumlu yönde etkileneceğini yorumlayabiliriz.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Aile sistemi tarihten bu yana hep var olmuştur. Ancak sanayi devrimiyle birlikte modern hayatın başlamasıyla büyük bir tehdit altındadır. Çünkü modernleşen dünya ile beraber, çevresel sorunlar, ekonomik sıkıntılar ve daha pek çok sorun hem toplumun hem de ailenin önüne mücadele edilmesi gereken sorunlar doğurmuştur.

Teknik ve bilginin hızla gelişmesi insanların bireyselleşmesi kişilerin aileden kopmasına düşük aidiyet hissetmesine neden olabilmektedir. Hatta evlilik dışı ilişkiler gelişme göstermeye başlamış; bireyler, ailenin ve toplumun çizdiği sınırların dışına çıkmaya başlamışlardır. Aile kurumu sorgulanmaya ve aileden çok şey beklenmeye başlanması aile kurumunda, sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda aileden kopmalar başlayarak günümüze kadar devam edegelmiştir. Aileye olan bağlılık yani aile üyelerinin aile aidiyeti azalmaya doğru yol almıştır. Söz konusu çalışmamız ailenin karşı karşıya olduğu aile sorunlarını ve aile üyelerinin aile aidiyetini odağına almıştır. Yapılan bu araştırmada aile aidiyetini olumlu ve olumsuz etkileyen pek çok faktörün olduğunu ancak bunların birbirinden bağımsız olmadığını söyleyebiliriz. Araştırmamızın problemini oluşturan aile aidiyetinin aile sorunlarıyla nasıl bir ilişkisi olduğu hakkında çok önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bulgularımızın çoğu başka araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Aile başta da değinildiği gibi toplumun sürekliliği ve işlevselliği noktasında önemli bir yere sahiptir. Günümüz çekirdek aile yapısının sorunlara karşı bazen tek başına mücadele ettiği ve zorlandığı hatta bu sorunların ailenin dağılmasına bile sebebiyet verdiği bilinen bir durumdur. Bu araştırma da toplumumuzu oluşturan ve gittikçe çözülen aile yapısında ne gibi tedbirlerin alınması gerektiği ve ne şekilde bir desteğin sunulması gerektiği hakkında yol gösterici olacaktır. Ailenin sürekliliği ve dolayısıyla toplumun sağlıklı gelişiminin sürekliliği için bu kurumun dağılmaması adına üzerinde çalışmak elzemdir. Bu nedenle devam etmekle birlikte aile üzerinde yapılan ve yapılacak olan pek çok araştırma konusu vardır.

Yaptığımız araştırma sonuçlarına bakıldığında, ailenin oluşturulma şekli aile aidiyeti üzerinde etkilidir. Çiftler anlaşarak veya severek evlenmişlerse görücü usulü ile evlendirilen çiftlere oranla daha yüksek aile aidiyeti hissetmektedirler. Ayrıca yapılan çeşitli araştırmalarda kadınların aile aidiyetinin yüksek olduğu görülmekle birlikte yaptığımız çalışmada -kültürel nedenlerle ilişkili olduğunu düşündüğümüz- kadınların

erkeklere oranla daha düşük aile aidiyetine sahip olduğu bulgulanmıştır. Aile içerisinde sözel veya fiziksel şiddetin ve ekonomik yoksun bırakılmanın olması aile üyelerinin düşük aile aidiyeti hissetmelerine sebep olan diğer aile sorunlarındandır. Aile içerisinde şiddetli geçimsizlik ve aldatma/aldatılmanın varlığı aile aidiyetini düşüren hatta ailenin dağılmasına bile sebep olacak önemli aile sorunlarıdır. Kısaca özetlenecek olursa aile içerisinde sorunlarla karşılaşma sıklığı arttıkça aile aidiyet düzeyi düşmektedir. Aynı şekilde aile aidiyeti arttıkça sorunların azaldığı bulgulanmıştır.

Aile aidiyetinde üyelerin kendilerini ailenin bir ferdi olarak görmesi, ailenin amaçlarını, sorunlarını ve sevinçlerini benimsemesi kişinin kendini aileye ne kadar ait hissettiğiyle alakalı bir durumdur. Aile aidiyetinin temel gelişimi, sağlıklı bir aile ortamının olmasına bağlıdır. Aynı şekilde aile aidiyetinin düşük olması ise aile ikliminin sağlıksız ve olumsuz olmasından kaynaklanmaktadır. Aile üyelerinin gelişimi ve toplumun işlevsel üyeleri olarak hayatlarına devam edebilmeleri için aile aidiyet düzeyinin yüksek olması önemlidir. Aile aidiyetinin yüksek olması kişilere olumlu sosyal ilişkiler ve daha kaliteli bir hayat sunacaktır. Kişilerin evlilik seçimlerini kendi iradeleriyle yaptığı, eşlerin aile içerisinde kararları birlikte aldığı ailede; şiddetin, ekonomik yoksun bırakılmanın, aldatmanın vb. aile sorunlarının az olması aile üyelerinin aile aidiyetini yükseltmektedir/yükseltecektir. Aile içerisinde açık iletişim kullanılması, birbirine karşılıklı saygı duyulması, ilişkilerin şeffaf olması, karşılıklı duyguların paylaşılması, ailede dayanışma ruhunun güçlü olması aile üyelerinin aile aidiyetini güçlendirecektir.

Kısaca tüm bulgularımız incelendiğinde tek başına aile aidiyetine olumlu veya olumsuz etkide bulunacak bir faktörden bahsetmek güçtür. Ancak tüm bulgular bütünlük içerisinde incelendiğinde aile aidiyetinin düşük olmasının tek sebebi olmadığına göre yükselmesini sağlamak için de tek bir olumsuz nedeni ortadan kaldırmak yeterli olmayacaktır. Örneğin; Bir ailede, şiddetin ortadan kalkması nispeten o aile için üyelerinin aile aidiyetini yükseltebilir. Ancak aynı ailede ekonomik yoksun bırakılmanın devam etmesi durumunda aile üyeleri tam olarak bir aile aidiyeti geliştiremeyeceklerdir. Bu açıdan baktığımızda işlevsel bir toplum isteniyorsa öncelikle ailenin ve aile üyelerinin işlevsel olması gerekmektedir. Ailenin ve üyelerinin işlevsel olması için ise aile üyelerinin aile aidiyetlerinin güçlü olması lazımdır. Güçlü bir aile aidiyeti için ailede sorunları bir bütün olarak görüp o şekilde bu sorunlarla mücadele

etmek, aile aidiyetinin artmasını; işlevsel bireylerin, ailelerin ve toplumların ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

6.2. Öneriler

Aile bir toplumu bir araya getiren en küçük yapı taşıdır ve bir toplumun aile yapısı ne kadar kuvvetliyse, aile aidiyeti ne kadar güçlüyse toplumda o kadar güçlü ve işlevseldir. Bu nedenle gelecek için aileye önem vermek ve aile aidiyetini önemsemek gerekir.

Bu nedenle aile aidiyetinin düşmesine sebep olabilecek etkenlerden uzak durmak gerekir. Bunların, aile içi psikolojik ve fiziksel şiddet, medyanın hayatımızda ki etkisi, ekonomik durumlar olabileceğini belirtmiştik. Sağlıksız bireylerin ve sağlıksız ailelerin ortaya çıkmasına neden olan bu olumsuz etkenleri azaltacak durumlar hakkında çalışmaların yapılması ya da ailede, istenmeyen bu tür olumsuzlukların aile hayatına ve aile aidiyetine etkisini en aza indirmenin yollarının bulunması üzerine düşünülebilir.

Aynı zamanda bu etkenleri ortadan kaldırırken aile aidiyetini olumlu yönde etkileyecek olan etkenlerin de artması için birtakım çalışmalar yapılabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler nicel olduğu için araştırmak istediğimiz hususların asıl altında yatan nedenleri vermemektedir. Nicel araştırmaların yanında nitel araştırmalarla da desteklenmesi aile aidiyeti ve aile sorunlarının altında yatan faktörleri anlamamız açısından daha yararlı olacaktır.

Çalışmamız açıklayıcı nicel araştırmadır. Daha önceden standardize edilmiş ölçekler kullanılmıştır. Benzer araştırmalar için daha farklı ölçme araçları kullanılmasına ek olarak gözlem ve görüşmeler yapılabilir.

Bu araştırma evli olan bireylere uygulanmıştır. Örneklemin kitlesi ve coğrafik alanı kısıtlı olduğundan daha genel-geçer sonuçlar için farklı coğrafik bölgelerde yaşayan ve farklı kültürdeki bireyleri içerisine alacak şekilde genişletilerek uygulanması gerekmektedir.

Aile aidiyet kavramı ve aile sorunları bireysel farklılıklar ve yaşam koşullarından ötürü farklı olmaktadır. Her bir ailenin veya her bir aile üyesinin yaşam serüveni çok farklı ilerlemektedir. Her ne kadar nicel çalışmalar genel bir perspektif sunuyorsa da nitel araştırmalarla desteklenmesi önem arz etmektedir. Okullarda öğrencilere aile aidiyetini etkileyen iletişim, empati, sorunlarla başa çıkma konusunda çözüm gücü

olmalarını sağlayacak dersler verilmelidir. Yerel yönetimler ve merkezi yönetime bağlı valilik ve kaymakamlıklar tarafından ailelerin her zaman danışabileceği eğitim alabileceği, özellikle ilgi odağı kadınlar olan birimler kurulmalıdır.

Sosyal servisler kurulmalı ve çeşitli meslek elemanları (Sosyal alışmacı, Psikolog, Psikolojik Danışman ve Sosyolog) multi-disipliner bir anlayışla ailenin güçlendirilmesi ve desteklenmesini sağlamalıdır.

Aile aidiyeti ile ilgili illerde ve ilçelerde yerel veya merkezi yönetimler ile niversiteler tarafından desteklenen aile sorunları ve aile aidiyeti konusunda sempozyumlar düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

Aktay, Y. (2004). Modern Dünyada Ailenin Toplumsal Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar, Fikir Dünyası Düşünce Dergisi. (70-77)

Aktay, Y. (1991). Modern Dünyada Ailenin Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülahazalar ve Geleneğe Dayalı Problemler, Aile Sosyolojisi Yazıları, Editör: Aydın, M. Açılım Kitap, İstanbul. (184)

Atalay, B. (1976). Köy Gençliği Üzerinde Sosyolojik Bir Araştırma, Erzurum. (97)

Arıkan, Ç. (1996). Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık AAK. (63-111)

Artuk, M. E. (2002). Kadına Yönelik Cinsel İstismara Örnek Olarak Evlilik İçinde İrza Geçme ve Fücur, 2. Baskı, İstanbul. (45)

Avcı, N. (1991). İletişim ve Aile. Türk Aile Ansiklopedisi, (2. Baskı). T.C. Başbakanlık AAK Başkanlığı Yayınları. (625-630).

Alacahan, O. (2010). Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Cilt:11 sayı:1 : (289-298).

Arın, M. C. (1996) Kadına Yönelik Şiddet. Cogito, 6 : (305- 312)

Altınay, A. G. ve Arat, Y., (2007). Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul: Punto Baskı Çözümleri. (78-80).

Akın, M. H. (2012). Türkiye’de Muhafazakârlığın Direnme Odağı Olarak Aile, Muhafazakâr Düşünce Dergisi. (3-20).

Atila Demir, S.(2016). Aile İçi Problemler: İletişimsizlik, Şiddet ve Boşanma, Aile Sosyolojisi, Editörler: Nazmi Avcı- Erdal Aksoy, Lisans Yayıncılık, İstanbul. (251).

Aydın, O.,& Baran, G. (2010). Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma. Toplum ve Sosyal Hizmet, cilt:21 sayı:2 (117-126).

ASAGEM. (2009a). Boşanma Nedenleri Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık ASAGEM.

Aslan, K. (2002). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar. Ege Eğitim Dergisi, 2: 25: (3).

Alkan, A. (1991). Şehir, Şehirleşme ve Aile, Türk Ansiklopedisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları. (963)

Arat, N. (1986). Kadın Sorunu, İstanbul: Say Yayınları. (21).

Arslantürk, Z., Amman, M. T. (2001), Sosyoloji, İstanbul: Çamlıca Yayınları. (294).

Arslantaş, H. A. (2013). Aile Kurumu ve Aile İçi Şiddet.Y. Şişman (Ed.) içinde, Sosyal Sorunlar . Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yay. (26-79).

Bayer, A. (2013/2). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 8: (101-129).

Bilican, V. G., (2009). Türkiye’de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:10 2: (167-179).

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Ankara 2008. (82).

Bardakçı, Ş. (2019). Devlet Koruması Altında Yetişen Bireylerin Sosyal Destek Algısı ve Aile Aidiyetinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, 2019. Selçuk Üniversitesi. Konya

Başar, G. G. (2019). Ergenlerin Aile Aidiyeti ve Ebeveyn İlişkileri İle Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi.

Başaran, E. (2014). Ailenin İşleyişi ya da Gerçekleştirimi. M. Aydın (Ed.) içinde, Sistematik Aile Sosyolojisi . Çizgi Kitabevi. Konya. (141-144).

Baltacı, G. (2010). Aile danışmanlığı hizmetinden yararlanmak isteyen evli kadınların nitelikleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. (21).

Bahadır, A. (2013). Aile İçi Çatışmalar - Nedenleri ve Sonuçları. İ. Çayboylu (Haz.), Uluslararası Aile ve Sosyal Politikalar Zirvesi .Ankara (170-176).

Bustan, H. (2015). İslam ve Aile Sosyolojisi.(Z. Aydaş, Çev.) İstanbul: el-Mustafa Yayınları. (55).

Onur, B. (1980). Kuşak Kavramı ve Kuşaklararası Diyalog. Eğitim ve Bilim Dergisi, 4(1), (15-20).

Can, İ. (2014) Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını. M. Aydın (Ed.) içinde, Sistematik Aile Sosyolojisi Konya: Çizgi Kitabevi. (65-91).

Canatan, K. (2011). Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi, Aile Sosyolojisi, İstanbul: Açılım Kitap. (81).

Canatan, K. (2013). Aile Kavramının Tanımı. K. Canatan, & E. Yıldırım içinde, Aile Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitap. 6

Canatan, K. (2013). Aile Kavramının Tanımı. K. Canatan, & E. Yıldırım içinde, Aile Sosyolojisi, İstanbul: Açılım Kitap. (53-64).

Can Y. ve Aksu N. B. (2016). Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Kadın, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15:28: (888-902).

Cingisiz, N. (2010). Ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin duygusal zekaları ile evlilik doyumları arasındaki ilişki. Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Çakıcı, S. (2006). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (26-27).

Çiftçi, A. & Biçiçi, G. (2005). Aile rehberi, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara. (26-27).

Çimen, Ş. E. (2007). Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal, psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çetin, S. (2013). Aile İçi İletişime Facebook'un Etkisi: Kütahya Örneği. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. (9).

Çamur Duyan, G. (2000). Aile İşlevleri ile Ailenin Sosyal, Demografik ve Ekonomik Nitelikleri ve Yaşam Döngüsü Arasındaki İlişkiler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (11).

Çopur, Z., ve Erkal, S. (2013). Aile Politikaların Değerlendirilmesi. İ. Çayboyulu (Haz.), Uluslararası Aile ve Sosyal Politikalar Zirvesi. Ankara . (93-99).

Çağatay, T. (1990), Modern Aile ve Sosyal Problemleri, (Der: B. Dikeçliçil & A.Çiğdem), Aile Yazıları 2, Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Bşk. (95-143).

Dündar, Z., Ö., (2012). Değişen ve Değişmeyen Yönleriyle Aile:Yapısı, Türleri, İşlevleri, Siyasal Kitabevi, Ankara. (46).

Doğan, İ. (2009). Dünden Bugüne Türk Ailesi, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. (52).

Duru, E. ve Arslan, G. (2014). Evlenmek amacıyla evden kaçan kız ergenler: Bir olgubilim çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5 (41): (36-48).

Dikeçliçil, F. (2014). Aileye Dair Kabullerin Ezber Bozumu. M. Aydın (Ed.) içinde, Aile Sosyolojisi Yazıları. Açılım Kitap. İstanbul. (13-50).

Dönmezer, İ. (1999). Ailede İletişim ve Etkileşim. İstanbul: Sistem Yayıncılık. (78-79).

Doğan, E. (1998). Evlilerde yalnızlık, depresyon, benlik saygısı ve denetim odağı inancı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara. (235-240).

Doğan, İ. (2012). Sosyoloji Kavramlar Ve Sorunlar, Ankara: Pegem Akademi. (542).

Durlanık, H. K. (2019). Orta Çocukluk Döneminde Algılanan Ebeveyn Tutumları, Aile Aidiyeti ve Empatik Eğilimler Arasındaki İlişkiler ve Bunların Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Eröz, M. (1982). İktisat Sosyolojisine Başlangıç. İstanbul: Filiz Kitabevi. (68).

Erdoğan, Z., (1987). Çağdaş Sosyoloji Teorilerine Genel Bir Bakış, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.1 (2): (139-149).

Eyce, B. (2000). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi. 4 : (223-243).

Ergöçmen, Akadlı, Banu, vd, (2009). “Türkiye’ de Kadının Aile İçi Şiddetle Mücadele Yöntemleri”, 6.Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı. (828-847).

Eşsizoglu, A. (2012). Aile ile İlgili Temel Kavramlar, (Ed. Çınar Yenilmez) Aile Yapısı ve İlişkileri. Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir. (2-19).

Erder, S. (1997). Kentsel Gerilim, Ankara: Uğur Mumcu Vakfı Yayınları. (20).

Ergün, M. (1991). Sanayileşme ve Ailenin Görevlerinde Meydana Gelen Değişmeler. Türk Aile Ansiklopedisi, T.C. Başbakanlık AAK Başkanlığı Yayınları. Ankara. 3: (893-895).

Fışiloğlu, H. (1992). Lisans üstü öğrencilerin evlilik uyumu. Psikoloji Dergisi, 7: (16-23).

Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1): (79-101).

Güler, Nuran, vd, (2005). “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”, C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 27(2), (51-56).

Gülel, E.A. (2019). Suça Sürüklenen Erkek Çocuklarda Aile Aidiyeti ve Yaşam Doyumu İlişkisi: İstanbul Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Gökçe, B. (1984). Orta Öğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları, Ankara: M. E. G. S. Bakanlığı Yayınları.

Gökçe, B. (1991). Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı İle İlişkileri, Türk Aile Ansiklopedisi. Ankara. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (20).

Günindi, Y. ve Songül Y. G. (2011). Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi. (349-361).

Güler, D. ve Ulutak, N. (1992). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile. Kurgu Dergisi. (51-76).

Güneş, F. (2018). Genç Yetişkinlerde Güvengenlik ve Utangaçlık: Aile Aidiyet Duygusunun ve Duygu-Düzenlemede Öz-Yeterlik Algısının Belirleyici Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. H.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 8(1-2): (46-67).

Güngör, E. (1997) Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk, Ötüken Yayınları. İstanbul. (208).

Giddens, A. (2000). Sosyoloji. (H. Özel, & C. Güzel, Çev.) Ankara: Ayraç Yayınevi. (148-149).

Giddens, A. (2012). Sosyoloji. (C. Güzel, Dü.) İstanbul: Kırmızı Yayınları. (33-37).

Gümüş, M. (1993). Türk Ailesi ve Modernleşme, Sosyoloji Konferansları Dergisi. 24: (85-90).

Göç, M. (2006). Ailelerin psiko-sosyal sorunları ve aile danışma merkezlerinden yararlanma eğilimleri, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. (5).

Genç, Y., Taylan, H. H. ve Barış, İ. (2015). Roman çocuklarının eğitim süreci ve akademik başarılarında sosyal dışlanma algısının rolü. The Journal of Academic Social Science Studies, (33): (79-97).

Genç, Y., ve Taylan, H. H. (2016). Aile ve Çocukla Sosyal Hizmet. (Y. Genç, & H. H. Taylan, Ed.) Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yay. (15).

Hançerlioğlu, O. (1976). Felsefe Ansiklopedisi, İstanbul: Remzi Kitabevi. (34).

İçli, T. (2001). Ailede kadına karşı şiddet ve diğerleri, Ankara. KSSGM Yayınları.

Kapız, S. Ö. (2002). İş-Aile Yaşamı Dengesi ve Dengeye Yönelik Yeni Bir Yaklaşım: Sınır Teorisi. D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(3): (139-153).

Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10(36): (381-404).

Kongar E.(1996). Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. İstanbul. Remzi Kitabevi. (23-25).

Karataş, K. (2001). Toplumsal Değişme ve Aile. Toplum ve Sosyal Hizmet, 12 (2): (89-98).

Köknel, Ö. (1996). Bireysel ve Toplumsal Şiddet, 1. Basım, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. (19-28).

Kasuto, M. s. 16; Figen Ereş, 2009 “Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi”, Aile ve Toplum Dergisi. 5 (17): (88-96).

Kartal G. (2008) Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde sağlık teşkilatının rolü, 1. Kadın Sağlığı Kongresi “kadına yönelik Şiddet” Kongre kitabı, Ankara. (91-92).

Kağıtçıbaşı, Ç. (2006). Yeni İnsan ve İnsanlar / Sosyal Psikolojiye Giriş(10. Basım), Ankara: Evrim Yayınevi. (262).

Kağıtçıbaşı, Ç. (1978). Çocuğun Değeri. Psikoloji Dergisi. 1: (2-4).

Köknel, Ö. (1970). Türk Toplumunda Bugünün Gençliği, İstanbul: Bozok Basımevi.

Kongar, E. (1999). 21. Yüzyılda Türkiye - 2000'li Yıllarda Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İstanbul: Remzi Kitapevi. (586).

Karaca, İ. (2010). Aile İçi İletişimin Ortaöğretim Öğrencilerinin Madde Bağımlılığına Etkisi (Elazığ İli Örneği). Fırat Ün. Yüksek Lisans Tezi. (22-25).

Mavili, A., Kesen, N. F. ve Daşbaş, S. (2014). Aile Aidiyeti Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14 :33 : (29-41)

Kasuto M., (2017). Boşanmış Ailelerin Çocuklarının Boşanmamış Ailelerin Çocuklarına Göre Öz Saygı ve Ruh Sağlığı Değişkenlerinin İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi. (132-143).

Mavili, A. (2015). Ben ve Ailem. Konya: Atlas Akademi. (111-115).

Mavili Aktaş, A. (2009). Evlilik ve Sadakatsizlik. Ankara: Kanguru Yayınları. (59).

Müdürlüğü, K. S. G. (2008). Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı, Ankara. (7-9).

Müdürlüğü, K. S. G. (2009). Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet. Ankara: Elma Teknik Basım. (45-67).

Nirun, N., (1994). Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. (16).

Ozankaya, Ö. (1986). Toplumbilim. Ankara: Tekin Yayınevi. (3).

Ozankaya, Ö. (1979). Toplum Bilimine Giriş, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları. (233).

Özgüven, İ. E. (2000). Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: PDREM Yayınları. (19-20).

Özen, S., (1990). Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar, Aile Yazıları: Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç, Ed. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem, Cilt:1, T.C. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları. (1)

Öngören S. (2017). Boşanma ve Boşanmanın Erken Çocukluk Dönemi Çocuklar Üzerindeki Etkileri, Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 4:13: (73-87).

Özügürlü, K. (2013). Evlilik Raporu: Evlilik- Aile ve Yaşam Birlikteliği. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi. (74-107).

Özgüven, İ. E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara: PDREM. (26-36).

Özgüven, İ. E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara: PDREM. (220-296).

Özbay, F. (1984). Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansıması. T. Erder (Ed.) içinde, Türkiye'de Ailenin Değişimi: Toplum bilimsel İncelemeler. Türk Sosyal Bilimler Derneği. Ankara (35-68).

Özyürek A. ve Tezel Şahin, F. 2005. 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25:2: (19-34).

Öztat, F., (2019). Aile iletişim doyumu ve medya kullanım ilişkisi (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya. (20-21).

Öngider, N. (2013), “Boşanmanın Çocuk Üzerine Etkileri”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 5:2: (140-161).

Polat, O. (2019). “Ergenlerde aile aidiyetinin psiko-sosyal değişkenler bakımından incelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Saki, Ü. (2018). “Üniversite öğrencilerinin aile aidiyet düzeylerinin spor ve farklı değişkenler açısından incelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, 2018. Atatürk Üniversitesi.

Sevim, Z. (2019). Sanayileşme ve Kentleşme Sürecinde Değişen Aile Yapısı (Doktora Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın. (49-51).

Seyyar, A. (2007). İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri (Ansiklopedik Sosyal Bilimler Sözlüğü). İstanbul: Değişim Yayınları. (51).

Sayın, Ö. (1990). Aile Sosyolojisi: Ailenin Toplumdaki Yeri. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi. (531).

Sarı, Ö. (2014). Aile Kurumu ve Ailenin Tanımı. M. Aydın (Ed.), Sistemik Aile Sosyolojisi. Konya: Çizgi Kitabevi. (1-39).

Seyyar, A., Genç, Y. (2010). Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik “Sosyal Pedagojik Çalışma” Sözlüğü), Sakarya Kitabevi, Sakarya. (22)

Selman, A. (2017). Dindarlığın Aile Yaşam Döngüsü Süreçlerine Etkisi (Batı Akdeniz Örneği) (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta (28-30).

Şener, A. ve Terzioğlu G. (2002). Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları: Ankara. (8).

Şerif, Muzaffer ve C.W. Şerif;(1996) “Sosyal Psikolojiye Giriş. Çev.” Sosyal Yayınları. (153-154).

Tezcan, M., (1995). Sosyolojiye Giriş, Ankara Üniversitesi EBF Yayınları, Ankara (115-178).

Taylan, H. H. ve Danış, Y. (2016). Sosyal Değişme ve Türkiye'de Boşanma Olgusu. Mehir Aile Dergisi, 3: (41-57).

Taylan, H. H. (2016). Sakarya Üniversiteleri Öğrencileri Penceresinden Türkiye’de Aile İçi Sorunlar. Uluslararası Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Kongresi – Bildiriler Kitabı . (459-474).

Taylan, H. H., (2009), “Türkiye’de Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, S:22, (117-138).

Taylan, H. H. (2003). Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler: "Selçuklu Köyü Örneği". Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. (3-8).

Tolan, B. (1991a). Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller. Türk Aile Ansiklopedisi. Ankara: T.C. Başbakanlık AAK Başkanlığı Yayınları. (208-213).

Turan, M. (1997). Erzurum'daki evli çiftlerin evlilik ilişkilerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Tunç, S. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyeti, Evlilik Beklentileri ve Evlilik Tutumları Arasındaki İlişki (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tarhan, N. (2014). "Son Sığınak Aile", (Ed.) Candemir, Ö. G., 21. Baskı, İstanbul: Nesil Yayınları. (53-106).

TÜİK. (2005-2018). 2004-2019 Yılı Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. Ankara: T.C. TÜİK Yayınları. <https://www.turkiye.gov.tr/turkiye-istatistik-kurumu-baskanligi-tuik/23.03.2020>

TÜİK. (2018-2019) Türkiye'nin Aile İstatistikleri. Ankara: T.C. TÜİK Yayınları. <https://www.turkiye.gov.tr/turkiye-istatistik-kurumu-baskanligi-tuik/23.03.2020>

Tezcan, M. (1981). Kuşaklar Çatışması- Okuyan ve Çalışan Gençlik Üzerine Bir Araştırma, Ankara. (183-185).

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (2000). Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları. Ankara.

Türk Ceza Kanunu, (2011). Türk Ceza Kanunu, Seçkin Yayınları, Ankara.

Tarhan, N. (2011). "Kadın Psikolojisi", (Ed.) Bakiler, Z.Ü., 59. Baskı, İstanbul: Nesil Yayınları. (168-208).

Uçar M., A., Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2003. (80-85).

Uslu, F. (2012). İlköğretim okulu öğrencilerinin okula yönelik aidiyeti: Öğretmen-öğrenci ilişkisi, akran ilişkisi ve aile katılımının rolü. Mersin Üniversitesi Yüksek lisans tezi, Mersin. (3-26).

Vatandaş, C., Özkaya, C., Aydın, M., Tekin, M., Can, B., Arabacı, C., ve Çıtlak, O. (2016). Türkiye'de Aile: Ailenin Yapısal Özellikleri, İşlevleri ve Değişimi. İstanbul: SEKAM Yayınları. (153-154).

Variş, F. (1968). Ergenin Gelişmesine Etki Yapan Kültürel Faktörler. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, .

Yörükoğlu, A. (2000). Değişen toplumda aile ve çocuk, İstanbul: Özgür Yayınları. (104)

Yıldırım, E. (2005) Bir modernite rüyası: ailenin sonu mu? , Ankara. T.C. Başbakanlık, Aile ve Toplum Dergisi, 8: (2).

Yalçın, H. (2014). Evlilik uyumu ile sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişki. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi.

Yeter, S. İ. (2019). Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin aile aidiyeti ve manevi yönelimlerine göre yordanması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, D. (2016). Evli bireylerin yaşadıkları sorunların ve aile danışmanlığından beklentilerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul. (101).

Yıldırım, E. (2013). Aile ve Evlilik Türleri. K. Canatan, & E. Yıldırım içinde, Aile Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitap. (65-81).

Yıldırım, E. (2013). Toplumsal Değişme Sürecinde Aile. K. Canatan, & E. Yıldırım içinde, Aile Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitap. (121-138).

Yolcuoğlu, İ. G. (2014). Bireylerle, Ailelerle, Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet. İstanbul: Nar Yayınevi. (150).

Yavuzer, H., ve İşmen Gazioğlu, E. A. (2015). Evlilik Okulu Projesi. H. Yavuzer (Ed.) içinde, Evlilik Okulu: Evlilikte Kişilerarası İlişkiler ve İletişim Becerileri İstanbul: Remzi Kitabevi. (999).

EKLER

Ek-1. Anket Formu

AİLE SORUNLARIARAŞTIRMASI

anket no:.....

İyi günler, Üsküdar Üniversitesi Yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yapmaktayız. Araştırmanın geçerli ve güvenilir olması için vereceğiniz samimi cevaplar çok önemlidir. İlginiz ve yardımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

S1- Medeni durum

1. Evli birlikte yaşıyor 2. Evli ayrı yaşıyor 3. Boşanmış 4. Eşi ölmüş 5. Diğer .....

S2- Kaç yaşında evlendiniz? (.....)

S3- Eşinizle nasıl evlendiniz?

1. Eşimle anlaşarak 2. Görücü usulüyle(aile ya da yakınların isteğiyle) 3. Kaçırarak, kaçarak 4. İnternet/sosyal medya üzerinden tanışarak

S4- Eşinizle akraba mısınız?

1. Hayır, akraba değil
2. Yakın akrabayız (kardeş çocukları-teyze oğlu, amcaoğlu, halaoğlu)
3. Uzaktan akraba (kardeş çocuklarının çocukları, yakınları vd.)

S5- Kaç yıllık evlisiniz? .....

S6- Aile tipi (anketör cevaplayacak)

1. Geniş aile
2. Çekirdek aile
3. Parçalanmış aile

S7- Hanede siz dâhil kaç kişi yaşıyor?(.....)

S8- Çocuğunuz var mı? Varsa kaç çocuğunuz var?

1. Hayır, yok 2. Evet var ve : .....

S9- Evde en çok kimin sözü geçer?

1. Erkek 2. Kadın 3. Eşler birlikte 4. Aile büyükleri 5. Tüm aile hep birlikte

S10- Aileniz sizin için ne kadar önemlidir?

- Çok önemli Biraz önemli Fikrim yok Pek önemli değil Hiç önemi yok

S11- Hanginiz diğerini daha çok seviyor?

1. Erkek 2. Kadın 3. Birlikte 4. Hiçbirimiz

S12- Eşinizi memnun etmek için uzlaşır mısınız?

1. Evet 2. Hayır

S13- Eşinizle ilişkileriniz nasıldır?

1. İyi geçiniriz 2. Ara sıra tartışırız 3. Sıkı sık kavg ederiz 4. Her zaman kavgalıyız, uzun süre küs kalırız

S14- Aile içinde sorun olduğunda sorun kim tarafından halledilir?

1. Erkek 2. Kadın 3. Bazen erkek bazen kadın 4. Birlikte

S15- Evlilik süresince aşağıdakilerden hangilerine ne sıklıkla maruz kaldınız? Lütfen cevaplar mısınız?

		Hiçbir zaman	Ara sıra	Çok sık
15.1.	Aldatılma/evliliğe ihanet			
15.2.	Fiziksel şiddet/dayak			
15.3.	Sözel-psikolojik şiddet /Hakaret			
15.4.	Geçimsizlik-tartışma			
15.5.	Ekonomik yoksunluk/yoksun bırakılma			

S16- Ailenizde aşağıdaki durumlardan hangileri ne sıklıkla yaşanır, lütfen cevaplayınız?(aile üyeleri birbirine karşı eylemleri)

		Hiçbir zaman	Ara sıra	Çok sık
16.1.	Tartışılır, kavga edilir.			
16.2.	Aile üyeleri birbirini genelde tenkit eder (eleştirir)			
16.3.	Hakaret edilir, tehdit edilir, küfredilir.			
16.4.	Alaya alınır, küçük düşürülür.			
16.5.	Tokat atmak, yumruklamak, tekmelemek vs. gibi fiziksel şiddet yaşanır.			
16.6.	Ekonomik olarak yoksun bırakılır.			
16.7.	Ayrılma veya boşanmayı düşünülür.			
16.8.	Eşler sadakatsizliğe, aldatılmaya maruz kalır.			
16.9.	Eşler birbirini "kısıtlayacak ölçüde" kıskanır.			
16.10.	Aile üyeleri birbirine karşı ilgisiz ve duyarsızdır.			
16.11.	Aile içi iletişim genelde kopuktur.			
16.12.	Aile içinde etkinlikler ayrı yapılır.			
16.13.	Eşler birbirinden ayrı yatar.			
16.14.	Gelir (ekonomik durum) ile ilgili tartışılır.			
16.15.	Dini/siyasi konularda tartışılır.			
16.16.	Akraba/arkadaş çevresiyle ilgili tartışılır.			
16.17.	Ev içi sorumlulukla ilgili tartışılır.			
16.18.	Zararlı alışkanlıklar (alkol, sigara, kumar) nedeniyle tartışılır.			

S18- Aşağıdaki medya ürünlerini hangi sürelerle takip etmektesiniz?

		Saat
18.1.	Televizyon	
18.2.	İnternet	
18.3.	Sosyal Medya (Facebook-twittervb)	
18.4.	Cep telefonu (Konuşma, internet, oyun, sms vb.)	
18.5.	Çevrimiçi, çevrimdışı oyun oynama	

S19- Cinsiyet

1. Kadın [ ] 2. Erkek [ ]

S20- Yaş [.....]

S21- Ailenizin Ortalama Aylık Gelir[.....TL]

S22- Eğitim (diploma)

1. Okur- yazar ama diploma yok [ ]
2. İlkokul mezunu [ ]
3. Ortaokul/İlköğretim mezunu [ ]
4. Lise ve dengi okul mezunu [ ]
5. Üniversite mezunu [ ]
6. Yüksek Lisans veya Doktora mezunu [ ]

S23- Yaşadığı Yer (İLÇE) [.....]

Ek-2. Aile aidiyet ölçeği

S17. Bireylerin aile aidiyet düzeylerini ölçmek üzere geliştirilen ölçekte maddelerde belirtilen düşünceye, "tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1)" olmak üzere belirtiniz.

		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen katılmıyorum
17.1.	Aileme güçlü bir şekilde bağlılık hissediyorum.					
17.2.	Ailemde hayır deme hakkımız hep korunur.					
17.3.	Ailemin önemli bir parçasıyım.					
17.4.	Ailemin beni desteklediğini hissediyorum.					
17.5.	Ailemdeki birçok kişi benim için bazı zevklerinden vazgeçmez.					
17.6.	Ailemde kendimi değerli hissediyorum.					
17.7.	Ailemin bana güvendiğini hiç hissetmedim.					
17.8.	Ailemin bana saygı gösterdiğini hep görmüşümdür.					
17.9.	Ailemde kararları birlikte almayız.					
17.10.	İhtiyaç içinde ve hasta olduğumda ailem hemen destek olur.					
17.11.	Ailemle birlikte zaman geçirebiliyoruz.					
17.12.	Kendimi evimde ve ailemle birlikte mutlu hissetmiyorum.					
17.13.	Sevgi ve hoşgörü ailemin önemli bir parçasıdır.					
17.14.	Ailem bana özen gösterir.					
17.15.	Ben de aileme özen gösteririm.					
17.16.	Ailemde eleştiri hakkımız özenle korunur.					
17.17.	Bir daha dünyaya gelsem aynı ailede doğmak isterdim.					

EK-3. Özgeçmiş

Özgeçmiş

Adı Soyadı : Yakup AYBERK

Doğum Yeri ve Tarihi : Suruç / 06.09.1994

Yabancı Dili : İngilizce

Telefon: -

E-Posta: yakup.ayberk@gmail.com

Eğitim Durumu:

Lise : Yahya Altınbaş Lisesi

Lisans : Atatürk Üniversitesi/ Sosyal Hizmet

Yüksek Lisans : Üsküdar Üniversitesi/ Sosyal Hizmet